

Robert Lafont

Té tu, té iéu

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

3 Place Joffre, 13130 Berre L'Étang

<http://www.lpl.univ-aix.fr/ciel/>

I

D'intrada, seriá estat sanitós de se mesfisar.

D'eu, segur, e mai tanbèn de quauqui circonstàncias que metián Sus nòstre rescòntre un èr de realitat a miejas. Un d'aquelis èrs de pas verai d'a fons que prenon d'uni moments dins la vida, e puèi se passa qu'aqueli moments, de la vida ne son estats l'essenciau. Pèr exèmple, coma vai que trauquère de drech devers eu dins la molonada dis estivaires que rajava espessa sus lo barcarés? Parier l'aguèsse sentit que veniá, censat abans de lo vèire. Tant auriáu pogut virar a senèstra quauqui pas pus naut, qu'aquò èra mon idèa d'enregar la carriera de Miquèu Redarés. Mai la carriera la manquère en perdènt l'idèa. Encara mai curiós que l'aguèsse remés a la subita après dètz ans que s'eriam pas vists. Pasmens si peus negres s'èran pron emblanquits, sa cara tota s'èra enduresida, non pas vielhida benlèu, mai cambiada d'estampa e d'èime, nosada sus una retenença. E mai fòrt que tot, aqueu Jòrdi, aviáu pas ges enveja de lo tornar practicar. En dètz annadas tot çò que d'eu m'èra arribat a la coneissença, aquela activitat mai que mai de marrit novelista, abondós e flac, m'aviá enfortit dins la decision de lo fugir, un còp lo veguèsse mai. Amb aquò sens bestorns m'anave embroncar a eu e li porgissiáu una man amistosa. Eu pèr còntre i metiá gaire d'afeccion dins la manada.

Tot comptat, l'estraneza, me la portave sus ieu dempuèi tres jorns qu'ère au Grau dau Rèi, e mai me n'avisèsse pas. La primera estraneza estènt la solitud, que toti lis autri i cabisson ò ne sorgètan. Quina idèa pèr aquò d'anar m'espacejar pèr lo primier dau còp a la mar, e solet ? Aquel an d'aquí, - èra en 1967 - veniáu de n'acabar amb un gròs trabalh universitari, la tèsi que l'amagestrave dempuèi tant de tèmps, e que tot aqueu tèmps m'aviá manjat li vacanças, a ne prene la costuma de pas jamai se pausar. Desvariats d'èstre enfin de léser, un còp lis estudiants remandats a si familhas, sis amors ò sis espòrts, davant l'estiu me trobave que sabia pas de qué ne faire. Un viatge m'auriá costat tròp car. D'amics n'aviáu ges que non aguèsson pres sis amiras pèr s'espacejar entre eli, e d'alhors mis amics lis aviáu mai ò mens perduts; un a cha un s'èran desfachs de ieu que non ère qu'un afebrit dau trabalh. Antau me comprère una tènna, lo forniment pèr manjar e dormir, e un jorn de fin de junh quitère mon lotjament de celibatari, a Montpelhier, pèr anar me solelhar au pus près, dins un camping entre l'estanh e la mar, amb d'un band la vista sus l'esquina dis ostaus dau frònt de mar, ropas i fenèstras e odors de cosina, e de l' 'autre sus Aigasmòrtas, muralhas dauradas ò rosadas segon l'ora.

Tres jorns i aviá d'aquela idèa, la darriera que pòde dire qu'aguèsse aguda. Tres jorns a chauchar dins la borbolhada d'Euròpa que çai vèn pèr se rabinar la cellulita a pichòt còst. Viure en camp. A l'auba vos desrevelha lo dindar di picons metallics: li que se 'n van plegan si tibanèus. Anatz vos desbochardar, vos rasar: fasètz coa. Fasètz mai coa a l'especiariá pèr vos comprar lo dejunar. Fasètz coa davant li comuns. Avètz començat

de faire coa au volant de vòstra auto, qu'arribaviátz, en esperant que l'òme dau camp vos aguèsse trobat li tres mètres cairats que i plantetz vòstris aises. Comprenètz que, se i demoratz un mes dins aqueu vilatge, d'un mes vos calaretz pas de faire coa, la saqueta a la man, ò lo sabon e la servieta, ò lo tròç de papier igienic bèn esquichat dins lo ponh, que se vega pas tròp.

Maudespiech li coas, cinc ò sièis oras de jornada que poiretz passar davant l'aiga, alongat de morres sota una solelhada que tabassa, lo nas dins una sòrra qu'un vènt sempitèrne lèva. De sabla n'avètz dins la boca, lis aurelhas, li narras, entre lis artèus e i recantons mai intims de vòstra persona. Mai de la sabla vos podètz garar en vos donant au chale de l'aiga. Una aiga sema, la barra alin la montilha lònca que d'un an a l'autre, dison que fai camin, e una annada ò l'autra aici serà plus ges que lònca, ont l'umanitat trobarà l'evidéncia que l'Univèrs es claus.

Antau, d'ora en ora, de matinada en tantòst vos laissatz embugar pèr lo desir ambiènt que s'exprimís en cinc ò sièis lengas, lo grand desir d'espaci desliure qu'es la dignitat de l'òme, e qu'aperaicí tèn la forma anecdotica d'una gelosiá: gelosiá d'aqueli qu'an li sòus pèr se far tirassar en Crist de Tiberiad, sus d'esquís nautics, ò per se penjar de reversetas a una escòta e mantenir drecha una vela competitiva, qu'aquò me fai totjorn somiar de sègle XVIII e de corsaris. De la gelosiá òm se revènja un pauc amb lo pedalò. Mai cau èstre dos.

D'èstre dos, ò tres, ò quatre, aici es pas un problèma. Tot aqueu mond frairejan fòrça. Frairejan de tènna en tènna pèr un picon que s'es giblat, lo sucre que s'es doblidat au moment de beure lo cafè, l'autò que s'es enfonsada e miejas ròdas dins la sabla, la partida de cartas qu'òm es tres e desfaut lo quatren, la petanca que toti i an drech, sufís de tustar li bòchas en s'anonciant, la telè tanbèn que i avètz una plaça, pron de portar la cadiera. Frairejan pèr tot, levat pèr l'aiga domestica: se la dona pas toti lis oras de la jornada. Me demande se frairejan pas pèr li cònceptius; o fan pèr l'aspirina. Frairejan còntre, se n'es mestier. Còntre li joves que rintran de dançar a tres oras de la nuech e menan encara tampina (dempuèi dètz oras lis Anglés qu'ensajavan de dormir), còntre l'Alemand que ronca coma una orguena, còntre lis Italians que fan fregir de veirats a toti si manjadas, còntre l'admenistracion dau camp que passa en pigresa tot çò que s'es agut vist, e naturalament còntre l'aiga, que i es pas quora n'avètz de besonh.

Ieu, frairege pas. Non pas que me'n vèn pas l'enveja. Fau tot çò que pòde, mai vira totjorn mau. Ai pas lo biais pèr aconselhar lo vesin sus una pana de carburator, conèisse jamai abans lis autres li resultats d'un match, ai pas la telè ni mai lo transistòr; quora me demandan de broquetas, lis ai esquilhadas en un endrech que sèmbla pas de bòn de pas se'n sovenir, fume gaire, comprenètz, e pèr beure, non, grand-mercé! M'agrada pas l'aigardènt! Lo primier jorn, ensagère de m'entremetre dins la Babel. De conèisser li lengas, semblava que n'anave faire un gròs profiech sociau. Mai m'avisère lèu qu'aqueli gènts, mai i agradava de se comprene amb de gèsts, - e de se pas comprene, fai totjorn rire -, que non pas segon l'exactitud dau tèrme e de la sintaxi.

De mai, toti devián niflar en se sarrant de ieu una malaisança, mon estranhesa, qué? Premieri temptativas passadas e allassadas, foguère embarrat dins la solesa. Solesa dins l'après-dinnar, sota la tela caufada a s'enflambar pèr la solelhada, e lentament, mentre la susor me regòla sus tot lo cadavre expandit, la vese, la tela, que se destenchura, lo blau se passís; a costat n'i a que chuchutan e se rison. Solesa dins toti li coas que son l'escasença de se conèisser e de s'estimar. Solesa, la nuech tombada, dins lo negre emmoissalat, mentre que de toti li costats se fan de bravi charradissas dins lis accènts mesclats de Picardia, de Baviera ò de Sussex.

Pèr astre, me demoravan mi pès pèr companha. A eli deve benlèu de pas aver virat bossòla, aqueli tres primiers jorns dau Grau. Lèu que li descobriguère. Aviáu viscut sènsa fins a aqueu mòment, mai un còp l'idèa tombada, donc, e la clòsca ja dolorosa de l'escandilhada qu'aviá recaçada, a mi pès m'adonère. M'ère dich, abans de partir, qu'èra pas de besonh de me cargar de cauçaduras, pèr la mar. Sabatas, sabatons, espartilhas, tòngs, tot aquò sus li plajas se ne fai comèrci, mai òm se 'n pòt passar. Li mariniers de verai se 'n passan e van descauç a l'antica. Marchariáu descauç; aquò seriá lo signe de ma liberacion, de la pagina que veniáu de virar dins mon existéncia, tota chimarrada de simbòls linguistics. Amb de pés nus me passejariáu sus la nòva pagina, blava e luminosa, de l'estiu.

Mai es extraordinari çò que pòt i aver dins un camp en riba de mar coma caucidas, panicauts, auriòlas, arnaveus, que vos ponhon au mai sensible de la carn e i demòran Cau tenir lo compte tanbèn di cigaretas mau amoçadas, di clavèus rovilhats, di consèrvas, di tròç de vèire. Cau saber çò qu'es de traversar descauç a la fin de junh un camin enquitranat de nòu: se i mescla la cremeson dau quitran que fond amb l'aigre di peiretas cachadas. E la sorra, ela, a miegjorn vos resèrva un suplici mai grand encara. L'estat de natura es pas balhat a l'òme, que non! I lo cau reconquistar.

A la reconquista partiáu, entestardit, atencionat a aquela espessor de carn mòrta que m'anava quilhar d'un ò dos milimètres mai dins quauqui setmanas, e me seriá un salut. Atencionat tanbèn a toti lis amenaças dau sòu que, tre la segonda jornada, la costuma èra presa de li desvistar de luenh: i pès cauçats, eli, qu'an la malícia de vos venir escrachar a bèl exprèssi, e i picons di tèndas que tustan tant aisidament entre dos artèus, que lis artèus lis ai un pauc escartats. Tèsta sota, n'anave, tant pèr amòr de causir li relargs sens escasença de dolor coma li ròdols que l'ombra d'un còs ò d'un objècte gara de la calorassa. Aquela atencion mai m'isolava, probable, de la comunitat parlufiera dis estivaires; deguère sovènt pas respòndre a de questions que me fasián, donat qu'un aram que naseja de la terra m'obligava a una avança tactica sospechosa. Mai d'autre costat me sauvava de toti lis angoissas, me fasiá intrar doç e barrutlar dins la solesa.

La nuech, sota la lutz que veniá dis autri tèndas e traversava ma tela, li vesiau mi pès, sèmpre dins l'axe de mon agachada. Prenián l'importància de l'èstre meteis. L'èstre-ieu, se me fasián patir, la dolor estènt la forma elemental de la consciéncia de se. L'èstre objectiu, se me li sentiáu plus: l'èstre estampat ironicament d'alteritat. E l'ironia

identificaira s'alimentava dis efiechs de còntrolutz coma di tacas de mercuri au cròm. N'auriáu somiat de mi pès, la lassiera m'aguèsse pas fach cabussar dins un sòm tan fonsut. A eli auriáu parlat, aguèsse agut quicòm a dire, mai, o ai notat pus naut, mon sicap s'èra escolat coma un cogorda tròp madura. Tot çò que podiáu faire pèr pensar, èra de referir l'univèrs a mi pès: l'imege de la libertat, aquò èra pèr ieu la pauta de la gaviòta que tocà quasiment jamai lo sòu, fregada d'aiga ò capabla de paupejar l'èr. Amb la sòla de mi pès establissiáu la comunicacion dau ieu e dau mond. Aquò naturalament me privava de comunicar amb lis òmes.

Tres jorns antau, e lo tresen mancava pas de montar una ponheson d'espèra dins l'abséncia d'angoissa que vène de ne parlar. Dins aqueu jòc de tè tu tè ieu, d'avèrs e d'adrech, de crotz e de pila, que fasián ma solesa amb l'estraneza que niflavan lis autres a se sarrar de ieu, pauc a cha pauc lo sentit de l'estraneza me ganhava sèns que ma solesa foguèsse mens immediata e existenciala. Aviáu esperat que mi pès prenguèsson una semèla de natura; ara, embodnhats, macats, desformats coma èran venguts, esperave que se conflèsson a ne petar, non pas pèr rajar l'apostèma ò lo sang, mai dise bèn pèr petar, se desconflar d'un còp de tota sa vida sofrènta, e m'abandonar ieu, sens pès, bèstia endecada que se rabala au sòu, e que lo mond la chaupinan, la remandan au cadarau, au canau. M'arribèt justament de m'escartar dau bord dau canau, s'una dolor me peçugava a l'artèu gròs, de la trevança qu'aquò fasiá, e mai agachave d'escapada li que me codoissavan, saber s'aurián pietat. L'eveniment se sarrava, podiá pas mancar. N'aviáu pas paur, ne patissiáu pas d'avança. Tan solament esperave, amb una mena d'atissament que virara a la despaciéncia. Amb aquò perdiáu lò camin, ranconave d'òradas de tèmps pèr pas rèn faire Sol lo banh, d'assetons e li cambas deliciosament que flotavan, ò encara en nadant la tèsta sota l'aiga, m'esparnhava l'espèra en m'amoçant aquela consciéncia localizada de viure.

Coma seriá estat possible donc que me mesfisèsse de Jòrdi e de l'irrealitat dau rescòntre ? E mai sai que dins ieu un quicòm boleguèt, coma una man de negadis que cerca una pòst. Tant i a que se quicheriam la paleta, ieu afebrit, eu amb un sangflac que se vesia encara mieus dins sis uelhs blaus.

Mai cau, ara, pèr que tot siá clar dins mon racònte, en fòrabandissent aqueli notacions personalas que m'an ja fach gastar tròp de papier, e qu'an rèn a vèire, çò crese, amb l'istòria que debane, cau bèn pintar lo quite rescòntre dins la precision dau detalh. Aquò impòrta pèr autenticar a son origina l'aventura extraordinària qu'anaviam viure amb Jòrdi aquel estiu de 1967, tan luenh pasmens qu'ère ieu aquela fin de junh, de pensar a una altra aventura que la de mi pès.

*

Primier, dirai quau èra Jòrdi. Ieu, se sap quau siáu, mètstre de conferéncias de Linguistica estructurala a la Facultat di Letras de Montpellier, autor dempuèi gaire d'una tèsi sus li relacions intèrnas dau sistèma personau dins li lengas indò-européas.

Jòrdi, quand lo coneguèrre, dins lis annadas cinquanta èra psicològ, de mestier, i clinics Rech. Nòn pas psiquiatre, qu'aviá pas ges fach d'estudis de medecina. I psiquiatres ajudava en menant de psicanalisis metodicadas segon li procediments mai classics, lum velat, divan, e parlatz coma vos vèn. Di fuelhs immenses que chimarrava au fiu dis inconsciènts destapats, fasiá de rapòrts. Era pas eu que garissiá son mond; la garison apartèn au mètge. Mai si rapòrts èran de bòn cònsultar, que presentava amb una clartat remirabla lo cas estudiat dins sa fundamenta de traumatisme, sis estructuras aquesidas, sa logica de comportaments, e mai li probabilitats de melhorament. Nos rescontraviam au restaurant, celibataris toti dos, ère ieu encara professor au Licèu, e nos eriam amistançats.

Escotave fòrça Jòrdi, que ma qualitat majorala foguèt totjorn d'escotar, de bèn voler comprene çò que me dison. Parlava de son estat amb una passion freja, clinica coma un tractament. Sa psicanalisi pedagogica l'aviá quitat a una bòna distància d'eu meteis, que se jutjava, se cubava, se menava coma se fai a un malaut. Se vesia sèns ombras dins lo rapòrt totjorn mai ò mens amorós que liga li dos pòls d'una terapeutica analitica.

I escapava de se mençonar a la tresena persona. Disiá: lo psicològ, coma l'analizat (defugissiá la paraula de malaut). E finalament se botava dins la descripcion di cas, revelator necessari, *tu* que lo pausa obligatòriament lo *ieu* en se desvelant, preséncia tan linda coma se pòt, mai demòra totjorn un elemènt irreductible d'autonomia dau caire de l'analista, e aquò' s la part d'intuicion, d'intervencion, d'èime que mètja.

Me disiáu sovènt entre ieu que li psiquiatres, amb eu l'avián facila: presentava, analisi condrechament conducha, una tala simplificacion di cas que se sabia a la lèsta, a legir si conclusions, s'aviá pron avançat besonha pèr esparnhar li mejans materiaus, insulina ò electricitat, ò s'aqueli mejans caudria i arribar. Mai eu i cresia pas. Cresia qu'a sa grand pauriera d'aisinas: la mieja escuresina d'un burèu, son estilò e son papier, sa paciéncia, e de còps una narcòsi pèr faire sautar un entravadís dins la confession.

Era un perfiech clinician, e tota sa vida s'organizava dins una amira clinica. Bevia gaire, fumava quasiment pas, dormia pasible, toti li matins a paus e dispaus pèr lo malaut.

De passion ai mençonat, pèr aquò. Oc ben, sa passion èra la tipologia. Me'n faguèt la confidéncia. N'èra vengut au ponch que se cresia que toti li cas se podian menar a quauquis esquemas fons e simples. N'aguèsse una coneissença dis esquemas, tant de tèmps que la terapeutica se ganharia ! Adonc cercava coma se diria lo denominator comun, de reduccion en reduccion, de toti li neuròsis, de toti li fixacions psiquicas, de toti li caractèrs fin finala. Mai parlava pas de denominator, soncament de mites, e d'aquela maniera se mantenia dins la tradicion freudiana, au pus fons. Pasmens li mites, se lis interpretava dins son biais. E aquí cau faire avís. Se trachava pas de mitografia, - e d'alhors d'aquela passa, i a dètz ans, la mitografia caucava un pauc, que se començava a pena de i aplicar un metòde estructuralista. Non, pèr Jòrdi, toti li mites se despolhavan de la faula, son dramatisme se simplicava. Cambiava pas son dire:

- Prenètz-li toti, li mites, me venia, foguèsse lo pus classic, lo d'Edip. Son de problèmas de la situacion dau *ieu*. L'enfantet se bota en situacion d'existéncia, es a dire en

situacion d'identitat, pas soncament en aprivadant lo mond exterior, mai tanbèn a respiech de la maire. La maire es lo *tu* d'eleccion pèr l'enfant. Arremarcatz coma l'experiéncia de l'alteritat sexuala es, d'aquela amira, un dialòg vitau. Lo paire, -parlant encara dau complèxe d'Edip - es l'elemènt allogèn dau dialòg, caracterizat pèr la dobla malaisança que Congrèa dins l'enfant lo rapòrt sieu amb la maire: dialòg exterior au ieu, de comprene e d'admetre, alteritat maudespiech l'identitat sexuala...

O fau cort, ara. D'aqueu tèmps, ò fasiam pas cort, que perlong aviam nòstri sopadas, tot rotlant a tròç sus la taula la moleda dau pan, ò que nos passejaviám dins li carrieras de Montpelhier, vuejas après onze oras, mentre la luna manteniá au cèu son image mitic de feminitat inagantabla.

Se comprèn que pèr Jòrdi, de parlar de malautiás dau *ieu*, aquò n'èra una revelacion fundamentala, levat que disiá pas mai malautiás que malaut : s'acontentava de situacions. "La consciéncia dau *ieu*, ço fasiá mai, endecada ò desaviada devers un subre-ieu, es aquò que ditz tota situacion. E lo mite nos aprèn que non i a jamai de *ieu* sènsa *tu*, e sènsa *eu*. Ne sortèm pas. A! lo jorn que... » I avenguèt mantun còp d'assenhalar antau aqueu jorn que... Ne demandèrè pas mai. Sabiáu que se deu pas forçar la confidéncia, quora òm se capita davant una crosiera de pensada ont li camins sèmblan fosc, escarlímpós. Sufisiá de comprene que Jòrdi se donava au percaç d'una explicacion d'ensèm de l'òme, e la preda l'aviá pas encara dins l'agach. Benlèu l'encapitariá jamai. La jòga pasmens valiá de jogar sèns espèr de ganhar.

La cultura d'aqueu cercaire èra tan granda coma son abilesa clinica. Legissiá en mai d'una lenga (de còps ieu i ajudave). Dempuèi de tèmps aviá passat lo nivèu de coneissèncas di mètges que l'emplegavan. Mai semblava pas que ne patiguèsse, d'aqueu ròtle d'ajudaire emerit qu'èra lo sieu. Una reüssida sociala, d'un biais, sa carriera atrabalhada: èra arribat jovenàs en 39 amb l'emigracion politica catalana, e d'aver capitat, dins lo tèmps de la guerra, de se faire un estat, e mai segondari, aquò podiá lo satisfaire. En demai es sus sa tòca misteriosa que s'esforçava sa pensada, non pas sus lo rèng qu'ocupava.

Ni mai sus la politica. N'èra ignorant a un ponch qu'es pas de crèire. Segur que se foguèsse mainat de l'anar de la causa publica, l'auriá encara explicat en tèrmes de *tu* e de *ieu*; semblava que partegèsse aquela opinion di psicanalistas, que ieu la vese rèn scientifica, mai reaccionària solament, fasènt dau patron lo paire e de l'obrier l'enfant revòutat.

La dolor de la fugida a passat tèmps, l'escòrna dau franquisme au sieu a Barcelona, tot aquò ò aviá demembrat amb sa lenga, que ne demorava quitament pas un accènt. Après 1958, se faguèt una mena d'especialitat de compausar un tablèu clinic de neuròsi e d'associabilitat pèr lis estudiants que volián se faire reformar, au pus espès de la guerra d'Argeria. Sospeche qu'aiçò èra experimentacion e sota-òbra puslèu qu'engatjament.

Mai aquesta darriera activitat, la sabe d'un autre costat que lo sieu. En 1958 ère ja partit de Montpelhier. Ere assistènt a la Sorbona. Mi primiers trabalhs de linguistica avián tirat

l'atencion di mèstres. E mai, ara que o dise tot, pòde bèn dire tot çò qu'aqueli trabalhs dèvon i convèrsas amb Jòrdi . Ma tèsi, ela, es sortida, o auràn comprés, de son afiscacion davant lo mistèri de la persona. En un primier moment, me pensave de l'ajudar isus sa dralha en prenènt la travèrsa d'una recèrca purament gramaticala sus li representacions personalas, talas coma li lengas ancianas e modèrnas nos li pòrjon. Mai la travèrsa me faguèt tirar pena e me i embartassère. Doblidère d'escriure a Jòrdi , doblidère Jòrdi , doblidère tot quasiment, senon lo gotic, l'armenian, lo sanscrit e lo tocarian.

Aguèsse agut l'enveja de tornar a Jòrdi , un quicòm qu'avenguèt devèrs 1962, crese, me l'auriá levada. Aquel an, dins l'ivèrn, passave davant un expandiment de libres, au caireforc de l'Odeon, e te vau pas vèire lo nom de Jòrdi qu'èra d'escrich sus una coberta, una d'aqueli cobertas plastificadas de libres de pòcha. Podiá pas èstre lo Jòrdi que coneissiáu.

Pasmens l'èra. Un còp lo libre comprat, e mitat legit, deguère m'i faire: li ròdols que pintava, li sabiáu de tèsta; un canton de carriera de Montpelhier, aquò engana pas, foguèsse sota un nom d'escais; a d'endrechs, una cara d'òme evocada, ieu i metiáu un nom. Adonc Jòrdi èra vengut novelista. E quin novelista! Non pas qu'escriguèsse mau. Pustlèu bèn, d'una pluma corrènta e d'una tencha linda. Mai sèns jamai una recèrca vertadiera, un senhau d'identitat de l'escrivan. Aquò èra aiga que raja. E mai rajava fòrça. En i fasènt avís, descobriguère cinc, sièis, sèt novèlas de Jòrdi, que dobriguère, mai li legiguère pas. Era eternament çò parier, pichòtis istòrias d'òmes pichòts, liuradas en nusetat flaca d'estil. Sèns l'ajuda de la critica, sèns jamai retenir lo coneissèire mejan de la literatura, sèns fargar un sol caractèr fòrt, una aventura angoissosa ò galòia, amb lo sostèn di gròs tiratges, adonc d'un public grand, cau crèire, Jòrdi èra a còrrer una carriera de succès. Segur, aviá ja fach sa fortuna.

I aviá qu'una explica. A un moment s'èra trobat au fons d'una carriera bòrnha, desalenat pèr son percaç bofet, e aviá comprés la vanitat qu'aguèsse mau pausat son problèma. Lo jorn que... èra pas question que lusiguèsse jamai. Lo despiech benlèu, e la reconversion seguiguèt. Se revenjava de son fracàs en apasturant lo public d'una sèmbla-literatura animada d'una sèmbla-psicologia. Mai, de fach, son public èra pas un sèmbla-public. D'articles sus aquela òbra, ne legiguère qu'un. Lo critic se fasiá una question coma la mieuna: de milierats de legèires pèr de libres tan vueges, coma aquò vai? Coma es possible? L'òme aviá fach son enquèsta, e ne veniá a una conclusion radicala: çò que li gents se i agradan en aquesti besingònhas d'a-literatura, es justament son vuege ont l'umanitat de nòstre tèmps se reconèis. Jòrdi es l'escrivan tipic d'una societat de consomacion, omogenèizada dins si desirs, apaurida d'èime, consirosa mai que mai dau perilh, de pertot ont pòt nasejar, e mai sota la forma d'una aventura imaginària. Encadenava aiçò, lo critic, amb de paraulas d'alienacion, de massificacion que fasián la mina de venir d'*Esprit*. Ieu, dins aquel embolh teorician, vesíáu rèn qu'una causa: que lo drama dau *Ieu* e de l'*Autre* s'èra esvanit dins la lutz pallinèla d'una tierra romanèsca de vèndre au quiosc. Detestave lo succès de Jòrdi.

Foguère puèi nomat a Montpelhier. I aprenguère que Jòrdi quitèt si psiquiatres sèns ges laissar d'adreïça. Me'n dobtave. Acabèrè la tèsi. La passèrè. E sol me'n vau espongar l'estiu au Grau, ont comènçe pèr perdre lo contacte sociau, coma se ditz, dins un camping lachós de vida sociala. Lo darrier jorn de junh, sus lo barcarés de l'òng dau canau, a eu m'embronque, e aquí s'entamena lo tèmps de l'aventura.

*

Après lo quichar di mans, demoraviam muts e sèns bolegar. Verai qu'aviàm rèn a se dire, ò trop de causas que li voliam pas dire. Aquel endrech dau barcarés es lo mai comolat de pòble, a toti lis oras de jorn l'estiu. Li gènts nos brusnavan, que volián passar, e rondinavan. Coma de bòn entèndre, me chaupinavan lis artèus. Ni pèr aquò, bologave pas.

Mirave dins lis uelhs blaus fregs de Jòrdi. L'anciana question me montava a l'idèa, i bocas. Es pèr aquela question, ara me n'avise, que començave d'escapar au sòm-sòm que de tres jorns durava. Mai Jòrdi, se la compreniá, - e coma la podiá pas comprene, donat que lo quitèrè psicològ, e ara... ? - Jòrdi voliá pas respòndre, semblava.

Aquí es un endrech de comèrcis: l'odor de la tela nòva, di teissuts estampats se mescla amb la dau pèis, la di fogassas e di pastissons. Aviáu la costuma presa de conèisser li ròdols a l'odor, dempuèi que m'estacave l'agachada au sòu. La sola botiga que l'aviáu un pauc considerada, aquò èra Singapor (famós dins tot mon camping): un reballadís de colars de cauquilhas, de concas estranhas, de porpras e de bueus, de pèis espinhós que fan si bòfis, de coraus enramats blancs e roges, de nacres, d'estèlas de mar e de tot çò que se pòt rabalhar dins lis atòls oceanians pèr garnir li living-rooms de la pichòta borgesiá d'Euròpa. Pèr ieu totis aqueli besonhas embarbeladas e ponchudas, qu'èran estadas vivas e que mòrtas avián una duresa inumana, fasián una pradariá d'amenajas. M'imaginave que i marchave dessus, que lis escrachave e que me mossegavan la carn di pès. Una mancipa l'ònga velhava sus la floreson calcària d'una agachada, sota si parpèlas, tan prima coma sis ancas Ara comprene qu'èra la ponheson imaginada di cauquilhas, e mai la crenhènça dis uelhs de la filba que m'avián fach mancar la carriera Redarés.

Es tot bèu just a Singapor que tornaviám. Jòrdi m'aviá pres pèr lo braç, idèa de nos garar de la molonada aissosa, e me i menava. Furnava entre li rodelets que comentavan lo gròs ò lo fin dis objèctes. Cercava quauqu'un, probable. Enfin trobèt: una femna, jove encara, bèla, de peus negres longàs, una pèu magnificament coirada. S'èra mes un colar de nacre, que lo pagava, una belòia escaluganta e barbara. A costat d'ela, un dròlle d'una desena d'ans. Coma ? I a dètz ans, Jòrdi èra pas maridat, çò pènse. Mai estant que me presentava a "Dòna Chabanís", caliá virar l'explica d'autre biais. Osca, de la cerca di situacions dau Ieu a l'anonimat de sa creacion literària, e de l'existéncia blosament esperitala dau celibatari a l'adultèri, Jòrdi aviá fach camin ! Saupèrè lèu, - Jòrdi teniá a m'informar a la lèsta - que Dòna Chabanís, Glàudia que se disiá, èra la molher d'un

mètge de Lion pas arribat encara au Grau; vendriá en agost. Lo dròlle s'agradava a la mar. I teniá de colègas, e justament l'anavan quitar dins un moment en çò d'amics, ont amb la ninèia passariá la vesprada. Respondiáu bravament en capejant. Chifrave pèr comprene Jòrdi, coma aviá virat, de qué s'èra cambiat dins sa tèsta, parier coma dins sa mina. Sentiáu dins lo rasonament tafuraire que me fasiáu que l'idèa me tornava nàisser, veniá plegadissa, docila. Me tirave dau nonrèn ont aviáu viscut. A Jòrdi n'ère quasiment reconeissènt. Dau tèmps m'avisave que mi pès me portavan de mai en mai onestament, se laissavan doblidar; mermavan li simptòmas d'espetament. Auriáu reconquistat tot mon aise, foguèsse pas aquela drollassa de la botiga que son agachada se levava pas, tant pèr agantar la moneda coma pèr susvelhar l'espandiment margalhat de si tresaus exotics. Ela pareissiá d'aver cargat l'estraneza que me quitava, simbèu linge e verticau de persona impenetrabla.

Tot charrant dau pòrt, de la frapa d'estivaires que i aviá aqueste an, - ieu mai que mai a escotar - aneriam au frònt de mar quitar l'enfant dins un ostau. Glàudia montèt amb eu, espereriam, lis òmes, en silènci o cau notar. La convèrsa reprenguèt pariera quand la femna davalèt. Torneriam au canau. Aquí Jòrdi me diguèt qu'aviá son batèu e me convidava a una passejada. Descargueriam la vela, la largueriam, metegueriam lo motor. Se desfaguèt l'armeg. E lentament, limperiam sus l'aiga clòta dau canau. Era lo batèu un de sèria, non pas de luxe, çò que se ditz un Golif. M'avián fach assetar sus la cabina a la proa, que non boleguèsse e de rèn non m'entrevèsse.

Intrère primier sus lo relarg de la mar liura. Lo motor s'encalèt. Una aureta, lo gregau, nos prenguèt. Lo batèu se clinèt una idèa, lo fregadís de l'aiga bresilhèt sota ieu, la polacra bombuda e tesada au còp nos tirava voluntosa. Claguère li parpèlas. Lo chafaret de la plaja s'alunchava. Se crosava d'autri batèus ò de gaviòtas que radavan; una nos fasiá companha a cima de mast. Somiave qu'amb gaire de causas, d'astre ò de fortuna, s'assadola lo desir, e que la libertat se mesura en mètres. A cinc cènts mètres au mai aneriam de la costa, e m'aviá quitat lo país claus, espessós, rumós que i aviáu chauchat au dintre. Ne demorava qu'una benda colorada, amb quauqui merlets d'ostaus, que la podiáu desvestir se me revirave. Mai me revirave gaire.

Dins mon esquina, Glàudia e Jòrdi s'èran taisats. Pogeriam. Eriam en plen sus Ponèt. Lo solèu en tremontant, la montanha de Sèta espelissiá a còtra-lutz. Lis ondadas menudas pampalhejavan e la mar tota semblava que veniá a ieu amb lo dardalh reflectit. Entendeguère un cabús. Glàudia s'èra traguda a l'aiga. Se faguèt tirassar en tenènt una escòta. Aquí me revirère e agachave risolier aqueu còs moret de femna, rèn escondut de vestiments, que resquilhava a flor de mar, una ondada sempiterna e luminosa sus un braç e una espatla. Lentament, amb de gèsts biaissuts e dificils, ela se levèt la pelha qu'encara la desseparava dau chaspar vivènt e la mandèt a Jòrdi. Ni l'un ni l'autra fasián pas mina que deguèsse pas regardar ieu. Regardère. E quand n'aguère pron, m'espandiguère de reversetas, lo desir que me tibava li braias, l'uelh fixat sus l'aucèu que nos teniá l'escorsa sèns esfòrc, sèns bolegar lis alas.

A Jòrdi ère devènt d'aquela benaurança, e mai que mai dau biais natura de tota la scèna que compausaviam amb la mar e lo tremont. I perdonave d'aver abandonat son projècte d'antan, i perdonave si novèlas. Me perdonave l'Universitat. Eriam bèn ensèm, li tres. M'assajave a una comunion simplassa que n'aviáu pas l'experiéncia, vrai. Una mena de comunion esportiva ò panica.

Glàudia, qu'aviá tornat embarcar e que s'èra vestida d'una rauba de tela blanca, me portèt a beure. Teniá dos gòts. «Non pas aqueste ! », cridèt Jòrdi de la popa ont aviá la barra. Aqueste es pèr ieu, qu'es pas d'aigardènt. Sus aquò, aviá pas cambiat. L'aigardènt qu'èra pèr ieu previst, èra de whisky. Pas bòn ! Vrai que siáu gaire assabentat di whiskies, e cada còp que ne beguèr, au tast me semblèt una menèstra de potinga. Aqueste fasiá pas mentir mon jutjament. L'empassèr pèr aquò, brave. Lo vèspre leugier nos agolopava d'indulgéncia La mar èra sedosa.

Rintreriam au pòrt que s'assenhalèt pèr avança amb son alenar de grais e d'escaufit. Era l'ora de la sopada. Anave m'informar d'aquela sopada, se la fariam cotria, se podiáu li convidar, quora en me revirant mon agach crosèt lo de Jòrdi. Clar, dins l'ombra que veniá. Ferotge puslèu Una mirada que ramentava la que m'aviá atencionat dins lo tèmps, quora eu n'èra a la poncha de sa bosca, quora evocava lo jorn que... Mai ara, quicòm de mai: una ferocitat que me desnusava l'èime, que me resquilhava au dintre. I aviá un moment que me relucava antau, dins mon esquina ? Me chaspèr lo cotet, aviáu paur de i sentir una plaga, un trauc. Lo regard pasmens s'amocèt. Possible que foguèsse rèn qu'una impression; l'uelh lusís dins aquela ombra mieja dau vèspre. Pasmens n'i aguèt pron pèr me comolar d'una timidesa dolorosa un pauc, que me cavava lo vèntre e me donava grèpi. Per complir lo fenomèn, en sautant sus lo pontin, a l'arribar, me tustèr l'arpion a una biga, e sentiguèr d'un còp tot l'amarum de la mediocritat umana.

*

Fin finala, es a l'ostau de Jòrdi que soperiam. Ma convidada faguèt pas retenguda. Amb un còp d'uelh pèr son amic, Glàudia aviá anonciat que son dròlle, lo menarián is Arenas li que lo gardavan, e qu'èra liura fins a miejanuech. Encapitave l'entenduda: partiriáu solet e d'ora. Sus la lòtja davant la mar, dins lo silènci relatiu d'aquela zona residenciala de Riba Drecha (Jòrdi aviá comprat un apartament noù en building, sus lo plan d'urbanizacion de la costa), mangeriam pausadament. De cambajon e de frucha, tan solament, se me sovène. La lassiera metiá fòrça silènci entre li rasons que s'escambiavan. Una musica veniá d'una ràdio dins l'ostau grand, amb de rires, de galaupars que pareissián mai luenh que non èran.

Parleriam de mis estudis. Jòrdi me pausèt de questions precisas, qu'anavan au cèntr de la recèrca. E mai a un moment me faguèt vergonha: me desvelèt sobte una endrechiera que l'aviáu pas presa e que m'auriá menat fòrça mai fons dins l'analisi. Desvistava la flaquiera de mon metòde mieus que o faguèt pas ma jurada. Tornave encontrar l'esperit agut, rege, vironaire de nòstri passejadas montpelhierencas. Reconeissiáu sa cultura estomaganta. Pèr exèmple, un trabalh american sus lo sistèma de la persona dins li

lengas indianas, que l'aviáu pas legit (estudièrè rèn que l'indò-europèu) eu se lo teniá de vist. Me butava:

- Cercatz aperaquí! Trobaretz!

E capitava. Ja l'idèa me marchava. Ere lèst a tornar a mon libràs pèr lo cobrir de nòtas.

Mai totjorn lo meteís problèma se pausava. Crese bèn que venia atissaire dins ieu.

Aquel òme, coma se podiá desempegar de si lecturas, de son intelligéncia analitica excepcionala pèr escriure de racòntes tan desprovesits d'erudicion ò de comprenènça ?

Curiós azard, un parier desdoblament practic de l'esperit. S'èra un azard, vrai ? O la resulta d'una dicotomia maquiavelica que lo public ne fasiá li fres, e Jòrdi ne fasiá de sòus ?

D'aquela maniera l'ora fusava. Glàudia s'èra entredormida e me n'avisave pas. M'avisave pas que Jòrdi agachava de còps lo quadrant luminós de sa mòstra (es ara que lo tòrne vèire, coma o fasiá, a l'escapa, perque ara es question de contar li fachs objectivament e completament). A dètz oras picantas s'arborèt. Ne foguère desvariát. En doas minutas m'ère desencusat, aviáu pres lo congiet d'eu e de Glàudia. Partiáu. Avian abrat lo lum . Mai coma partiáu, entendeguère la vòtz freja de Jòrdi:

- Non, aquesta nuech trabalhe ieu.

Es antau que me capitèr ieu a davalat lis escaliers a costat d'aquesta femna supèrba, que son amaire la negligissiá e mai la fòrabandissiá vergonhablament pèr se donar a son trabalh. E quante trabalh, de novèlas de rèn ! Lo sòu o excusa pas tot. Qué caliá faire? O mutar, çò qu'es cortesiá totjorn davant una femna macada? O plànher l'endevenènça, çò qu'es tanbèn cortesiá amb un quicòm de mai amistós, un peçuc d'intimitat?

Glàudia me tirèt dau trantalh en nosant son braç au mieu. Eriam d'amics, èra pas la pena de barjar. La decebuda comuna davant lo rufe d'aquel òme nos fasiá amics. D'a pè aneriam au Grau. Intreriam mai dins lo bruch, l'udolar di musicas, di maquinas de sòus, la sentor dau bolhabaissa, dau popre fregit, dau mechoí e dau canau que tira a la mar lis escorilhas. Passeriam lo canau sus lo pònt ont de pescadors ensajavan de prene lo pèis d'aqueu merdançon, clinats sus lo negre, en fasènt tubar e en charrant. Sus riba senèstra nos laisseriam rajat amb lo pòble, totis ensèm au ritme lòng de la passejada de nuech. Li familhas avian rèn mai a faire que de sacrificar au rite de la davalada a la mar, pèr lo tresen còp dempuei ièr e abans deman. I anavan d'aise, fasián tirar, perque i veniá lo regolitge de s'anar embarrar pèr lo demai de la nuech dins un cambron caud, autre rite, sièis o sèt a se tocar, mau isolats de la tubèa di cosinas, dau petardar di motors, e mai di moissaus. Tot aqueu mond s'assetavan una ora ò doas sus lo mòl qu'avança dins la nuech mai que dins la mar. Aquò ne podiá èstre un, de batèu de pèira qu'emportèsse lis estivaires amolonats pèr una partènça au mens de sòmi. Mai quand i foguère, amb Glàudia, veguère pron que tot l'horizont aviá si termes, linha de lutz a senèstra fins au fornit dau camping de l'Espigueta, rega de la còsta a drecha amb li lutz electricas dau Grand Travèrs, de Carnon, de Palavàs, e mai, e mai... Drech sus l'asuelh, lo far de Sèta escobava la nuech. L'escur desvelava en vilas la forma dau goufe, que de jorn l'escandelhada l'escond. Aqueu goufe, s'i passejavan de barcas cargadas di viatjaires

d'una mieja orada e flocadas d'ampolas electricas en vetas. La largada èra pegosa, manca pas fresca e nos sentiáu dins l'esquina l'Euròpa tota que butava, que davalava en trens e en renguietas d'autòs, pèr amontairar sèmpe mai d'òmes e de femnas, de dròllas e de dròlles dins aqueu goufe estrech. Fins au jorn que i aga plus ges d'aiga, que l'avança umana aga rescontrat l'avança de la sabla que lo Ròse nos buta entre cambas. Aladonc caudrà desertar aqueu frònt pèr s'anar batre mai luenh a la conquista de la mar, sus un autre frònt, a l'Espigueta. E puèi mai luenh, totjorn...

Aqueli pensadas, que benlèu Glàudia se li partejava, son rèn que naturalas, çò crese. Mai son de la mena que vos fan sentir l'estraneza dau mond concrèt que i vivèm. La pensada es, se sap, una distància, una desseparacion. Pèr aquela dralha impersonala, tornave a mon estraneza de i a gaire, me desvirave dau planviure de toti que semblavan tastar l'escur dau mòl coma un despatriament astruc. I aguèt lèu una altra estraneza, un vertadier afoliment.

Foguèt coma se subran toti m'agachèsson amb aquel uelh desnusaire qu'aviáu remarcat a Jòrdi. Pasmens m'agachavan pas, me vesían pas mai que li vesíáu. E quau ère pèr eli ? Un d'eli. Un òme coma d'autres abarregat a la grand comunicacion sèns bestorns di vacanças. Virave la facha de toti li caire, agachave detràs mon espatla. Impression d'èstre espionat, seguit.

- De qu'avètz donc? me venguèt Glàudia, e foguèt la primera paraula entre nosautres dempuèi un brieu.

- Rèn ! Rèn ! aquò passarà!

Mai passèt pas sèns venir pièger. Dau defòra l'espionatge me venguèt au dedins. Difícil de transmetre, aqueu malestar. Li reflexions que veníáu de faire sus lo goufe estrechan s'èran perseguidas sèns cambiar d'un moment, maugrat la paur. Coma arriba de cops: la pensada, assautada pèr lo quichar dau mond exterior, se met en resèrva, gelada, diriàm.

Un còp l'environa pas tan presènta, la podètz prene aquí ont s'èra arrestada, es a dire a la sortida d'una durada sèns preséncia. Ma pensada, adonc, tornava sortir dau gelador, mai desdoblada, dessospartida. Pensave e m'agachave pensar, fenomèn que desconèisson pas li qu'una costuma de critica activa acompanha dins lo menar d'un trabalh intellectuau, mai que preniá una fòrça dramatica dins ieu aquela nuech, una fòrça dolorosa a ne venir fòu. Fòu de luciditat, de segur. E i aviá contèsta. Lo *ieu* que pensava resistissiá au *ieu* que lo mirava pensar. Una segonda trobère un image: lo d'un organisme que resistís a l'empèut qu'un cirurgian a fach d'un mèmbe; pus interior : d'un còr. Aquel image, lo caudriá transportar sus lo plan psiquic. Aitanlèu foguèt transportat pèr lo *ieu* judicaire, analisat, perlongat de consequéncias qu'amb una aviadesa de marrit sòmi ne fasián un sistèma explicatiu. L'angoissa me moridiá entre li mamèus. Sus la dolor meteguère la man. Aqueu gèst faguèt rire l' autre *ieu*, qu' enliacèt en rèst tot un ensèm de situacions de teatre tragic. Me venguère que de tragèdia, se trachava bèn ! L'autre polemicava sus la necessitat de se tenir a despart de l'emocion tragica, se l'òm voliá que la vida vidanta foguèsse pragmaticament de bòn viure.

M'ère aplantat a costat de Glàudia, que deviá me trobar un curiós personatge. I aviá

qu'una solució a l'afoliment: èra de replegar l'una sus l'autra aqueli doas personas que s'èran desseparadas. Quin biais trobar pèr aquò ? Nasquèt una idèa pedanta, una idèa de gramatica: aquò 's lo *ieu* que pausa lo *tu*, o aviáu mostrat, e d'autre costat Jòrdi portava a aquela explica l'autoritat de sa sciéncia d'antan. Adonc, tornar s'integrar l'objectivitat de l'autre... Pèr astre, l'autre aprovava. E ne veguèr la fin.

Me'n demorèt simplement pendènt un quart d'ora un sovenir de dolor au pitre, e dins la consciéncia una maniera de sensacion de crèsta. Mai a la crèsta m'acostumèr. Au fons es en acceptant coma un fach experimentat, adonc sus li raras de la normala, senon d'a fons normau, aquela desseparacion patida, que me gariguèr de la paur. Daumatge que se trobèsse pas lo Jòrdi d'antan pèr sometre mon cas a sa psicologia estructuralista.

- Siáu estat mau un tèmps, faguèr a Glàudia.

- Quauqui segondas, pas mai, respondeguèt. E s'encaminèr. Sèns besuquitge de morala, ela me menava a son apartament, qu'èra dins la vila. Tornave trobar ma desirança dau vèspre, sus lo batèu.

Dins sa cambra, ela foguèt lèu nusa, esplendida e drecha. Risiá. Ieu tanbèn. Mai l'amor que faguèr foguèt pas lo que se pòt crèir. La calor èra espessa, fenèstras barradas. E mai de barrar li fenèstras, aquò empachava pas d'intrar au roncadís de la carriera. Dins lis escaliers èra un montadavala de contunh; un dròlle pèr galejada venguèt brandir nòstra pòrta, e s'escacalassava. Lis emocions dau vèspre m'avián ablasigat, aviáu l'estomac a tocar la boca, e puèi, perqué o escòndre?, la crenhènça d'èstre un marrit amaire (quant de mes qu'aviáu pas fach l'amor?) me tafurava. Lo pè me doliá, segur que mon artèu se conflava, l'ausave pas agachar pèr aquò.

L'amor, pasmens, lo faguèr. Glàudia i aviá una facilitat qu'a ieu me desfautava. La facilitat, es una ora puèi que la tornèr trobar, dins mon camping, sota ma tènda, mentre chuchutavan li vesins. Aquí, bèn alongat, uelhs clugats, m'imaginave que la Glàudia, me la possedissiáu sus un batèu que landava, tota banhada d'esposc, mai salada que non l'aviáu tastada dins son liech, amb dins mon avelha lo bresilhar de l'onda sus lo capron. Voluptat finida, me metiáu d'esquina e toti dos vesiam la gaviòta que n'anava, n'anava, sèns bolegar lis alas. Sus aquò m'endormiguèr, e parèis que ronquèr. M'o diguèt galoì lo campaire d'a costat, l'endemàn de matin.

— II —

Lo campaire d'a costat èra arribat lo vèspre d'abans, benlèu pendènt que manjave en cò de Jòrdi. Era un grand Anglès jove e barbut, espelofit e cacibralha, qu'aviá una tropelada d'enfants. Devers li nòu oras mandèt sa femna amb la ninèa a la mar, e demorèt sol entremitan un expandidor d'aisinas de mainatge, de ropa lavada abandonada a secar, de maletas escrancadas, de sètis de toti lis auçadas. Donat qu'aviáu nosat amb eu la coneissènça sus lo tèma dau roncar (e mai li linguistas vertadiers parlon jamai li lengas

qu'estúdián, ieu l'anglés, tanbèn lo sabe virar en convèrsa), d'assetat davant ma tènna, lo guinchave sèns o faire vèire. Me soriguèt, anèt boscar dins son còche grandàs una maquina d'escriure, se la plantèt au sòu; au sòu que s'assetèt eu. Meteguèt lo papier, pausèt a sis entorns de quasèrns en butant li ropilhas e li cassetas, abrèt una cigareta, e se pensèt.

Ieu de mon band, me pensave. Aviau pas dejunat, m'ère pas rasat, mai caucanha! Çò mai cochós èra de pensar, de prene mis amiras pèr li jornadas avenidoiras.

Primier, dins l'òrdre dis idèas coma vènon, me caudriá tornar a mi recèrcas gramaticalas. D'un biais de rèn, Jòrdi m'aviá assenhalat de dralhas nòvas. Mai aquò èra necessitat de o remandar a la rintrada. Ere vengut aici pèr prene de vacanças, me li prendriáu.

Dos, dins l'escorsa di vacanças, aviau patit d'un perilh gròs. S'èra esvalit, benlèu, mai caudriá s'avisar que tornèsse pas. Tot comptat, i avia una rega logica entre l'estraneza que sentiguère tre establida aici ma demorança e la trencadura ièr de mon *ieu*. N'amenaçava una malautiá de la personalitat: de segur la lassiera intellectuala que carrejave n'èra l'encausa; la solesa dins lo camp e dins lo Grau ne foguèt lo revelator. Solesa nova, pas ges arquitecturada en oras de trabalh, en relacions professionalas: crisi de contactes. Impression tròp fòrta facha pèr lo rescòntre inesperat amb Jòrdi. Aquel òme m'aviá dominat, quasiment m'aviá possedit l'intellècte a tèmps passat. De la possession m'ère desliurat en mespresant si novèlas. Ara que lo sabiau totjorn parier a mon remembre, me tornava possedir violentament. Seria pas estonant qu'un analista trobèsse clar que la contèsta qu'a la nuech m'aviá estrifat èra deguda a una projeccion de Jòrdi dins ma consciéncia. Jòrdi me serviá de subre-ieu, se 'n calia persuadir. Mai de sanís, lo fenomèn n'èra pas. Pèr l'enebir, soscar de contactes mai elementaus. Me revirèrè pèr sorire a l'Anglés, que me soriguèt atanbèn.

Tres, se de fugir Jòrdi n'aviáu la rason dau perilh mentau qu'eu me fasiá córrer, èra pas question ni mai de desoblidar l'entrepachament ont m'ère enfangat amb Glàudia. Non pas que d'aquel amor de carn n'aguèsse lo pentiment. Jòrdi èra pas mon amic de verai e i deviau rèn en atencions sentimentalas. D'aitan mai qu'aquò èra adultèri sus adultèri. E puèi Glàudia m'aviá pres rèn que pèr se revenjar d'eu, ò mai simplement encara pèr se far faire l'amor que i avia pensat tot lo vèspre. N'ère estat l'ustensilha, dau revenge ò dau desir; cau pas se'n crèire! Mai enfin, seria dificil ara de nos tornar trobar li tres, sèns qu'amb ela i aguèsse de sotentendudas, amb eu de messòrgas. E se venia a devinhar, fin coma es pèr comprene lis autres? Valia mai li pas tornar frequentar, au mens quitar passar una setmana sèns li vèire.

Pèr encaminar practicament mi decisions, se me comprave de sabatas ? Remirèrè mi pès, embrutits, borrolats de nhòcas e de crèstas. L'artèu gròs dau drech èra embofigat blau. Prenguère d'enguèt e me chaspère tot atencionat. Non, comprariau pas de sabatas! Ninòia que ninòia, l'idea d'anar descauç, me la gardave. L'Anglés èra bèn descauç pèr sa part. Se vesia que si pès grandaràs e negres n'avián la costuma. La costuma me vendria tanbèn.

Aquel Anglés barbut avia pas encara picat una rega, e mai aguèsse fumat cinc cigaretas

pèr lo mens, pres un quasèrn, puèi l'autre. La calor montava. Dins la lèa, de veituras passavan que levavan la pòussa. Li campaires qu'anavan a la plaja agachavan en fasènt li ussas aqueu joventàs davant sa maquina, un escrivan, sai que ! Un escrivan dins un camping, es un pauc coma un pingoïn a l'Equator, l'efiech d'una migracion aberranta. E un linguista, donc?

L'òme ne soriguèt mai. Respondeguère. Era, lo moment. Caliá dire quicòm:

- "Vèn pas?", faguère dins la lenga de Shakespeare e d'Eliott.
- "Non, vèn pas!", diguèt parier. "Es penós d'escruiure!"
- "Oc, penós! Siátz escrivèire?"

Writer es un pauc pus larg d'emplec qu'escrivèire. Lo biais anglò-saxon es mai practic que lo nòstre, que totjorn metèm dins lo mestier d'escruiure un peçuc de creacion e de vocacion. *Writer*, o ère, e mai d'estat. Faguère de òc ! Es coma s'aviáu destapat una botelha de bona umor. Mon Anglès faguèt psst amb li bocas aponchadas, gargalhegèt un cacalàs e se venguèt assetar a ras de ieu. M'ofriguèt si cigaretes.

De segur que dempuèi de setmanadas aviá pas trobat l'escasença de confidéncias professionalas. N'aprofchava sènsa vergonha. « Son li personatges que vènon pas. Demòran en cò sieu, dins se. Es sovènt coma aquò. Avèm de besonh de paciència pèr li decidir ». Tè, que parlava eu tanbèn de comunicacion. Amb de personas imaginàrias, verai. Comprenguère lèu que voliá aprivadar de personatges d'exception, de caractèrs fòrts, apassionats, desliurats d'intrada di convencions apaurissèntas de nòstra vida jornadièra. Mai eli se tenián dins son mond alunchat, se laissavan pas tirar pèr l'escrivan a son rescòntre, embarrar dins lo picadis de la maquina. S'un còp cresiá de lis aver encordelats, reguinhan e s'escapavan. « La preséncia! çò disiá mon companh. Obtenir la preséncia! que l'èstre siá aici sus vòstra pagina amb son identitat, son opacitat, tot çò que vos deu pas! ».

La confidéncia se debanava pas coma a confessa, ni mai coma una leiçon. L'afaire se passava mai natura. Eu se fregava longament li cuèissas d'a través li blue-jeans. Ieu me chaspave l'artèu. Fasiam tubar de contunh, ieu coma eu. La solelhada nos amaçolava e nos ne garaviam pas. D'òmes e de femnas, de drollons passavan davant nosautres, d'a pè, en veitura, mitat nus, vestits de toti li colors. D'identitats, d'espessors d'èstres, d'autonomias fisicas, assenhaladas pèr l'auçada, la forma di cambas, la longor di peus. D'autonomias etnicas tanbèn, s'entendiá a la parladissa. E segur, d'identitats animicas. Mai aquelis identitats amoçadas, entravadas pèr l'anonimat di gèsts e di oras, interessavan pas mon Anglès. Pasmens òm sap pas, cau pas èstre mepresós... M'o disiáu dins li longs silèncis de la matinada que s'avançava. Alin la plaja fasiá rumor de vòtz.

« Pasmens me sèmbla qe l'analisi pòt ajudar » faguère a un momen simple biais de remandar la convèrsa. De qu'aguère pas dich? Aviáu tocat un di ponchs sensibles de la conviccion de l'escrivan. Era a mand de s'arborar. Bracejava. « Li Francés, amb son analisi! Avètz pas un novelista! Cercatz, cercatz... Me fasètz susar amb vòstre roman nòu! D'espepissaires, d'escaupraires de parpèlas d'agaças, vòstris autors! Analisan, ò refusan d'analisar, mai es totjorn çò parier: partisson la piscologia ò partisson li comportaments. Meton la realitat a tròç explicatius. Amb aquò incapables de sortir

d'eli. Prenètz la grand referéncia de la novèla francesa, Zola... Es fòrt, aqueu ! Mai pas un personatge sieu que siá pas montat coma una mecanica, e faus coma una mecanica. Non, la novèla, - vejatz Caldwell, Faulkner -, aquò 's un personatge que se quilha davant vos, aquí, e podètz pas faire que i siá pas. Es coma dire? L'òme vrai, e rèn que vrai... »
« I arribaretz jamai a lo quilhar vrai, l'òme », ataquère aladonc. Voliáu dire qu'aquela tòca de la novèla, aquò èra una illusion pron generala, e qu'èra savi de s'acontentar d'una mecanica bèn montada. D'efiech, l'agachada fixa au davant de ieu, dins li traucs de la frapa de gènts qu'escambiavan si caras lo vesiau pas l'òme vrai, que si quilhèsse. Mai lo charraire o prenguèt au viu. « Si que i arribarai! Mai pèr aquò cau pas èstre un professor. Cau pas escriure amb sa tèsta. Cau escriure amb si pès, si cuèissas (se li fregava), amb sa ventrèscas, amb si colhons. Pensatz a l'Henry Miller. La literatura vertadièra, aquò 's un viech! ». E se risiá. Ieu lo seguissiáu, un pauc desalenat.

Mai l'ora de dinnar se sarrava pèr toti. Eriam de mai en mai empegats pèr l'odor d'uòus fregits, de bacon, de tè que s'espandissiá dins lo camp. « It's necessary not to be teachers »
Sus aquò la familha dau vesin arribèt coma una ondada. I aviá un dròlle que bramava que lo desmergolèsson, e pudissiá, lo mostrilhon! Dos autres se carpinhavan. La femna semblava reducha de calor, de lassiera. Mon òme me quitèt pèr s'afanar, garar de davant sa maquina descriure, si quasèrns, recampar li fardas. L'odor dau bacon montèt mai fòrta. Benlèu que fasiá lo professor, mon vesin, pèr arribar son ostalada... O quicòm de semblant. Ara pèr ara, l'òme vrai s'èra enfugit au pus luenh; èra l'ora de la cerimònia di maissas. E de comprene lo mond reau amb sa ventrèscas, n'èra plus ges question. Manjar, es primier de tot un forra- borra de pichòts problèmas practics: alucar un camping-gas en s'avisant que lo nenet se cremèsse pas, pensar au pan que s'èra doblidat de comprar, escolar l'aiga de la glaciera, e après seriá mestier de netejar li sietas, de plegar la taula, e mestier de..., e mestier de...

Dins mon canton, la talènt èra venguda coma alhors. Aguère la canha de me faire còire un quicòm. Descauç, pas rasat, prenguère lo camin de l'endrech. Manjariáu au restaurant.

« It's necessary not to be teachers ». Mai coma l'agantar l'òme vrai? Coma èstre viu amb eu quora de l'analisi fasètz profession ? E coma aver la ventrèscas canina quora vos passejatz dins la carriera de Miquèu Redarés?

Es una carriera de comèrcis, e au bèu mitan senhorejan li rostissariás. Avançan dins la carriera li banquetts escrancats sota li paèllas ensafranadas, li topinas de bolbabaissas daurats e de sopas rojas de pèis, de borridas lachosas, li polets rabinats, li carns immensas e susarèlas encara dau forn, li baudrois en saussa, li langostes trencadas, li pomas d'amor farsidas, li merinjanas e li coraus fregits; e de taulassas de pizza espessa, de montilhas de *chips* regolantas d'òli e de conheras d'alhòli... Aquí podètz pas passar a la lèsta, devers una ora. Un milierat d'estivaires au còp se codoissan, s'escriassan pèr anar comprar la pitaça, amb si saquetas de plaja lèu onchosas, si cabàs e si bidons. Prenon paciéncia en barjacant, en s'assadolant pèr avança de la sentor graissosa ont s'aponchan lis individualitats de l'alhet, dau pebre, de la ceba, dau veirat, de la sépia.

Ribon-ribanha, prenètz vòstra part au regòli olfactiu. Vos quichan dins una talènt collectiva de biaça molla. En gaire de tèmps sentètz s'espompir vòstre estomac, ò paslèu aqueu tròç qu'es vòstre de l'estomac grand que comola la carriera. E tant ne lèva, l'estomac pagaire, au banc, tant ne vèn di cosinas, odorós, umorós, empapat d'òli ò de burre, digestible pèr talhons personaus tan solament.

E mai agatz fam, la delícia vertadiera es de se tirar de l'embròlh, de se desempegolir de l'èr escaufat pèr la tubèa di cosinas e l'aisse di còs. La delícia es de rescontrar l'odor de pèis crus que deslarga una peissonariá, sus lo canau, e la quita odor dau canau. Autre delícia, la desplega de Singapor.

I ère pervengut a l'estendard de cauquilhas, e me confortave que li cauquilhas me fasián pas tant de paur. La trevança dolorosa, e mai quichèsse, la tornave pas trobar. Au còtra, li ròses li blancs luminós de la nacra me fasián somiar d'aiga transparènta coma n'aviáu vista au cinemà, de ròcas vestidas de flors maritimas, d'una puresa d'Eden exotic. La filha èra, au mitan d'aquel univèrs tropicau, tant estadissa e drecha coma sèmpe. L'avisère un pauc, sis ancas primas e la massa negra de si peus que semblavan tròp grèus pèr son còu minçorlet; clinava la tèsta sus l'espatla. Ges de belòia a aqueu còu, i ponhets, i dets. Pèr lo primier dau còp rescontrère son agachada: palla, vuela e pasmens doça. Una segonda, pas mai. Puèi, ela laissèt mai caire si parpèlas. Just a aqueu mòment, sentiguère que quauqu'un me picava sus l'espatla. Me revirère. Era Jòrdi.

*

Ai pas tot dich de mi pensadas après la convèrsa amb l'Anglés. La calorassa, la fam, l'engolidor de la carriera alimentària avián pas bastat, ensèm, a me trencar la reflexion. Justament, aquela reflexion que se podiá pas aplantar, èra signe que me portave mieus uei.

Lo jove novelista velleitari m'aviá donat, çò parier, una explica dau novelista capitat. Donat que Jòrdi se siá un jorn acarat amb lo problèma d'escriure, èra rèn estonant que l'aguèsse pausat coma mon vesin de camp. Aquela maniera es dins l'èr de nòstre tèmps, se religa amb çò que sabèm de la premsa modèrna, dau raportatge. Mai se devinava tròp inteligent, tròp prudènt pèr s'emmandar dins l'entrepresa prometeana de raubar lo reau au mond en lamp de fuòc. Tot vira is entorns, d'alhors, d'aquela paraula de reau, ò de verai:

- The true man, disiá l'Anglés.

Se l'uman es pas l'excepcionau, mai l'umanitat tala coma nos enròda e que la vesèm, la novèla realista es confonduda amb la transmission onèsta de l'òme mejan. Lo realisme, garat de l'exageracion lirica dau verisme, es una literatura destenchurada d'ambicions. Gaire estonant, que Jòrdi aguèsse causit aquela definicion. Sus un autre plan, lo de l'analisi clinica, cercava pron de relenquir l'òme a una arquitectura de mites tan simpla que podiá semblar paura.

Se mi suposicions èran exactas, aviá donc completat sa vesion de situacions elementalas,

au pus fons, amb una pintura de susfàcia ont apareissían rèn que de comportaments anonims. D'un band, una tematica; de l'autre, un experiment existenciau blos. Demorava d'explicar que n'arribèsse tan perfechament a un desdoblament de la comprenènça, a un parier mestritge. Mas, que i arribava, n'èra pròva son succès. A la molonada que badava son banc d'autor a la fiera di libres, donava a pàisser la quita molonada. Una pompa reversava l'umanitat de la talènt a l'alimènt; la literatura sieuna se presentava au legèire coma una autofagia. Es aquò que disiá lo critic qu'un còp legièire; ieu o vestissíáu d'un image nòu manlevat a la carriera, coma s'es comprés. De mon rasonament aviáu agandit la conclusion quora m'ère capitat aplantat a Singapor. N'i aviá pron pèr doblidar mi resolucions dau matin, e lo Jòrdi, foguère contènt de lo vèire, qu'anave poder resòuver una interrogocion qu'èra pas pèr me quitar suau. I metriáu lo tèmps que caudriá, pèr lo questionar, idèa de lo pas mancar, mai me'n vengariáu.

Sabiáu pas que la solucion me vendriá abans lo vèspre, d'un biais imprevesible, e fòrça mai fantastica que non podíáu imaginar.

Mai dins lo moment èra pas possible de pausar la mendre question. Jòrdi èra nerviós, la cara passida, se vesíáu qu'aviá pas dormit de la nuech. Era lo trabalh que l'alassava coma aquò? Lo trabalh, que disiá... Benlèu i costava pena sa notacion narrativa d'una umanitat mingra... O se quicòm mai dins eu se passèsse? M'agachava de còps amb crenhènça, de còps amb una flamba d'òdi, mai tornava pas l'uelh freg, esfraiós, de la velha. « Venètz manjar amb ieu ara », m'aviá dich, sèns esperar la repòsta. Mai, davant la taula, sus lo postam qu'entre lis asclas se vei l'aiga clòta dau canau (astre que n'aviam trobat una de taula, e tan lèu!). Se despacientava; tot legissènt la carta, escartava de la man li plats onchós qu'ela li prepausava, li rovilhs de popres, li crancs, li pèis en saussa ò li pèis rostits, li farsits e li ris. Me la faguèt puèi passar, amb un « Prenètz çò que vouldretz ». Prenguère un cambajon e de frucha, pas mai. Eu vouguèt çò parier. Era ja una ententuda, e faguèt craïnar una mena de rire. A nòstris entorns d'òmes joves, lo bedelet espompit au mitan de la camisa badiera e coronat d'una rojor d'uscle, parlavan fòrt en empassant una pitança jauna. Amb eli de femnas grassas manjavan pas tant, mai sisclavan pus aigre, en franchimand ò en alemand, en danés tanbèn, semblava. Entremitan corriassían li garçons e se passejavan dos graulencs, la pança immènsa sostenguda bas pèr la talhòla, li peus blancs que sautavan de la casqueta, la bèba olimpiana, l'accènt rauc dins son dialècte.

- Veirem pas Glàudia uei, passa la jornada amb son dròlle en cò de sis amics, me venguèt Jòrdi a la subita.

M'agachava curiosament, marridament. Au mens m'o pareguèt. Mai me mesfise totjorn, quand siáu dins una situacion de messòrga ò d'amagar quicòm, de l'impression que me furnan au dedins, que i van culhir la veritat. Faguère un gèst d'indiferéncia, pèr m'aparar d'aquela impression tant coma de Jòrdi. Mai èra bèn de Glàudia que me voliá parlar, e d'ela soncament. Me diguèt de causas de son dròlle, de son òme. La plaçava dins un quadre sociau ont eu viviá (demorava donc a Lion? Dempuèi quora?), mai ont coneissíáu degun. Era coma pèr m'alunchar d'aquela femna en restituissènt son existéncia e una ret de relacions que la fasián femna, molher, maire... Verai, ieu d'ela

sabiáu rèn qu'una disponibilitat au plaser, detalh intim, mai benlèu pas tant intim coma un gost dis arts, dis espectacles, un trach de caractèr, aquò depènd de l'importància que donam a la sexualitat.

D'un còp, la question:

- Siátz estat maridat, çò crese?

Me sentiguère l'èime desvestit, l'èime maigre porgit a la contemplacion di pòbles. Un pauc coma au Consèu de revision, dins un virar d'uelh ofrissètz au jutjament vòstre rastèu d'esquina barbelat, vòstri carns tremoletas, vòstri cuèissas cavas e lo plumet de peus rossets penjat au vèntre, que fai pas tan polit qu'aquò. Mon maridatge, es coma se diriá mon nus. Experiéncia mancada de dos ans, a París, e s'aprèn rèn qu'a ieu. L'oblidè, l'escònde au mai que pòde (m'avise qu'aquesta confession qu'escribe ne portava pas traça encara). Aviáu maridat una femna professor, non pas polida, mai agradiva de tant intelligènta e vivènta. Nos endeveniam pas, se veguèt lèu. Non pas que i aguèsse d'atissaments. Aviá una bòna natura, e ma bòna volontat dins tot es coneguda.

Mai la bòna volontat, dins lo maridatge fai pas qu'òm i es, s'òm es pas bastit pèr i èstre. Una mena de distraccion me teniá de lònga a participar rèn qu'a mitat de toti li jòias que nos donaviam. Un trabalh professionau, una lectura, una novèla, li quitave jamai pron lèu pèr qu'a ma femna i aguèsse pas passat l'enveja de me li faire quitar. S'anave devèrs ela amb una passion que n'ère pas sènza, non pèr aquò, i aviá totjorn un entramble, un colèga que m'aviá arrestat ò que me telefonava, una causa urgènta qu'aviáu doblidat de faire. Siáu d'aquela mena d'òmes que dins li menudi besonhas ostalieras, an totjorn d'adobar la cosiniera ò lo robinet de l'aiguiera au moment que caudriá un ostau perfiech pèr aculhir una ora d'amor. Que li sòrt una dènt de saviesa tardiera dins son viatge de nòças ò que s'enraumassan a faire l'amor sota lis arbres. Se vèi çò que vòle dire parlant de distraccion. Çò comun de l'umanitat me teniá sus la rara di grands enflambaments de l'amor sèns que foguèsse jamai pron desliure pèr i cabussar. Patissiáu de tròp de l'umana condicion. E fasiáu patir. Alassada dau patiment, se la paraula es pas tròp fòrta, ma femna ne passèt a la pietat, puèi a l'impietat amorosa; de l'alteracion dau coble a l'adulteri, se capitèt tan distracha coma ieu. La cosiniera marchava jamai plus, e mai me n'entrevèsse d'oradas de tèmps. Antau, après dos ans de maridatge, nos troberiam desmaridats sèns nos n'avisar.

La decision de justícia foguèt rèn qu'una formalitat. Ma femna anèt viure amb son amant, un pintre mancat que la tabasava, e ieu m'acoblère amb la linguistica, fins qu'ela en son torn me divorcièsse, en 1967.

Aquò, vène d'o debanar a Jòrdi. I aviá rèn mai de faire. Quand lo nus s'es agut vist, podètz totjorn i escartar li dets davant, la vergonha arriba tròp tard. E mai èra de bòn comprene que lo mestier de Jòrdi e son magnetisme de psicològ m'ajudavan a me desconflar. Dins lo bolegadís d'aquela terrassa d'ostalariá, mentre que lo siblet d'un batèu de passejada nos ensordava, fasiam una bèla parelha d'analizat e d'analista. Me sovène que li colors petavan de pertot, s'èra levat una aureta de mar que rendiá l'èr mai leugier. Lo mond èra bèu, e d'aver parlat me sentiáu mieus e melhor. Vertadierament, lo

Grau èra un luoc que lo destin m'aviá alestit pèr m'i desfaire e m'i tornar compausar. Aquela impudica mòstra semblava qu'aguèsse assolat Jòrdi, ò pèr lo mens destiblat. Me sorisiá tot brave. Mai veguère mai passar lo marriditge dins sis uelhs.

- E puèi, se sap que fisicament, l'amor vos vai pas, çò faguèt.

Aquò èra tròp fòrt! Çò que se cresiá, aquel òme... D'aitan mai qu'èra pas vrai. Me fasiá escòrna aquí ont i aviáu pas donat lo drech ni mai l'escasença. Marridesa a gràtis. M'arborère. Aladonc eu meteguèt sa man sus la mieuna.

- Assetatz-vos. Vos voliáu pas mancar. De còps dins aquelis afaires, òm i a toti lis empachas dau mond, e lo pus fin i pèrd sa finesa.

Me tornère assetar. Lo mond me relucavan. Pèr aquò bombiguère mai. De qué sabiá?

- Es ela que vos a parlat?

I aviá de segur ges d'autra explica. E tremolave de l'indignacion. Mai pegosa que la sentor mesclada d'òli caud e de canau, sentiáu sus ieu lo promiscuitat sexuala qu'aquela femna aviá creada entre Jòrdi e ieu, amb d'autris òmes benlèu.

Auriáu jamai cresegut de vèire Jòrdi rogir. Desvirava la fàcia. Picava dau det sus la taula, tant que lo garçon s'imaginèt qu'om lo sonava. Jòrdi ò aprofèchèt pèr comandar dos cafès e la nòta. A nòstre costat èran venguts d'autri gènts, e la mangilha tornarmai s'amontairava dins de platàs. Lentament, m'assetère mai. Aviam quasi escambiat nòstri ròtles. Lo psicòlog, en anant tròp luenh e tròp redde dins l'atac, veniá de perdre son sangflac, sa superioritat. Me tastave golaudament la venjança. L'escrancave sota lo mespretz. Qué parlave ieu de distraccion? El èra mai copable de negligir pèr de besingònhas de trabalh una femna esplendida que l'amava, per de que ère bèn segur ieu que l'amava, tan paciènta coma s'èra mostrada ièr de nuech a nos escotar charrar. Ieu, aquò èra una distraccion congenitala. El s'èra fach un crudèu voluntari, un tiran domestic. Siáu pas segur d'aver dich aquela darriera paraula, mai es bèn çò que pensave. Sis espatlas se clinavan, ne finissiá pas de bolegar son culhier dins lo cafè. Rogissiá encara mai. Fin finala, d'una vòtz timida:

- Vos ne vòle pas. Sabe qu'avètz rason. Sabiáu ièr que l'afaire riscava de se passar coma se passèt. Excusatz-me. Me siáu laissat agantar, ieu que me cresiáu tan fòrt, pèr lo sentiment mai corrènt, mai flac, bèn luenh di mites elementaus, un sentiment coma dins mi novèlas, un sentiment conàs: la gelosiá.

Dins una sola frasa, veniá de me parlar de sa cerca anciana, de si novèlas, e de parlar gròs, çò que m'estonava lo mai.

- Mai de qué siátz gelòs? D'un revenge sèns importància? Ne siátz pas pasmens dins de prejudjats pariers? E puèi, escotatz-me, Jòrdi, Glàudia l'ai pas aguda. Çò que se pòt dire: aguda. Ela vos o diguèt pas? N'ai gairebèn pas servat lo remèmbe. Un acte tan paure d'emocion....

Capejava coma se me voliá pas crèire. Pèr pas que li gènts entendèsson, me clinave a li parlar dins l'aurelha, e vesiaü una corada que batiá a son tempe blanc.

- "Sens ges d'emocion, o dise bèn."

- "Non pas aquò! Es pas vrai!"

- "Rèn vos pòt pas far dire qu'es pas vrai."

- “Si, la gaviòta, lo batèu...”

Aquí m’enfonce de reversetas dins ma cadiera. L’agache en silènci. Ensage de me rassegar. Pòde pas. Ai paur, tant paur coma lo moment que me sentiguère la consciéncia copada en doas. Sa comprenença es diabolica. E de pensar au diable, es bèn pròva qu’ai paur. Auriá remarcat quicòm sus lo batèu dins l’après-dinnar? Amb son intelligéncia esfraiosa sap qu’aladonc possediguère Glàudia e non pas puèi, dins son liech. Mai un pauc pus tard, dins la tènda, abans de m’endormir...

Aquò tanbèn o sap, son uelh ferotge me o ditz. Es qu’aguèsse parlat fòrt, ieu, dins mon sòmi, que quauqu’un aguèsse escotat? Se bastis a la segonda un univèrs perfiechament policier, amb d’espions, de taulas d’escota, de micròs dins li parets, e mai dins lo sòu tris di campings de membranas que prenon li bruchs, de fius que li transmeton, una susvelhança di pantalais, di desirs. E benlèu bèn de maquinas pèr prene li pensadas, a ras di cervèlas, abans la votz. Una atmosfèra traita que nos vènd l’alenar a d’autoritats misteriosas.

Mai eu ditz qu’es vendut, que s’es vendut.

- “La gelosiá m’a fach parlar, que voliáu pas. Ara cau tot vos dire. Glàudia m’a rèn après...”

- “Adonc?” Lo silènci s’esperlònga.

- “Adonc, venètz a mon ostau. Vos explicarai. De tot biais, auriá caugut i arribar un jorn. Amb vos, es pas coma amb lis autres.”

Paga. Lo laisse pagar. Partèm. Diabolic, òc! mai un diable sèns fòrça, tan terriblament uman coma ieu qu’ai paur.

*

Dins son ostau, li tampats tombats, i fai sorn coma dins lo burèu d’un psicanalista, segon una tradicion qu’ai pas verificada. Siam assetats dins son divan. A botat entre nosautres doas caissetas redonas de carton, coma li que servián a passat tèmps pèr li remèdis. Sus una, i a un aigne plus. Un mens sus l’autra. Parla:

- “Pèr èstre exacte, vos ai violat. Ai violat vòstra consciéncia entre dèts oras e mieja e una ora aperaquí. Devètz vos remembrar l’impression qu’aquò vos faguèt quand intrèrè dins vos. Vos quitèrè sus la riba dau sòm. D’alhors vos quitèrè pas a la bòna. M’avètz agut, vincut. M’avètz fach sofrir. La gelosiá...”

Vai cercar de vèires. Me’n pòrge un. Sorís:

- “Bevètz! Aqueste còp, riscatz pas rèn.”

- “Aquò èra dins lo whisky?”

- “Aiçò!”

Me mòstra la caisseta que i a lo *mens*. La duèrp: i caup una podra blanca, pron anonima. Nifle: ges d’odor.

- “Un pauc de gest, pasmens. Es un defaut que caudrà corregir. Fai totjorn tirar pena de se servir de mejans materiaus. Son de marrit manejar, grossiers. Tant vaudriáu d’aisinas purament psicologicas. Mai ne siám pas encara aquí! Au mai, podèm esperar lèu nos

esparnhar lo *plus*..”

Bevèm. Ara que sabe lo secrèt màger, la paur s’apasima, demòra qu’una malaisança. Que la malaisança s’esvanirà en son torn, o comprene, perqu’es segur que contarà la rèsta, son aventura, sa bosca. M’apassionarà un còp de mai. Lo remirarai coma es, e non pas coma un diable. Lo diable es dins la caisseta, medicinau, objècte. Endevine tanbèn que patís pas tant. La passion de la sciéncia escafarà la gelosiá. Ensaja de clarificar son dire, cerca lo ponch d’intrada Una idèa amusanta: se vòu pedagogic.

- “O farai clar, cronologicament. Tendrem que tot comencèsse amb una de nòstri convèrsas montpelhierencas sus lo sistèma de la persona. Ma recèrca anteriora pòt passar pèr una preïstòria. E l’istòria comença, òc, l’istòria! A l’ora que son pausat au clar l’identitat relativa dau *ieu* e dau *tu*. Avètz mostrat dins vòstra tèsi,- vesètz que l’ai legida! - que la consciéncia linguistica organiza l’univèrs, sus li plans desseparats e complementaris de l’espaci e dau tèmps, en prenènt coma referéncia lo *ieu* dau parlaire. Laissem de costat lo problèma de coma li significacions linguisticas son adequatas a son objècte, la realitat non dicha. Aquò ‘s una question que vos fai chifrar, li linguistas e mai li filosòfs. Ieu me la mete en defòra de l’examen. Retène solament aiçò, que la consciéncia es una arquitectura en pes sus lo *ieu*. Es egocentrica. Aponde que lo *ieu* es mobil, d’abòrd que cadun de nosautres pòt dire *ieu*, e organizar dau còp l’univèrs en consciéncia sus l’afirmacion de son existéncia au mond. Me seguissetz?”

Me carrave de lo seguir. Bèn a paus, voliáu que lo seguir. Lo perilh, ara que teniáu la fundamenta d’un rasonament meravilhós e son ponch practic d’arribada, èra d’anar tròp a la lèsta de l’un a l’autre, encadenant lis arguments a se ne chalar. Riscave antau de m’embarrar dins mon sistèma, noirit de linguistica. Precisament Jòrdi èra a prene de distàncias amb la linguistica.

“La diferéncia entre la consciéncia linguistica e la consciéncia tala coma li psicològs la veson, es que dins la primera l’arquitectura es donada sociala. Aquò se ditz la parladissa d’un grop: una lenga.

Dins lo dialòg ont dos òmes se respòndon , lo *ieu* e lo *tu* s’escàmbian, *ieu* vèn *tu* e d’a rebors, mai la bastissa que pòrtan li personas es totjorn la lenga comuna, una organizacion pariera de l’univers. Es pèr aquò que dins una dialòg de lengatge lis òmes se comprenon, còmpte tengut de mancanças raras. Au còntre, dins un dialòg d’èimes, de *psiquès*, lo *ieu* e lo *tu* que s’escàmbian entraïnan dins son movement d’arquitecturas originalas e autonòmas. D’aquí vèn que li psiquismes se comunican pas. Lis òmes, en cresènt de se comprene, comprenon tan solament çò qu’an en comun, lo lengatge, e jamai çò qu’an en pròpri, la persona. Es una dolor vieilha coma l’umanitat, la faula dau *ieu* e de l’autre.

Lo psicològ, de mestier es aquí justament per comprene l’autre. Clinicament, dempuèi mi primieri experiéncias d’analisa, la sentiáu fòrta, aquela necessitat inagantabla. Trepejave davant, me carcanhava la nuech tant coma lo jorn. N’aviáu fach l’affaire de ma vida.

Mai parlem de l'istòria coma comença. Veicí l'eveniment iniciáu, que lo tòrne descriure: la compreneson de l'autre, que non pas aproximativa, mai totala e immediata, nais,- ò pòt nàisser, perque o sabèm pas faire encara -, quora dins lo dialòg se dissòcia lo transfèrt dau *ieu* e lo transfert de la consciéncia, es a dire quora lo *ieu* vèn demorar, coma basi, dins la consciéncia dau *tu*, e vice versa. Vène tu, vènes iéu.”

- “Mai aquò ‘s impossible!”, m’escrière.

Fronziguèt lis ussas. “Perqué disètz qu’es impossible?, La possession, la telepatia, e aqueli formas banalas que son la suggestion e la simpatia, ò simplament l’intuicion psicologica de l’analista, dau dramaturg, dau novelista pròvan bèn que lo *ieu* pòt s’engulhar dins lo *tu*. Mai sus aiçò avèstz rason, qu’aqueli formas primitivas e mai que mai tempestosas dau despatriament animic, se ne pòt pas faire una aisina scientifica. O ensagère un brieu pèr vèire... Pauc de tèmps après vòstra partença de Montpelhier n’ère aquí. Aviáu pron començat de me bastir un metòde de recambi. Lo coneissètz pèr part. Polit metòde de cercaire positivista! Ensajave de donar au *ieu* de basi, lo de l’analista, una familiaritat de l’exterior amb lo *tu*. Luòga de lo prene, aqueu *tu*, coma una realitat inagantabla, lo pintave en arquitectura de mites. De simplificacion en simplificacion, aviáu l’espèr de bastir un compèndi di situacions psiquicas elementalas, que la varieta umana ne seriá qu’un efiech de susfàcia. Auriáu adonc d’un band un *ieu* preparat a viure un univèrs mitic conegut dins son fons, un *ieu* plenamen agressiu coma un envasèire que conèis li camins dau terraire qu’es pèr i dintrar; e un *tu* transparent, sèns barris, sèns recaptador. Rèn d’extraordinari dins tot aquò bèu, me directz. Es pas qu’una sistematizacion de la psicologia experimentalada tirada un pauc devers un estructuralisme de mòda. Pamens aviáu un espèr, dise. L’espèr que, la coneissença quantitativa estèn afinada fins au terme pèr la consideracion dis estructuras, se faguèsse un jorn possible lo saut, dirai de laboratòri, lo saut definitiu dau quantitatiu au qualitatiu.”

- “Que de tant conèisser l’autre, foguessiatz un jorn l’autre.”

- “Oc, en recuperant l’aise de la consciéncia linguistica sus un plan de la psicologia. Se trachava simplament d’estudiar tant li psiquismes que ne venguèsson a mis uelhs un lengatge comun dis òmes.”

-” I arriberiatz?”

- “Que non! Benlèu d’autres i arribaràn un jòrn. Ieu, ai fach fogassa.”

E risiá de la paraula grotèsca. Anèt levar lo tampat a la manivèla. D’un còp lo mèmbe foguèt plen d’una granda lutz, d’un bresilhar de pòble aürós, d’un bruch d’aiga. L’aura faguèt volar de fuelhs sus una taula. Era una fèsta de colors. Tornèt au divan. Prenguèt una caisseta:

- “Vesètz! me siáu adonat i metòdes brutaus. Pasmens me desgotavan pron en cò de mi psiquiatres. Aqueli, li quitère. Quitère Montpelhier, que lo desfèci de mont estat me butava luench. Anère viure a Lion. Ailà i foguère malaürós, sabètz, e un moment miserable. Es sai que la crenhença d’una grand misèria e de degalhar d’a fons ma vida que me faguèt acceptar una oferta. Sus mi recercas aviáu de correspondéncias. Amb un Alemand de Colonha, Rudolf Steiner, subretot; Nos compreniam pron bèn. De Lion i escriguère pèr m’informar ont n’èra. Me venguèt vèire aitanlèu. Portava la podra, una

descubèrta que lo quimista que la faguèt, perqu'èra pas assabentat de nòstra experimentacion purament psiquica, ne veguèt pas l'importància. En quauqui jorns, amb Steiner fixeriam l'usança au ponch que i siam encara, après quatre ans. Es una composicion que bota lo subjècte en estat de mendre aparent animic, de suggestibilitat extraordinària; permetriá remirablament de comandar li gènts. Inutil de dire qu'una menèstra tan perilhosa, la tenèm secrèta.

Steiner a comprat l'exclusivitat de la fabricacion.

Es, se volètz o prene antau, una mena de pentotal d'a rebors, que luòga de far rajar lo *ieu*, aspira dins lo *ieu* çò exterior. Es lo *mens*. Podriàtz dire lo *tu*. Avètz sentit que vòstre *ieu* engolissiá un *tu*, ièr de vèspre?"

Faguère de òc.

- "Bòn! Es important de o verificar. Ara, pèr completar, veicí lo *plus*. Afavorís la sensibilitat a l'autre, vos bota dins un estat de simpatia a plorar de pas rèn. Ieu en risèt, de còps li dise "la Sévigné" : "j'ai mal à votre poitrine". Naturalament pèr que lo *plus* e lo *mens* intren en fonccionament dialectic, cau quicòm mai, una fixacion. Aquò s'obten amb d'aplicacion, e crese bèn que la costuma de l'analisi me i ajudèt fòrça. Vos fixatz a una persona, la coneissètz un pauc, ne dessenhatz l'arquitectura de mites interiors, a la lèsta. Vos la preparatz. Puèi vos preparatz de vòstre costat. Vos metètz en situacion d'aneientament, lo mai totau que se pòt, de vòstre *ieu*. Aquò, dins un programa cronologic precís, pèr acordar lo mejan psicologic amb l'efiech dau mejan quimic.

E quand siatz enfin au quasi zero dau *ieu*, la simpatia, "la Sévigné" empòrta aquel *ieu* sèns arquitectura dins l'arquitectura dau *tu*. Jòga una telepatia. Es un violament, benlèu. Mai, o vesètz lo contrari d'una possession."

Disiá aquò mina de s'excusar. Disiá tanbèn que pensava pas lo procediment satanic, de tant qu'èra fach de peças diversas. Un pedaçatge de metòdes! E mai durava pas, una ora, una ora e mieja. Au desvelhar, dins lo moment que lo *ieu* de l'analista en quitant l'Autre se tòrna compausar, i a gaire de tèmps pèr notar çò que dins l'autre s'es agut viscut. Après, s'oblida.

Aquò marchava pas ni mai automaticament. I aviá de *ieu* que s'aparavan. Aviáu pèr ma part mostrat paura resisténcia. Mon *ieu* èra rèn que pauc nosat. Aquò, o sabíáu pron.

Mai, sus aqueu ton d'excusas qu'aviá pres, Jòrdi me diguèt que dins ieu aviá vougut intrar, non pas ges pèr curiositat mausana, mai perdeque l'interessava de prene au viu lo rasonament dau linguista. Probable qu'ara m'avisèsse de coma m'aviá butat tota la vesprada li cervèlas sus lo camin e mi problèmas familiars. Bòn pèr aquò! mai come se virèsse de biais, èra un violament e me sentiáu dolorós lis esfinctèrs de l'èime.

Pamens, estant que dins ieu, en plaça dau debanar d'arguments linguistics que i fasián sofracha, aviá trobat lo desir de Glàudia, èra agantat dins son agression. Finissiam de beure a glopets, l'arma tan desvestida l'un coma l'autre dins una promiscuitat de fracàs ont lo *tu* e lo *ieu* trachelavan ensèm, mentre que la tresena persona, la Glàudia, se fasiá de mai en mai evidènta, aquela persona tres que, segon la linguistica, es l'exterioritat au dialòg, amb aquò son tèma non cambiadís, e tanbèn lo simbòl de la realitat objectiva.

*

Entre personas, primera, segonda, tresena, bèn educadas, un parier entrepachament pòt pas èstre de durada. Prenguèrè l'iniciativa de prepausar a Jòrdi un adobament practic: se veriam desenant cada jorn un moment,- perqu'èra pas question ara de se plus vèire -, mai totjorn en l'abséncia de Glàudia. Ieu Glàudia la rescontrariáu plus ges. Mai, se ieu escafariáu la femna de ma memòria, eu demembrariáu çò que dins ieu aviá après. Anèt cercar dins un gabinet sus un molon de fichas cartonadas, la mieuna. I aviá d'eschrich mon nom, en aut a drecha, amb la data: 30 de junh de 1967. Dessota d'una escritura d'òme mau desrevelhat, quauqui regas: "dolor a l'artèu gros dau pè drech; crehènça de mancaça d'abilesa; enebiment; calor estofanta, bruch, etc...". Un pauc pus luenh: "Sòmi de gaviòta, de possession astrosa". Sus aquò un trach lòng e rabiós. Aquí la consciéncia tota i èra tornada. Estrifèrè la ficha. Semblava assolat.

- "Volètz sortir? Una passejada nos farà de bèn".

E coma me chaspave li gautas rufas de la barba:

- "Vos prestarai lo rasor".

E mai aviáu la camisa embrutida. Me'n porgiguèt una di sieunas. Dins lo mèmbe di banhs, m'agachèrè longament dins lo mirau, mentre que la maquina rondinava dins ma man. Ma cara a rèn d'extraordinari, ni bèla, ni laida. Un nas puslèu pichòt, d'aurellhas puslèu escartadas. Lo peu qu'es pas encara vengut blanc a mi quaranta ans, que contunha de virar au ros pèr plaças;mai pèr plaça, de cada part dau frònt, se fai mens espés. L'agachada linda. Parèis que l'ai viva ò mòrta, segon lis idèas que passan e li emocions. Coma toti. Pamens, aqueste còp, ma cara, me la mirave amb complasènça. I trobave una mena de dignitat que i coneissiáu pas.

A dicha que s'escafava la barba espinhosa sus mi gautas e au menton, la dignitat creissiá. Quicòm d'interior que montava. Un crèire, coma après la primera experiéncia, sexuala dau jovènt, après lo bachaleirat capitat, après l'agregacion. Lo violament animic de mai en mai, me pareissiá un enriquiment.

Ara que n'aviáu aprivadat l'idèa, que çò fantastic dins eu virava a l'evidéncia acostumada, que lo satanisme veniá sciéncia, ère contènt coma pas jamai d'èstre estat participaire d'una descoberta. Pensave au crèire de la victima d'un suplici inedich, quora comprèn que sens ela se seriá pas capitat çò jamai ausat encara.

Riguèrè de la pensada. E, pèr n'acabar definitivament amb la confession de l'après-dinnar, mandèrè a Jòrdi la question que me demorava de pausar:

- "Digatz, que vos demande, vòstri novèlas?"

- "Mi novèlas? Es una idèa de Steiner. Quora compenguèt que me capitave sèns lo sòu, e que voliáu pagar ma part de la fabricacion di podras, - aquò còsta, que pèr gardar lo secrèt, deu s'acontentar d'un pichòt laboratòri entierament a si fres - me prepausèt d'escriure e de largar au public lo racònte di vidas mai interessantas que deviáu conèisser de l'interior."

- "Mai interessantas?"

- “O, sabètz, l’affaire se passèt autrament que pensaviam. Lis intromissions psiquicas capitèron d’en primier pas qu’amb de personas qu’avián rèn d’exceptionau a nos aprene, d’emplegats que sa vida èra facha de passions jornadieras prevesiblas: atencion pèr lis espòrts que practicavan pas, tissa de l’automobila, fixacions sexualas gaire tiranicas, paur panica dau càncer... D’aver abandonat mi psiquiatres, aquò me levava de m’enfonsar dins li dramas angoissós di malauts, e pèr prudéncia clinica, i voliáu pas tornar. En consciéncia, escriguère aqueli vidas, sèns rèn i cambiar, senon la necessària afabulacion de sintèsi. Dison que i ai bon biais. Lo succès foguèt immediat. Troberiam dos editors (toti mi libres parèisson tanbèn en edicion alemanda, amb de noms e de luòcs d’ailà), que faguèron fortuna d’aquò, e de la fortuna n’ai lo dèt dau cènt pèr contracte. E la posaraca virèt... Pompave la matèria psicologica dins li òmes e li femnas, a Lion, a Montpelhier que i tornave sovènt, aici dins l’estiu, e la fasiáu rajar dins la besaus de l’edicion, e pèr asaigar l’edicion, deviáu eternament tornar a la pompa. Naturalmente, ai rèn après de nòu, rèn que poguèsse m’esclarzir lo mistèri de l’òme. Ai pas noirit ma coneissènça di mites elementaus d’una sola varieta que vauguèsse lo còp de ne parlar. E ai jamai comprés perque lo public s’aspaturava tant aisidament d’aquelis istòrias que se sèmban totjorn e que ieu m’enfectan. Comprenètz, vos?”

Si que compreniáu. Li parlère de l’article qu’un critic i aviá consacrat; l’aviá pas legit, son editor lo i aviá pas assenhalat. Li debanère li reflexions que m’èran vengudas après la convèrsa dau matin au camp. L’interessère, l’estonère, que sus lo problèma major de la literatura que representà l’òme en situacion, ne sabiá rèn. Era un problèma nòu, que benlèu podiá cambiar sa maniera d’escriure, o l’empachar d’escriure, en li balhant una consciéncia malaürosa d’escrivan. Fins ara aviá porregetat dins son libre l’òme presènt, l’òme reau que mon Anglès podiá pas agantar. I aviá ges de meriti, d’abòrd que se trachava pas d’una apropiacion literària. E d’alhors, aquela preséncia èra possible soncament d’una umanitat mejana. D’aquí a pensar que la psicologia, tala coma la practica l’escrivan, es rèn que messòrga, una mena de patologia de la preséncia umana, i aviá qu’una cambada de faire.

Nos eriam clinats a la parabanda de la lòtja, ieu dins sa camisa que sentiá lo linde. La plaja comolada de pòble s’expandissiá, de l’autre costat de l’estrada ont lis autòs se seguissián sens poder prene d’aviadesa.

- “Agachatz aquela umanitat, çò fasiá! Es fòrça mai sanitosa que lis escivans nos o farián crèire. Dins aqueli milierats de fonccionaris, de comerciants, d’obriers especializats que son a tastar lo solèu e la mar de si vancanças, trobaretz pas vint cas de sadisme. Lo masoquisme es femenin e se relenquís mai ò mens au gost di vaissèlas gròssas, dau pedaçatge, a l’acceptacion de la frigiditat. L’omosexualitat es pron generala, mai se tracha pas que de doas ò tres experiéncias d’adolescéncia ò de vielhum. Lo gost de la violéncia se passa au volant dis autòs, contrarotlat pèr la prudéncia e lis Asseguranças. Jògan au balon, se rabinan, charran, e legisson mi novèlas ont se veson coma dins un mirau. Es pron conegut: lis affaires de l’Estat, pèr eli es lo pretz de la carn e de l’esséncia. E que i aga un Franco, un Jonhson, que i aga de Chinés, se ‘n baton! Pèr aquò, son aüros!”

La cara de Jòrdi revelava un pauc de sofréncia. Una crespacion i fasiá bolegar li gautas. Ieu lo trobave sevèr, e o diguère. Aprovèt:

- “Sabe, lo mesprez de l’umanitat, aquò pòt passar pèr perilhós, una idèa de fascisme. Alevat que siá lo reguinar d’una fam de revolucion. Come disián li poètas i a trenta ans: la Revolucion dins l’òme! Aquò ‘s bèn mancat! Mai mesprese degun. Se son aüros, perqué li mespresar? Lo bonaür, aquò ‘s pas la fianlitat de l’òme? Es egau, amariáu comprene. E dempuèi cinc ans, mis experiéncias me fan rèn comprene.”

Se taisèt un moment. Puèi prenguèt una decision:

- “Es un pauc tard pèr se passejar en batèu. Mai podèm anar beure l’aperitiu sus lo canau. Es ailà qu’aquò se fai, sabètz!”

Li doas caissetas èran demoradas sus lo divan. Lis anèt rejónher dins lo gabinet di fichas.

- “Ara, vos demòra qu’una causa a faire: m’ajudar. Vos explicarai coma. Benlèu amb vos sautarem lo pas que sabe pas sautar”.

E sortiguèt mai la caisseta dau *mens* pèr la botar dins sa pòcha.

— III —

Voliam començar amb l’Anglés. Comenceriam amb sa femna. Aneriam au camp tre lo vèspre aqueu, amb una botelha de Johny Walker que ieu portave come foguèsse un sacrament positivista. Entamenère la convèrsa amb l’òme. Jòrdi anèt sota ma tènda destapar la botelha e vojar la menèstra dins un gòt. Fagueriam avís de pas s’enganar de gòts entre lo mieu e lo de la nòva victima (Jòrdi beviá de limonada). Mai au moment de beure, te vai arribar la femneta e si dròlles; lèva lo gòt ela di mans de son òme e t’engolís tot lo whisky, sèns ges choquetar. Qué faire mai? Lo sòrt aviá causit.

Una ora pus tard, - lo tèmps donat pèr que lo *mens* faguèsse son efiech -, eriam en cò de Jòrdi, qu’aviá decidit de me dictar sis impressions d’estatjant dis èimes: aquò semblava que seriá mai exacte qu’una notacion a posteriòri au desrevelhar. S’èra alongat sus lo divan, a se faire lo vuege pèr un compausat d’exercicis de relaxacion, d’alenada e de desatencion mentala progressiva. Ieu, darrier son esquina assetat, dins una posicion de psicanalista, aviáu l’estilò suspendut au dessús dau fuelh. A l’ora, Jòrdi empassa la Sévigné. Rèn; tombam en plen sòm de la femna, un sòm espés come una nuech de Londras. Jòrdi ronca. Una mieja ora d’aquela maniera. Puèi un gargalh de votz. De paraulas que li comprene pas. Nòte foneticament, coma pòde. Aquò escrich a una mina de lenga celtica. O saupère puèi: la femna es escocesa. Pantaissava en erse. Aquela lenga que degun pus la parla, ela se la reservava a l’inconsciènt. Pas possible que Jòrdi revirèsse. Era dins la consciència de la femna, eu: compreniá. Au desrevelhar comprendriá plus rèn. Experiéncia definitivamen mancada.

Mai non! I aguèt una gròssa pulsion celtica, e passam a l’anglés, un anglés de faire venir li roitas a un horse-guard. La femna s’èra desrevelhada. L’òme tanbèn. Assistiguère pèr

paraulas interpausadas a tota la scèna gostosa. Escrivíáu, escrivíáu, atencionat a pas perdre lo ritme. Puèi Jòrdi s'apasimèt, ronquèt mai en s'estirant li cambas. L'erse revenguèt.

Jòrdi tòrna a eu; per èstre mai precis, son *ieu* tòrna èstre *ieu*, e lo de la femna i es plus rèn que *you*. Li demande çò que sènt de s'èstre trobat femna a un moment tan feminin. Sènt rèn. A mai virat òme e a bèn doblidat lo celta. L'anglés; lo sap pas. A un pauc vergonha quand li dise tot çò qu'ai notat.

Ne tiram quauqui conclusions sus li nivèus de consciència sexuala dins una situacion de bilinguisme. Ieu, m'apassiona d'aver vist come la pensada preexistís pas au lengatge: solucion trobada a un problèma grand. Mai Jòrdi, que n'a l'experiéncia, ditz qu'aquò depènd. Benlèu aqueste còp, s'aprèn a l'erse. La pensada celtica es la d'una mena eloquènta, avèm après aquò dins lis estudis classics. Es tota paraula.

Après aqueu violament eterò-sexuau, fasèm collacion. Rasclam lo frigidari. Contunham nòstri rasons, la gauta conflada de talhons de galina. L'estrambòrd monta d'una òsca. Çò que farem pas ensèm, sai que! Farai lo macarèu de la sciéncia. Alestirai pèr Jòrdi d'èimes fantasierós, de joves e de vièlhs. Classarem li resultas. Plus question de novèlas. L'estiu tot, lo Grau entier amb sa populacion chimarrada pèr apasturar la coneissènça. Benlèu avançarem besonha. la comunicacion vendrà mai aisida. Un *ieu* vanegaire que lo menarai coma un cadèu dins la molonada, sautarà i cervèlas de milierats de *tu*. Li fichas vendràn una montanha. E sarà pas possible qu'a un moment dins l'entrebesc di mites costumiers, assaborats de si ritmes existenciaus, se desvelèsse pas lo secrèt de l'òme, que sabèm pas encara de qu'es, lo nos de toti li butadas de l'arquitectura, lo *ieu* absolut, que de lo tenir... Escole la botelha de whisky. Tè, que Jòrdi m'ajuda! Nos disèm *tu*, mai pas clinicament; *tu* d'amistat, pèr pas dire *vos*. Parle toti li lengas que sabe, lis entremescle. Aquò borbolha dins lo mèmbe, peta a bofigas. Corre en dançant après mi paraulas que gisclan, se tustan i parets, me retomban dins l'ausidor. Jòrdi ditz que m'aprendrà lo metòde d'intromission. Intrarai dins eu; l'equivalènt d'una psicanalisi, a l'ussarda. Vòle bèn que me tòrne experimentar. Es lo grans amor, sota lo signe de la sciéncia. Li vesins pican a la paret que menam tròp de bruch. Nos endormèm sus lo divan, ieu li pès sus una cadiera, artèus liures dins l'èr, deliciosament impudics.

L'endeman a l'auga, s'agissiá pas de rire. Au talh! Entameneriam la jornada amb l'escobilhier, que li o fagueriam beure amb dos travèrs de dets de vin blanc. Aquò nos prenguèt tota la matinada, a nos dòler d'un salari de misèria, d'una dolor dins l'esquina, e d'una femna qu'escobava pas jamai l'ostau, ela, de se demandar çò que fasiá de tota sa matinada. Li vesinas, l'especiera, la maissa, la maissa... A miegjorn, Jòrdi aviá talènt. Amb aquò passèt vèire Glàudia. Me quitèt un moment dins la carriera.

Tornèt lèu. Ela fonhava. Tan mieus! Auriàm quauqui jorns pèr nòstri experiéncias. La gelosiá èra bèn oblidada; emai benlèu l'amor que s'alunchava. N'ère contènt, tot egoïsta. Nos banheriam. Begueriam l'aperitiu amb un banhaire qu'aviá l'accènt ponchut. Sauperiam l'après-dinnar, encò de Jòrdi, qu'èra dins li afaires de borsa. Estudieriam, dins lo tèmps que fasiá la dormida alin de l'autre costat dau canau, coma s'aprepara un

còp a la baixa. Fogueriam contèts dins la setmana d'après d'aprene dins la premsa financièra que lo còp aviá capitat. Era coma s'aviam ganhat, nosautres.

La fonha de Glàudia durèt una setmanada. Jòrdi fasiá rèn pèr l'esclarzir. Aviá tròp a faire. Torneriam au camping. Veniáu lo mai parlufier, lo mai amistós e frairejaire di campaires. N'ère totjorn a un aperitiu qu'ofrissiáu. Lo fètge teniá còp tant coma la disponibilitat de Jòrdi a l'intromission. Jogaviam a petanca. Nos banhaviam amb la ninèa. Apreniáu fòrça causas de societat: coma se convida lo mond, come se prèn sa part a una convèrsa sus lo passatge en primiera division d'una equipa de foot-ball, come s'escambia de vistas sus l'avenir dis enfants, coma s'escavarta la discussion politica, qu'es pas un tèma de vacances, coma se cònta de galejadas porcassieras entre òmes maridats, e l'endeman toti li femnas li conèisson, coma se fai avís entre francés subre la barbaria di país latins, Espanha e Itàlia, ont se pòt pas aver au restaurant un steack convenènt, coma entre Anglés se ditz çò parier de França, coma entre Italians se mespresa lis Anglés e li Francés ensèm, que sabon pas de qu'es un cafè... Dins l'aprendissatge i aviáu mes tota ma bòna volontat, qu'aquò èra pèr la bòna causa. Mai, dins lis sesilhas en cò de Jòrdi, apreniáu fòrça autri causas que li sabiáu encara mens: lo galinejar de la pèu d'una filheta a son primier rendètz-vos, li dificultats dau plaser en cò di femnas maridadas e la varietat dis inibicions que ne patisson, li gelosiá escuras, li vòts de mòrt mai sosprenèts en cò di personas mai coralas, li amors plorinosas que fan sa farandola inutila d'a travèrs li baranhas di maridatges, la fidelitat conjugala tanbèn, qu'aquò existís mai que çò que se crèi, pèr pigresa dau còr ò pèr de motius mai nòbles, li malaisanças diversas qu'acompanhan l'uman dins son viure, li maus dau cap, de l'esquina, li morenas e li dènts gastadas, lis angoissas e li desfècis, li pensaments de fin dau mes e lo desir rabènt, inagotable de l'avançaemen professionau dins lo sector privat coma dins lo public, un desir que s'exprimís en chifras d'escalons.

N'apreiniáu tanbèn sus mon camp. De pèr li fichas, ara, podiáu ne compausar la geografia secrèta, amb de caminars de tènda a tènda, un caravaning amorós (es pèr dire...) que me'n seriáu pas dobtat, una preferéncia pèr li raras sornas ont s'arrèstan li jovènts e li pas tan jovènts, aqueu marge de l'onestetat consacrada e dau sòm borgés, atrivant e mai pudènt de l'odor d'una robina, febrós de passions e de moissalum.

Una nuech, foguèt L'escàndol. Eriam devenguts, Jòrdi directamant, ieu pèr la paraula de Jòrdi, un brave òme de fonccionari borguinhon amb quau aviàm begut lo pastís i sèt oras. Conegueriam sa passion esconduda, son batecòr e sa gaug quora anèt raubar près li tèndas un vièstit oblidat, una caisseta de cigarros, un pòrtamoneda (pèr lo pòrtamoneda, caliá passar la man sota la tela, e patiguère de la paur). mai lo mostre, es bèn devers ma tènda que vai ara? Aurai tròp parlat, n'aurai tròp fach pèr que me prenguèsse pas a la bòna! Aurà vist que laissava lo pòrtafuelha, oblidós coma siáu, sota lo liech! Sap que i siáu pas! Escarta la tela... Laisse tombar l'estilò ieu au sòu. M'arборе. Bute lo divan. Jòrdi se desrevelha. Nos diguèron l'endeman au camp que l'òme aviá cridat. L'avián trobat drech a costat de mon tibanèu, l'èr de pas saber ont èra, que trachelava. "De qué m'arriba?", çò fasiá. Lo prenguèron pèr un somnambul, li faguèron beure la camomila e lo meteguèron au liech.

Mai, près de ma tènada, s'èra trobat lo pòrtamoneda raubat, e compreniáu bèn qu'aquò fasiá chifrar. Ma bravetat començava de semblar telhosa. D'autre costat, i aviá drama de consciéncia: pas denonciar aquel òme, èra malonestetat. Mai au nom de qué lo denonciar? E s'un còp eriam dins la consciéncia d'un assassin? Jòrdi diguèt que i aviá lo secrèt professionau. Vouguère pas o admètre. Jòrdi s'emmalicièt.

- Lo cau admètre, lo secrèt. Perqu'es l'envers d'una fàcia terribla, la fàcia de nòstre poder! Imaginatz çò que podriá una polícia amb nòstri metòdes!

Dau còp tornère a un esfrei qu'aviáu agut, de me sentir espionat au dintre de ieu. Vesiáu Jòrdi dictator e ieu primièr esbirro:

- Ont n'es, me fariá mon mèstre, l'estat di consciéncia de mon pòble? Quau pènsa mau de ieu? Quau manigança de me tuar?

En tot aquò, se pòt pas dire que nòstri estudis avancèsson pron. Lo viure existenciau contunhava de nos esparpalhar l'explicacion en notacions de comportaments. Caliá donc desplaçar l'experiéncia. Lo camping nos aviá donat çò que podiá, pas grand causa. Ont anar ara? De còps, quand passave davant Singapor agachave la dròlla lòngra que i semblava la rèina. Jamai aviáu entendut sa votz: rendiá la moneda sèns mutar. Entrevesiáu son bèu regard vuege pèr escapa solament. M'atissave de conèisser son mistèri, se n'i aviá un dins ela. Mai ausave pas prepausar a Jòrdi... D'alhors, es qu'auriá acceptat ela de beure amb nosautres? E sèns aquela rusa mediòcra, nosautres podiàm rèn.

Causigueriam un pescador. De fes trevava aqueli graulencs qu'èran coma d'isclas esterlas, volcanicas, menaçosas d'estraneza entremitan lis ondatas de pòble. Lis escotave parlar. Son dialècte, qu'es tanbèn indò-europèu, m'interessava. Me veniá la petelega d'estudiar lo sistèma de la persona en lenga d'òc: çò que ne ditz mon colèga Robèrt Lafont me sèmbra insufisènt, autorizat solament per lo gras gaire avançat dis estudis occitans. De pescadors, devers miejanuech, ne troberiam un, supèrb, la paraula jupiteriana, li pès descauç expandits coma una basi de colona dorica arcaïca, empapat de pastís coma d'òli una bonheta. Begueriam amb eu, que fasiá que contunhar. I servigueriam la menèstra, sèns gaire de precaucions.

Foguèt la primiera mona de la setmana. A doas oras matin, Jòrdi rotava coma una bauma marina, balbucejava e sacrejava en occitan, puèi se levèt, qu'i teniá plus:

- "M'a agut", fasiá rèn que dire.

E suplicava:

- "Anem lo vèire."

I aneriam. Nòstre Tiston èra totjorn au bòrd dau canau. Dau pus luenh que nos veguèt, nos cridèt:

- "Venètz, vosautres."

E nos insolentava:

- "Porcàs, ai bèn vist que me fasiátz beure quicòm de pas ges catolic. De qu'es aquò, fants de putas, que fau pas que pissar?"

E se desbraietèt pèr pissar, en plena lutz electrica, dins lo canau. Fasiá un bruch de cataracta. De l'autre costat lo garda-campèstre, qu'es la polícia ordinària dau Grau, cridava:

- "Salòp, embarra-me aquò, ò te fau arrestar!"

Ni pèr li rires dis estivaires encara a se passejar, Tiston ne finissiá pas. Comentava:

- "E te la pisse, la menèstra!"

Iéu me pensave qu'èra Jòrdi qu'eu pissava, lo *ieu* de Jòrdi en viatge d'incarnacion de l'èime a la bofiga, e de la bofiga au canau. Mai, Jòrdi, qu'èra encara sota lo signe de la Sévigné fasiá que plorar. Lo raganère que s'anava penjar au còu dau pescador. Niflava, bretonejava un tendrum sèns estaca. L'òme, en se botonant, aguèt qu'un jujament:

- "Colhons!"

E nos virèt l'esquina. Mai s'aplantèt encara, cènt mètres plus bas, pèr mai pissar. Lo garda-campèstre que lo seguissiá de l'autra man de l'aiga, i cridèt encara:

- "Salòp! Salopàs!"

Menèrè Jòrdi a l'ostau de Glàudia; Tot aqueu tendrum, aquò 's coma la masclum, cau que sèrva, senon virariá mau.

*

En estènt tornat Jòrdi a Glàudia, e s'apreniá a ieu, rèn qu'a ieu, èra normau que nòstri esperièncias s'arrestèsson pèr un tèmps. Auriáu pogut trencar l'aventura de l'estiu, partir amb ma tènna en Espanha, en Itàlia coma de vesins que i aviáu parlat. Ere liure. I pensèrè. Mai me semblèt una traïcion de la fisança que Jòrdi m'aviá facha. E puèi me voliáu tirar di circuits obligatòris d'escorregudas estivencas, Espanha en una mesada, Itàlia en tres setmanas, pèr vèire Sicília cau un pauc mai de tèmps.

Adonc anèrè plantar lo tibanèu dins una altra vila de tela, camin de Carnon, au grand Travèrs. En me i prenèt d'avança, lo matin, capitèrè d'aver devers onze oras just lo relarg pèr mis aises. Era una setmana abans lo catòrze de julh. Lis estivaires mancavan pas de davalar de nòu, toti li jorns. Li que partián d'aicí, pèr s'enfonsar au miegjorn mai, pèr Ponèt ò pèr Levant, fasián una plaça tan lèu comolada en s'esquichant. La calor montava, e li camps, la vila, la plaja fasián tubèa dins l'après-miegjorn.

Començave de somiar de la terra futura, totalament abitada. Ont qu'anetz, es çò parier: i siátz toti.

Dins aqueu camping, se sentiá pas la preséncia dau Grau. Om i èra vertadierament entre nomadas, d'Euròpa tota.. Lo Mercat comun di vacanças: aprenètz li marcas d'autòs, de transistòrs, de consèrvas; fasètz coneissènça amb de gadgets soïsses ò escandinaus, que vos esparnhan l'esfòrc de vos provesir de broquetas, ò vos esparnhan tres minutas pèr vos rasar, cinc pèr vos faire lo liech. A l'auba l'escobilhier recampa una mar de papiers de color estriats qu'avián servit pèr plegar de bescuechs ò de bescuechas, de carn secada ò de pèis en podra, de bonbonilhas ò de sucre, de mocadors ò de toalhas, de braietas de banh ò de pelhas igienicas. Li lengas estranhas i senhorejan en letras magnificas, rojas, negras, verdas, amb lo gotic que l'alemand se lo garda pèr la

publicitat, li o barrats dau danés e li *ee* dobles de l'olandés. Mai i senhoreja totjorn pariera la dròlla blonda e granda, sorisènta, bèn noirida mai pas tròp, esplendida de pèu e de dènts, inodòra foguèsse a sèt oras dau vèspre, que de Milan a Oslò e de Shrewsbury a Bécon les-Bruyères i rèndon lo culte d'una languison de santat e d'eterna joventut. Aquela, s'encapita que la trobatz en carn, enrodada de barbelàs negres qu'an li muscles gròs i braç e is espatlas, lo vèntre prim e li dènt esbrilhaudas. Es aisida de rescontrar: jòga au volley tota la jornada, e la nuech dança a *Copacabana*. Aquò vos assòla de la saber veraia, excepcion divina a l'univers de materialitats abondosas e de variças que i caucatz de lònga. Coma au tèmps d'Omèr, se passa que li divessas sus la plaja se laissan endevinhar, quora trèvan li mortaus. Coma dins l'Antiquitat, se multiplica lis efigias d'una raça divinament noirida, non pas d'ambrosia, mai de corn flakes, de toasts e de lach esterilizat.

Parlant de plaja e d'Odissèia, deuriáu contar qu'à sèt oras anave a la mar, aqueli jorns dau plen de julh. I ère quasiment sol. L'aiga èra fresca, mai sanitosa, jove. Marchave longtèmps abans de poder nadar, dins una esposcada que lo solèu ja naut teissiá de lutz. Enfin i aviá pron de tirant pèr que m'expandiguèsse a arpatejar. A ras de mar, sèns la mendre ondada que me levèsse l'asuelh, i demorave. Li primieri velas passavan tant e puèi mai. I aviá ges de bruch que lo quilar di gaviòtas.

Una ora après, l'Euròpa jogarèla se veniá prene la racion d'omerisme planificat, e ieu m'anave grasilhar dins lo chafaret, sus la sòrra. Legissiáu, coma podiáu. Li jornaus, de novèlas policieras. Lo tèmps fusava. L'estiu m'ensucava. Podiáu pas dire d'èstre malaurös. Entre la solesa de mi primieri jornadas e lis amistanças parlufieras que tanbèn lis aviáu ensajadas, trobave un ponch d'equilibri: quauqui rasons escambiadas sus lo tèmps tan bèu, de bonjorns e de sorires. La sola atencion un pauc dolorosa, aquò èra lo desir. Pas ges de tirania, seriá tròp dire. Mai una atencion. Començave de m'avisar di femnas que li vesiau sèns òme. N'i aviá gaire. Mai, tre que barrave lis uelhs, dins l'escandilhada, dessenhada sus lo roge de mi parpèlas vesiau Glàudia nusa. De còps tanbèn vesiau la filha de Singapor. Se Glàudia èra una vesion pura, l'autra s'enrodava d'un barroquisme d'images. Me l'imaginave sovènt dins una bauma rocassiera sota l'aiga, ò sota d'arcs-vòuts de cauquilhatges, ò a l'interior d'una immensa conca ròsa e restontidosa. Lo sèxe que coneissiáu a Glàudia èra rèn que sèxe de femna. Lo de l'autra èra una cauquilha embarbelada.

Venguèt la catòrze de julh. Lo pòble francès arribèt en cortègi d'autòs prene la Bastilha di montilhas. Aviam passat lo maximun de capacitat de la plaja, d'aitant mai que li que sejojnèron aqueu jorn, de gènts de vilatges en familha, se banhavan pas tant, avián de besonh de mai de relarg pèr la cadiera dau grand, li bajans d'ensaladas, lo fais de gavèus que s'anava enflambar pèr la brasucada dau dinnar.

I tenguère plus ges. Anère au Grau d'a pè (en autò èra una expedicion que se coneissiá pas l'ora que se poguèsse acabar). Ailà au mens tota esperança de mar èra vana. Intrava dins l'absolut de l'umanitat collectiva, dins son odor alimentària, dins sa comunion d'inchalhènça. Passère, passère mai sus lo barcarés. Remetiáu de caras de tèmps en

autre. A un moment, davant Singapor entènde que me sònan. Era Glàudia. Amb un èr de natura, me vèn:

- Vos avèm plus vist? Perqué?

E me prèn pèr lo braç, m'entraïna devers l'endrech ont i a lo batèu de Jòrdi. Sai que tornariam pas reprene la ceremóniá maravilhosa que lo remembre m'aviá pas quitat? Me laisse menar. M'a semblat que Glàudia en s'alunchant fasiá un signe de la man a la rèina dau lùoc. D'aquesta entreveguère lo bèu regard vuege.

*

Tant de causas que deuriáu lis endevinhar, e maugrat la comprenança dis èstres que lis intromissions de Jòrdi m'an portada, contunhe de rèn saber d'avança. Se Glàudia me menava tornarmai devers Jòrdi, es qu'èran pas solets. I aviá lo filh e i aviá lo marit. Auriáu degut me dobtar tanbèn que lo doctor Chabanís èra un psiquiatre. Tot aqueu mond se fan ensèm, e li rapòrts que Jòrdi aviá trencats a Montpelhier, lis aviá pèr part tornats nosar a Lion, ont sa reputacion èra establida dempuèi de tèmps dins la profession e dins la practica. Veguère a de causas que se diguèron dins la jornada que rendiá de servicis, pèr passa e sèn tocar d'onoraris.

Aquela jornada, la passeriam sus lo batèu en fàcia de Palavàs. Aviàm fugit l'aiga dau Grau ont se fasiá de regatas. Prengueriam toti un confle de mar e de solèu. Jogueriam a nadar ensèm, a nos mandar un balon. L'important semblava que lo dròlle, pron aïssable d'èstre amb li grands, se languiguèsse pas. Finiguèt pèr s'endormir sus la manjada e nos laissèt barjar. Ieu tanbèn n'aguère pron d'entèndre parlar di gènts d'amondaut que li coneissiáu pas, m'expandiguère d'esquina aquí ont ère estat dos còps, de vrai e en sòmi, e tampère lis uelhs. Deguère dormir. Quand me desrevelhère, Glàudia èra expandida a mon costat, motlada dins son malhòt blanc, un capelàs sus la cara, que bolegava pas, e lo dròlle ni mai bolegava pas. Me levère un pauc sus un coide. Li dos òmes nos viravan l'esquina i tres, e charravan. Chabanís, vist d'aicí, èra corporènt, la carn i tombava moligassa sus la cenchà di braietas; aviá lis espatlas lusèntas onchadas d'òli pèr paur de la cremeson, la clòsca protegida amb un mocador. Mai Jòrdi èra remirable, lo mendre gèst i fasiá bolegar de muscles sus li paletas e a la talha. Pèr lo primier còp vesiaü la beutat sieuna, qu'un regim sevèr que coneissiáu e de segur l'usatge dis espòrts que me n'aviá pas parlat, à si quaranta ans i aviá conservada. La comparança èra de rire: aquel adultèri èra rèn que normau, puèi, e normal es de ne rire, de l'adultèri. Mai ieu, dins aquò, que me pòde pas targar de beuta?... Ere segur que Glàudia dormiá pas. Fasiá lo semblant. Son pitre se sotlevava pas coma quau dòrm. Ieu, cotria amb Glàudia e son dròlle, me sentiáu dau costat dis enfants, dins una illegalitat de principi a respiech dau mond adult, ont Jòrdi sèn malaisança teniá son ròtle, suffís que se parlèsse mestier. Que parlavan mestier e neuròsi, entre dos.

La caumassa tombava drech sus la mar en drapariá. L'escandilhada èra totala, l'aiga d'un blau fons coronat dau petejar di rebats. S'entendiá quitament pas un crit d'aucèu. Eriam tròp alunchats di plajas pèr ausir lo bolegar uman. Dins la lutz, la Gardiòla e Sant-

Clar avián desaparegut. L'ondoda èra pas pron fòrta pèr aflocar còntre lo batèu sus son ancora, velas cargadas. Pènsè que jamai m'ère capitat tant au fons de l'estiu, ieu coma una part de l'estiu. Comunion apolliniana ò dionisiaca, segon la classificacion di psicològ? Comunion, de tot biais, aristocratica que la benaurança dins l'equilibri de la natura a son plen de jòia, aquò, ò cau bèn dire, foguèt totjorn donat rèn qu'a aqueli que podián tastar la solesa, perqu'èran d'eròs, de pòetas, ò perqu'avián la fortuna. Glàudia èra tant a fons d'estiu coma ieu, ò sentiáu. E segur que coma ieu, s'imaginava que, se levaviam l'ancora, lo batèu landariá pas, mai virariá circular sèns poder sortir de l'ora. Aiçò, es l'impression que lo tèmps raja plus. La balhan l'amor fòu ò la preséncia dau soulèu sus l'epidèrmi, quand l'arma es sàvia.

Entendiáu un pauc çò que disián lis òmes, e mai ma pensada aguèsse tròp de traucs per ne seguir la logica. Parlavan de la mòrt, causa curiosa. Ne parlavan a son biais, es a dire de la languison de la mòrt segon Freud, contrarotlat per son experiéncia clinica e quauqui trabalhs americans. Aspiracion a l'existéncia fetale, nostalgia de l'univers minerau, afabulacions de viatges maritims. De la mòrt Jòrdi ne fasiá un di mites mai generaus de l'òme. Virava dins son dire la defenicion de la situacion mitica ont l'òme vòu rèn que sa mòrt, non pas morir, qu'aquò 's encara un acte, una dolor, mai la mòrt coma elemènt.

La convèrsa mau percebuda fiubastava l'ora tant coma la solelhada. Ere au plen de vida ò au plen de mòrt, tot parier. Glàudia m'aviá pres la man.

Tot pensat, aqueu moment estadís deguèt pas durar tant. Lo dròlle desrevelhat s'atissèt pèr nos faire partir. I aguèt un peu d'aureta i quatre oras. Metegueriam la vela. Nos passegieriam entre lis autres batèus. E puèi torneriam au pòrt. L'enfant s'esquilhèt dins la molonada, qu'aviá vist si colègas en passant davant la plaja dau Bocanet. Glàudia e si tres òmes aneriam prene l'aperitiu a la *Fregata*, davant la mar. Ara que l'aura bofava, bolegava li drapèus sus si bigas, metiá d'escum sus l'aiga metallica. Dins li batèus de vela, lo suau-estar èra finit. Li navigaires se clinavan en detràs pèr mantenir son escorsa e pas que cabussèsse lo mast. Es aquò, la mar: l'eternitat chaspada e la fragilitat de l'eterne.

Es tanbèn un despolhament de l'anecdòta: aviáu rigut de l'adultèri de Glàudia, ara aviáu plus ges d'enveja de ne rire; Jòrdi coma ieu, fogueriam bèn un pauc entrepachats de nòstra familiaritat amb la femna, davant son marit, mai aquò nos èra passat. Me demandave s'arribariáu jami pus a demorar dins li prejutzats, lis escapas e li precaucions de la vida jornadiera. I auriá un jorn encara un sentiment possible, una amistat, un òdi, un amor, una gelosiá? Quicòm mai que la freg e la caud, lo desir que vèn e que se'n vai? Escoleriam ensèm tota la vesprada, a rèn dire. I aguèt un balèti sus una plaça. I aguèt tanbèn un fuòc d'artifici. A una ora de la nuech, Glàudia e son òme anèron cercar l'enfant; sabián ont lo trobar. Nos quitèron. L'afaire èra de tornar a mon camp, tan luenh. Aneriam d'a pè fins au Bocanet. Jòrdi i prenguèt lo còche, me pòrtèt au Grand Travès. Me i laissèt en me disènt:

- "A deman".

Verai! Ara, pèr quauqui setmanas, seriá desprovesit de Glàudia. A ieu tornava. N'ère consènt.

*

Me venguèt prene qu'a la nuech. N'aviáu un sàssic de l'esperar. Mai ausère pas ne faire remostrança. En lo fregant, sentiguère dins sa pòcha doas causas redonas qu'èran li caissetas. Partiam en caça d'èstres, a l'aventura dau *tu* .

Sabiáu pas que de l'aventura anaviam montar au cimèu en dos còps. Un cimèu de fracàs, d'alhors, coma se veirà. Mai aqueu doble fracàs me sèmbla comol d'ensenhament, e mai cambièt quicòm dins Jòrdi, fins a comprometre la seguida de sis experiéncias.

Pasmens partiam coma d'autres còps. Simplement au volant de son autò que nos menava a Carnon, Jòrdi me comunicava de projèctes. Donat qu'eriam en plen dins l'existenciau, aquel existenciau, lo cau experimentar dins son tot. I a un moment d'existéncia que seriá important de conèisser. Lo de la mòrt. Jamai degun n'es tornat pèr ne parlar, çò ditz la saviesa populara. Jòrdi èra d'a fons agnostic, coma ieu. Atèu sèns problèmas, a la diférença di psiquiatres que l'avián emplegat: eli sostènon son respiech dis armas en confondènt psiquè e arma, a la crestiana. L'experiéncia, daverada dins un *tu* , de la mòrt, aquò podiá pas èstre la revelacion d'un autre mond dubèrt a la subita. Quicòm de concrèt, puslèu: experiéncia de la peur ò non davant l'amoçament de l'èstre, de l'ondada de remèmbrès qu'en una segonda fai tornar vèire a l'òme tota sa vida passada, que dison; experiéncia de la consciéncia que passa de quauquis moments la mòrt fisica, coma i a fòrça mètges que o creson ara. Enfin, experiéncia d'un delai de la rara. Aviaü arremarcat coma li novelistas que trabalhan dins l'existenciau, i vèn lo gost de nos comunicar aqueu passatge.

Mai l'experiéncia èra pas aisida. Anar dins un espitau, près d'un malaut pèr morir... Causir lo moment de l'agoniá... Dificultats practicas e tanbèn morales: aqueu biais impudic de manlevar a l'òme lo secrèt de sa mòrt... Tornaviam au vièlh delicte di chirurgians, quora raubavan li mòrts a la nuech dins li cementèris, pèr sis autopsias.

Passeriam Carnon. Es a Palavàs, dins una "boite" que Jòrdi me menava. Tre i dintrar, m'avisère coma li tempes blancs de mon amic e son estatura prima bèn dessenhada fasián d'efiech sus li jovèntas. Foguèsse pas la menèstra, l'experiéncia. Jòrdi aquesta fin de nuech dormiriá pas solet. I aviaü mai, de segur: son magnetisme, e mai se'n gardèsse pèr metòde.

Quand me remèmbre aqueu luòc e la scèna, me sèmbla pas de bòn que l'afaire aguèsse çai començat, dins aqueli gèsts, Jòrdi que beviá, quilhat sus una escabèla nauta, au bar: la filha darrier eu, una blondinassa, l'escotava parlar, bèn drecha e lo pitre una idèa quichat còtra son braç; ieu, n'aviáu pres una outra, de dròlla, pèr lis espatlas, mai se laissava tròp bèn faire, amb un òme d'un biais fòrça comun, pèr que i aguèsse pas aquí una costuma; e mai me semblèt qu'agachava Jòrdi pendènt que ieu l'amanhagave. Amb Jòrdi eriam de segur li mai vièlhs dins la sala, e mai de fòrça. Non pas exactement, que i

aviá un manadier conegut, òme d'un cinquantenau d'ans amb un amic parisenc, in pintre. Mai aquesti, coneguts o èran tanbèn pèr s'interessar rèn qu'is òmes. Se compreniá a son agach qu'èran venguts pèr lo batèire de l'orquèstra. Bevián a nòste costat, acantonats coma nosautres, sus l'òrle d'una tempèsta de jerk. Dins la tempèsta, de caras que li coneissiáu pas ò d'autres que li coneissiáu a mitat, que lis aguèsse rescontrats, aqueli joves, sus la plaja ò que foguèsson benlèu d'estudiants (devián n'èstre li que sorisián en me desvistant), tot aquò en borrola de colors dins la mieja escuresina e en susor aigra...

Una tubèa espessa... Passèt un còp dins mon agachada, que me revirère, una filha que semblava la de Singapor. M'o poguère pas afortir, que la veguère plus ges.

Lo jerk s'arrèsta, nos trobam environats de joves esquichats. De dròllas que comènçan de nos galejar, dins l'estil automatic que s'i caliá esperar:

- Où! papà! siás vèuse anuech...

Jòrdi se lascia galejar. Jòga coma o cau. Beu. Paga a beure. Aquò 's dins son ròtle, o sap. Fuma, delarga de cigaretas. Es en tira de venir popular. En fàcia d'eu i a un jove desbarjaire, un pauc mai empegat que lis autres. Jòrdi subran l'agacha amb la mirada freja que conèisse. Comprene. Jòrdi a mandat una galejada di gròssas. Se clina devers una dròlla pèr la potonar. Es una cridadissa. Toti se bruscan. La filha qu'aviáu m'a laissat. Dins la borbolhada umana calorènta, la podra es passada de la pòcha de Jòrdi dins ma man, e de man dins lo vèire dau jovènt. Ai verificat d'un virar d'uelh: es la bòna! L'orquèstra tòrna comolar lo mèmbe d'un bruch de batariá a vos petar lo clòsc. Abans de se traire a dançar, lo manit (deu aver dètz-e-nòu ans, pas mai) escolta son gòt. Rise de mon abilesa. la dròlla, tornada, me demada perqué rise. me crèi nèci. Ai bèn vist sa man que m'anava au pòrtafuelha. L'aplante en camin. A rèn mai a faire qu'a davalar mai, sus ma cuèissa. La puta! Se quicha a ieu, me pasta d'a través li braias.

Jòrdi m'a fach un signe. Rebute la filha, que i comprèn vertadierament plus rèn. Pèr maniera, i esquilhe una bilheta dins la cencha:

- "Bèuras a ma santat".

Sortèm. L'autò es un pauc pus naut dins la carriera. I esperarem.

- "Prendretz lo volant", me ditz Jòrdi.

Esperam mai d'una ora de relòtge. Siáu entredormit, ai la lenga pastissada d'aigardènt e de tabat. Parle pas. Sabe que Jòrdi s'alestís. Just vèn de rintrar dins la "boite". Lo seguísse en pensada. A degut anar i lavabos, s'amorrar au robinet pèr empassar sa menèstra. la pòrta bassa se duerp d'una ronflada, la carriera es comola de votz. Sèt, uèch jovènts s'amolonan dins d'autòs. Ai destriat lo qu'esperave, la victima. Landan, viran a senèstra. Jòrdi arriba. Mete lo contracte, quiche sus l'accelerator. Partèm au perçaç.

Mai perqué li seguir? Jòrdi n'a pas de besonh. Pas mens lo vam m'empòrta. Benlèu que jògue a un film de polícia? Siam a Carnon, sautam lo canau. Vese li fuòcs di doas autòs, pas fòrça luenh. Una carriera que vèn estrada e que jamai non s'acaba. La nuech es nègra. Passam lo cènt a l'ora. Cènt trenta. Jòrdi parla pas. Sèmbla patir. La susor regòla sus si gautas. Qué se passa? Bota la man a son còr. Siam tombats a nonanta, mai prenèm

mai d'aviadesa. Li lums dau Grand Travèrs... Una lònga virada. Tenèm lo camin nòu que fai lo cercle entorn de la plana vuela de sabla ont i aurà la ciutat de la Grand Mota. Li jovènts jògan a faire de vanadas, se passan davant, una autò puèi l'autra; trencan polidament la benda jauna. Jòrdi alena fòrt. Aquò deviá arribar. De fars en fàcia que fan senhau d'un biais desesperat. Serà lo tuert? Non, pèr o defugir, un menaire vèn de manda son autò sus sa senèstra. Quita lo quitran, sauta dins li vinhas. Un bruch de fèr estrifat, una flamba. Li frens craïnan, li portieras petan. De crits, de plorars. Me siáu aplantat sus cènt mètres. Corre. Astrosament la flamba es rèn, l'autò a pas pres fuòc. Entre li regas de vinhas, dins la sabla que li piadas fan revolumar, de gènts que lis endevinhe barrutlan, sèns trobar la sortida. Tres veituras mai se son arrestadas, o ai entendut. Amb d'òmes siáu davant l'autò escagassada tota. D'òmes; non pas li jovènts que de la paur an taboscat. Sèmbla que i a quauqu'un encara au volant. Un pè passa la portiera a brand. Quauqu'un tèn una tòrcha. Lo jovènt; lo reconèisse au cotet, me'n mesfisave pron que foguèsse eu; a lo cap casut sus lo volant. Sabèm toti qu'en lo levant, e podèm pas nos empachar de o faire, veirem lo fiu de sang dau naut de son tempe a sa boca badiera s'emplís.

Jòrdi! çò cride. Tòrne au camin. Mon amic es drech, se plora silenciós.

- "Es mòrt?" me demanda.

E puèi:

- "Non es pas mòrt!"

O vòu pas crèire. Ieu ni mai o pòde pas afortir. Sènte que gingola. Lo prene a la braceta. Lo tène drech.

E puèi subran, amb una idèa que me vèn:

- "Es sa mòrt que cercaviatz! Es l'experiéncia de la mòrt que voliàtz dempuèi tot ara! L'avètz butat a beure. Sabiatz çò que fasiatz..."

Una altra idèa, pèr ieu, que la dise pas:

- "Se la menèstra aviá d'efiechs perilhós, se mermava li reflèxes, seriam pas de criminau?"

Siáu intrat dins un crim. M'escarte de Jòrdi. L'agache que totjorn se plora e trantalha. Quauqu'un darrier ieu. Me revire: es la filha de Singapor. L'aviáu bèn remesa, èra dins la còla di joves. Auriá entendut çò que disiáu? Ara que se'n vai, dins la nuech, esclarada un moment pèr una tòrcha que vanega.

Quand la polícia e l'ambulància foguèron aquí, ensèm, gaire de tèmps puèi, eriam tornarmai agropats, toti. Un rodelet ont nosautres dos, li pus vièlhs, eriam coma un aparament desrisòri. Lo colèga èra bèn mòrt dau còp. Se l'emportèron. I questions pogueriam dire rèn qu'una causa: que lo dròlle aviá tròp begut, mai que nosautres, sai que.

Mai en montant dins l'autò, una curiositat me prèn. Dins la consciéncia dau crim, un atissament:

- "De qu'avètz sentit, vos?"

- "Rèn, rènn!"

- “Aquò serà coma toti li còps, s’oblida tot de l’experéncia. Ara es tròp tard pèr pèr ne tirar quicòm.”

Jòrdi capejava:

- “Non i a mai! Es coma se la mòrt i aviá escrachat tot çò que la precideguèt. E mai me sèmbra que sentiguère rèn, senon una dolor, dins lo quart d’ora d’abans, coma s’èra ja mòrt, lo dròlle.”

- “Aquò se pòt benlèu comprene: l’emocion vòstra amb un efiech que vos engana, que vos parèis retroactiu. Una faussa crosiera de consciéncia, mai dins vos, pas dins eu.

Pènse mai luenh: lo pentimen de çò qu’èra a faire amb lo jovènt, de lo menar a una mòrt possibla, d’èstre dins eu pèr i fargar sa mòrt auriá interdich la coumunicacion? Experéncia maudicha, pèr pas rèn! E pasmens se la mòrt foguèsse aquò, de verai, un escafament tan brutau que virèsse au nonrèn tot çò que i aviá agut davan?”

- “Es coma s’aviá jamai viscut, me fasiáu.”

L’image d’una parentèsi me trevava: lo signe que barra pòt pas anar sèns lo que duerp. Entre li dos, una vida confla de sang, d’esperança, venguda nonrèn. N’ère aquí, davant l’intolerable de la mòrt; podíáu gaire assolar Jòrdi, ni mai encara l’acusar. E compreníáu pas mai qu’eu.

L’auga se levèt sus la mar grisa.

*

L’autra esperéncia mancada es rèn que la seguida d’aquesta. Es pas tan tragica.

Auriam pogut nos esparnhar desenant nòstra cerca. Au bot n’eriam que nos semblava bòrnia. N’aviam lo racacòr. E mai vesíáu un pauc la menèstra coma un poison, una mascariá, un quicòm de perilhós pèr l’òme, un crim absolut. Mai l’escasença nos butèt mai.

Dins aqueu moment, i aviá au Grau tota mena de gènts que passavan. Passavan dins lis ostaus de vendèires de patin e cofin. Un matin, qu’ère en cò de Jòrdi e que pensaviam d’anar nos passejar en batèu, entenderiam l’esquilon de la pòrta.

- “Digatz-li mercé d’avança, me mandèt Jòrdi dempuèi lo mèmbe di banh. N’avèm pron vists!”

Era pas un vendèire de brústias. Era pas un caraco. Era pas un vendèire de sabonetas de part de l’associacion di paralytics. Era un d’aqueli grands sectaris americans, joves e bèn rasats, que vènon vos porgir Dieu e vos vèndre la Bíblia.

Sabe pas perque lo laissère dintrar. Benlèu pèr lo plaser de li parlar anglés. Quand Jòrdi se foguèt rasat, nos trobèt a discutir davant de papieronons ont se vèi lo Crist dins toti si miracles. L’òme tornava tissosament a aiçò:

- “La mòrt es pas la mòrt, la mòrt, la mòrt es la vida vertadiera”.

Jòrdi aviá chaurilhat sus la paraula de *death* . Me demandèt de revirar. Faguère l’interprèt.

- “Pausatz-li la question. Es que crèi çò que ditz? Es qu’es segur de vèire Dieu?”.

L'american s'arborèt d'un còp, espendiguèt si braç longàs. Era sus una crotz. Mostrava lo blanc de sis uelhs:

- "Crist lo verai! mai ja lo sènte! L'ai dins ieu!"

E se pleguèt pèr se lo prene au còr e nos ne faire una onèsta proposicion de partejar. Nos eriam comprés. Lo fagueriam beure. Lo remanderiam, contèn que i aguessiam comprat una Bíblia religada.

Una ora puèi, batèu doblidat, tampats tirats, esperaviam... Jòrdi aviá mes la vela sus la Sévigné. Tot en un còp, se quilha sus si artèu nus, furiós. Vira dins lo mèmbe en mandant de còps de ponhs i mòbles. Una crisi de...

- "De gelosiá!" diguèt.

- "M'an garçat defòra. A pron pena que preniáu ma plaça dins eu, i aviá pas pron de plaça. Ai luchat, mai ère pas de fòrça".

Me soveniáu de çò que se passèt amb lo pescador.

- "Coma Tiston!" diguère.

- "Non, es pas l'American que m'a pas vougut. Es l'autre qu'aviá pres la plaça".

- "Mai l'autre, quau?"

- "Dieu, vejam!"

Aquí, me reversère dins lo divan. Li cacalàs me secotissían.

- "Ara, Jòrdi, i cau plus tornar. Finiretz dins lis esperièncias misticas".

Risiá pas, lo Jòrdi. D'aquel auvari, que s'apondiá a l'emocion d'una mòrt, li demorèt un tremolum. Se n'envielhiguèt.

—IV—

De, tres: Tiston, la mòrt, Dieu. Li malescasudas s'encadenavan, e se Jòrdi m'aviá assabentat a la començança que son intromission èra pas possibla a cada còp e au comand, aqueli tres impossibilitats semblavan pasmens d'una significacion excepcionala. Venián a fin d'experimentacion coma una confinha impassabla.

Se podián prene dau costat de Jòrdi, e antau i aviá una explica simpla. La vertut de disponibilitat benlèu s'èra gausida dins l'analista. Una ondada passionala l'aviá tormentat primier amb sa gelosiá de ieu; se n'èra grandit, mai podiá ne demorar endecat; puèi lis experiments multiplicats qu'agueriam fachs ensèm l'avián ablasigat; i èra arribat de partir sus la Sévigné tres còps dins la jornada. Au fons se podiá crèire que la muralha opausada a la coneissença dau *tu* foguèsse rèn qu'una remonta dau *ieu* mau destriada, un pentiment que preniá la cara de Dieu, la figura de la mòrt, ò solament lo biais de l'espessor d'una consciéncia rufa de pescador. Saber se dins aqueli caminars interpersonaus jòga pas un censura? Bensai qu'èra rèn, lo fenomèn, que la forma de laboratòri d'una projeccion corrènta en psicologia: metèm dins lis autres una interdiccion ò un voler qu'es dintre de nosautres. Jòrdi donc veniá un marrit analista; era de besonh que se pausèsse e veguèsse clar dins eu tornarmai.

Mai se la causa se preniá de l'autre band, semblava mai esfraiosa e apassionanta au còp.

Donat que l'intromission foguèsse un poison, un sèmbla-micròbi, es que nos capitaviám pas davant d'immunitats? L'immunitat de Tiston èra deguda a son sangflac, son umor bòna de contunh ,e mai sai que au pastís que i simplificava l'èime. Pèr quant a Dieu, caliá bèn pensar au sèns fons de tota la tradicion crestiana: Dieu es lo mejan de pausar l'arma personala e la destinada inalienabla de l'arma; Dieu es l'immunizacion de la persona. Probable que dins una pontannada mens descrestianada que la nòstra, auriam agut mai de dificultats dins nòstris agressions. Demorava la mòrt, e son efiech retroactiu: aquí eriam davant un mistèri de l'èstre; l'esfrai me preniá de desvistar un terraire desconegut ont la psicologia experimentalada dessenhava ges de camin.

Aqueli reflexions, me li fasiáu a ieu. Jòrdi èra trop las per sostenir una convèrsa que metèsse en question tota sa temptativa d'una vida. Au mens, me semblava. Sabiáu pas qu'aviá escrich a Steiner.

Ara viviáu en cò de mon amic. Aviáu plegat ma tènna. Fasiàm ensèm la biaça, nos passejaviam, escotaviam de musica, preniàm lo batèu qu'eu m'aviá ensenhat de l'ajudar dins la manòbra. Vesiam gaire Glàudia e son òme, qu'avián au Grau d'autri coneissènças; quand se rescontraviam, èra totjorn au mitan d'una tropelada lionsa.

La malaisança d'aqueu tèmps se doblèt d'una malaisança climatica. Intrans agost, faguèt pas tan bèu. Lo vènt bofava, la mar se fasiá blanca. Dempuèi la Gardiola se vesia avançar l'auristre sus la plaja en nèbla de sabla levada. Lo mond a la lèsta fugissián devers lis ostaus, li batèus plegavan si velas. Lo gregau luchava amb lo magistrau. De còps, l'aiga au matin se sentiá freja e talhanta. Au vèspre venián d'un orizont ò de l'autre de grands vèus de nívols. Vesiam i jornaus que de pertot en Euròpa, dins nòstra esquina, ploviá. E aquò menava sus lo goufe aurejat encara mai d'estivaires e de campaires, contènts d'una solelhada maigra. Dempuèi lo catòrze de julh tota circulacion en autò èra quasiment impossibla, e sus aquò sabiam que lo quinze d'agost mandariá la darriera ondada de pòble, la pus gròssa, que trobariá pasmens a s'engulhar dins lo fornit, perque l'èstre vacancier es compressible.

Preniàm l'autò pèr fes, la mieuna ò la de Jòrdi. Afrontaviam lis oradas d'espèra immobila sus lo camin pèr quitar la còsta, sautar Montpelhier, Somèire e Nimes. Intraviam dins lo país culturau, si vilatges luminós, si vièlhs ostaus de campanha dau dètz-e-uchen au mitan di pins, si glèisas romanas, si garrigas coronadas pèr l'escorreguda di nívols. Sus aqueu terraire occitan, coma ditz lo torisme nòu, de toristas n'i aviá pas gaire. Quauqui veituras soïssas ò belgas menadas pèr d'òmes a besicles, amb femna e dròlles, que li sabiam d'un còp d'uelh professors, ò una mena d'intellectuaus pauc-parla quina que siá... Coneissiam bèn lo país, l'un coma l'autre, e sèns montar fins i Cevenas un pauc luenchas, n'aviàm pron de tornar vèire un sit ò un autre sus l'esplanada immènna porgida a un cèu mai grand encara. Foguèron li moments mai aürós de l'estiu.

N'i aguèt qu'un de moment d'angoissa, dins li passejadas interioras . Foguèt dins lo circ de Moresa, au plen dau jorn, dins una calorassa inumana e dins l'odor ensafranada dis sauretas. Eriam sols amb la pèira embodnhada, levada, menaçosa, presènta coma una molonada d'òmes muts.

Era l'imatge, non pas dantesc, mai pus simple e evidènt, de la mòrt que la viu la Tèrra. Benlèu seriá pas vengut aquel imatge, aguèssiam pas lo matin tant sacrejat còtra l'entrepachament animós que fasián lis autòs e li banhaïres dau Grau a Palavàs. Quora sortiguèram dau circ, passèt un volaire au cèu. Vesiau amb l'agach dau pilòt: un desèrt minerau regat de baïssas verdas; pus luenh la veta estrecha de la còsta, en delà dis estanhs, ostaus, colors, rebat escalugant di vèires d'autòs en rengada; puèi un autre desèrt, la mar blava. L'espectacle se transpausava en faula de l'òme. L'angoïssa quitava l'impression fisica de l'estofador di ròcas; veniá una mena d'angoïssa d'istòria, ara. L'istòria m'escanava.

Crese ben qu'es lo vèspre d'aquela vesita que vegueriam Steiner. Avia rèn trobat coma respòsta a Jòrdi que de davalair au Grau. En esperant nòstra tornada, s'era banhat, avia parlat amb de gènts. Coneissiá ja la topografia di plajas. Era tot content. Passaria quauqui jorns au nòstre. Anèr cercar dins l'autò mon liech de camping.

Steiner èra mai jove que nosautres, passava de gaire li trenta ans. Ome maridat: nos mostrèt li fotòs de sis enfants qu'èran a la mar en Itàlia, eli. Alemand que parlava francés amb un accènt puslèu american que bavarés. Sabia tanbèn l'italian, diguèt, e l'olandés. Parlava fòrça d'eu, rèn que d'eu, e se mençonèt la letra de Jòrdi, èra pèr remandar a pus tard de i respòndre. Mai cochós i semblava de nos explicar sa *mission*. Perque èra cargat d'una mission, en venèt aici. S'afanava pèr lo compte d'una oficina especializada ont fasián la determinacion di besonhs, minimaus e maximaus, de la familha mejana que se'n vai en vacanças d'estiu. De familhas mejanas, n'i a mai d'una sòrta, la mejana estènt escricha au dintre de bendas ierarquizadas de revenguts. A aquela varietat pintada en chifras, Steiner apondiá una altra varietat, crosada, d'edats e de mors. Se, pèr prene un exemple, a tala indícia de revenguts correspònd automaticament la necessitat de la docha dins un apartament, aquò's l'indícia mai bassa d'alhors, e a una altra indícia la docha deu venir banhador, la susfàcia dau mèmbe di banhs es fonccion d'un combinat edat-mors: la familha ciutadana jove s'accontenta de pas tant de larg, e mai i aguèsse d'enfants, coma la familha mai vièlha d'un engenhaire agricòl que viu normalament en campanha. L'etnisme jòga son ròtle: lo wallon es mai compressible que lo flamenc, lo renan que l'austriac, l'anglés que l'escocés.

Tot aquò, que nos debanava Steiner alongat dins una cadiera de vetge, sus la lòtja de Jòrdi en se bevènt de whisky, me semblava gaire nòu. Qué veniá faire lo psicològ dins aquela planificacion industrial? Mai l'òme èra metodic: n'acomençava amb de chifras... « S'apelatz x lo coëficient de nivèu de vida, y lo coëficient d'edat, z lo coëficient d'exigéncia d'autonomia individuala... E pèr prene coma basi 100, se x es 125, y estènt 100 i trenta ans dau cap de familha... ». Era pèr ne venir puèi a son especialitat.

Steiner portava a son oficina l'experiéncia sèns equivalènt conegut, dis aspiracions psicologicas. Sabia non solament çò que la practica voliá coma confòrt, abans que demandèsse, mai encara coma quadre climatic e coma quadre uman, fòrça mieus qu'ela perque amb lo desir inconsciènt ò mitat consciènt preniá li distàncias de l'estudi. Aquela experiéncia, Jòrdi e ieu sabiam coma se ganhava. Lis emplegaires de Steiner, non: d'aquò se ne meravilhavan e vantavan son intuicion.

- “*Agachatz Sommertag* , de Jòrdi!”.

Aquò èra una novèla que l’aviáu pas legida.

-”I veiretz coma lis òmes e li femnas se classan en catogorias de desir. N’i a qu’an de besonh d’un despatriament dins una natura idillica, sèns resisténcia de freg ò de calor, que li vacanças pèr eli devon èstre un Eden: comunion amb lo mond animau, vegetau; usança de libertat sexuala qu’abolís lo maridatge sèns anar fins a la licéncia; preséncia discrèta de l’aparelh sanitari. Pèr eli, un naturisme desliurat de la morala uganaudassa di nudistas anglò-saxons, que sus aquesti se pòt plus faire un fons de comèrci: son li sobras d’un infantilisme dau retorn a la natura. D’autres, i es de besonh una preséncia umana de referéncia:d’indigèns sota-desvolopats, de cançons tipicas, un folklòre, de dròllas moretas que gardan de fraires gelós, d’empachas catolicò-socialas a la sexualitat, ò, pèr reversar lo problèma, de joves latins bruns que sabon la nuech intrar dins una cambra ò un liech pèr i botar son odor de marina e de tabat blond. D’autres encara, li mai facil de contentar, e benlèu li mai nombrós, i agrada simplament de portar sota un cèu de cleméncia si costumas, son lengatge, si diaris, si vesinatges, son coït bi-setmanier e sa cosina igienica: son li que prenon qu’un banh pèr jorn e que li cau desplaçar pèr carriera d’origina encara mai que pèr familha. Jòrdi o a bèn comprés”.

Jòrdi, vesedor que se despacientava. Avia escrich a Steiner pèr quicòm. A ieu tanbèn l’Alemand me venia en òdi. Me l’ère imagenat coma una mena de Faust modèrn, e lo germanisme me lo fasiá pas Faust encara, l’inventor dau viatge entre consciéncias. Mai se calia persuadir qu’Alemanha èra mòrta, enterrada dins li libres parier una cultura escolara. Avia pres sa plaça un pòble d’entreprenèires bèn noirts, qu’avián capitat de racionalizar quitament lo bartàs di desiranças, de ne faire çò que se seria sonat autri tèmps un jardin a la francesa, ara se diria pus lèu a l’eupenca. Steiner, lo grand aventurier de la psiquè, que me l’ère bastit a mon idèa arcaïca, non èra qu’un tecnocrata de la libido. *Managerian revolution* , aquò se sap...

Steiner demandèt li fichas de Jòrdi, pèr verificar si dires. Lo laisseriam amb li papierons e si quasernets. Aneriam nos revenjar dins un banh espectaclós luenh de la còsta, a cabussar tant e puèi mai dau batèu dins l’ondada. Mai tan primitiu que foguèsse lo cabús, tan tahitian a bèn dire li causas, eriam enviscats de normalizacion: Steiner avia previst lo desir de sauvatjum dins sa programacion. L’òme tot, lo mond entier èran pres dins la ret de l’industria di vacanças.

Non pas lo mond entier: la Miegterrana ! Aquò i èra pron, ara pèr ara, a Steiner. Quand lo torneriam vèire lo vèspre, nos parlèt de son plan establìt. Un sòmi encara, de segur, mai èra pron fòrt pèr dau sòmi faire una realitat. Drech sus la lòtja, davant la mar qu’intrava lusènta e femenina dins la nuech, avia la mina d’un grand conquistaire. Li peus de seda palla, la pèu dau pitre coma una terralha cuecha, de muscles en òrdre a son vèntre, li cambas lòngas e primas, l’uelh d’un enfant crudèu, cubava l’estenduda.

- La Miegterrana! çò fasiá. La mar di dieus! Anam donar a tota Euròpa una racion divina. O an bèn previst li parisencs, qu’amb si “Clubs Méditerranée” vos pòrjon l’Odissèia coma una lesca de citra. Alin au miegjorn, i aurà de comunitats feacianas,

amb de filhas di possas desnudas, d'esquí nautic en tunica de lin, de luchas grècas, de corsas de chivaus arabs, de manjadas de carn rostida davant lo tremont sus la mar. Mai au miegjorn encara, devers Libia ò Egipte, de comunitats barbaras, ont la carn se manjarà quasi crusa, ont se niflarà Africa dins lo vènt di paumiers, ont li gènts vendràn tan negras de la solelhada que se pensarà au mite antic dis Aitiopians que l'uscle lis a rabinats.

Risiá lo German grandàs. M'avisère qu'aviá remplaçat lo whisky pèr una altra ambrosia, una botelha d'aqueu vin de Sant Adornin, qu'aicí se vènd coma la frucha odorosa d'una nuech nòstra.

- "E aici?" faguère crentós.

- "Coma, aici? Aicí es lo barcarés, l'estapa. O sabètz bèn, que siátz una estapa! Vòstri gardians de buòus se vestisson de *vaqueros*. De pertot dins li veirinas i a de petetas andalosas. Se dança lo *sirtaki*. I a l'odor dau mechoí dins toti li carrieras. La lenga dau país es un rebat de mar latina. Vòstri pescadors an un buòs de corsaris maltés. Vostri roïnas romanas son parieras coma a Timgad...".

Es una bèla causa, l'estrambòrd de l'Empèri dau Solèu en cò d'un German. Aviáu paur que cantèsse la *Copa Santa*. S'acomentava de siblar la *Supplique pour être enterré sur la plage de Sète*, de Brassens, qu'es ara a virar felibre. Mai contunhava:

- "Cau pensar que toti pòdon pas anar, e mai o vòlon pas, dins aqueli paradís miegjornaus. Adonc aici, pèr li d'a mitat camin dau desir, per lis òmes avançats un pauc dins son tèmps, pèr li familhas nombrosas, bastirem de ciutats d'esquina a Euròpa, li fenèstras badieras e lis uelhs badaires sus mar. Ailà ! Ailà ! ". E fasiá lo gest de tota la man. Ailà, i aviá lo far de Seta que començava de clugar, un cap que, coma que virèsse, lo desir lo deuriá passar.

Steiner nos quitèt l'endeman. Aviá de retrobar femna e dròlles en Itàlia. D'aquí anarián en Grécia. Me la sentiáu pichòta, la Miegterrana.

I questions de Jòrdi aviá rèn respondut a la fin. Demoreriam amb Dieu e la mòrt, e mai Tiston que nos ne voliá pas mai de l'afaire de la menèstra, pron que i paguessiam lo pastís de tèmps en autre. Jòrdi demorèt mai tristàs, tissós qu'aperabans. Ieu començave de subrimpausar a la comunicacion di personas, que la coneissiáu, una comunicacion di pòbles e dis encontradas. Tè tu, tè ieu, totjorn...

*

Torneriam a nòstris experiéncias. Era çò de pas faire. Jòrdi èra intrat dins sa descasença, e rèn lo ne podiá sortir. Venguèt excepcionau devers lo quinze d'agost que capitèsse una intromission. Ausava pas forçar sus li dòsis, donat qu'aviá paur d'una toxicitat desconeguda. Tot çò que podiá faire, èra de doblar la Sévigné. Aquò avançava pas besonha. Se lo *tu* resistissiá, restava sus sa sensibilitat sèns estaca. Ne preniá de batecòrs dolorós.

Metiá un tèmps lòng pèr tornar a son assèti psiucic. A dicha que i èra refusada l'arquitectura animica dis autres, la sieu d'arquitectura, se la recuperava malaisidament.

Deviáu l'ajudar en i ramentant çò que d'eu sabíáu. Çò mai eficaç èra de i parlar de Glàudia. La recuperacion èra rabènta, lo quilhava sus si pès, amb l'agachada espaurugada. Mai lo procediment èra perilhós. Jòrdi patissiá de la gelosiá, de pas vèire la femna qu'amava ò de la saber amb lo marit. Perque l'amava, aquela femna, d'un biais ninò qu'aviá toti li caracteristicas de la passion.

E, mai perilhós encara, de vèire coma l'amava, l'amor me prusiá a l'èime. Tornave toti li vèspres, abans de m'endormir (entendiáu Jòrdi varalhar dins lo mèmbe d'a costat, dormiá plus gaire), a la scèna onirica dau batèu, quora amb una precision plenament sexuala, quora sus un fons melodic de projèctes: veiriáu Glàudia, i parlariáu, amb ela nos amariam. Dins lo projècte quitave sovènt mon tèmps, ère mai jove, me refasiáu la vida. Ela aviá ges d'enfant, ges d'òme. Tot es possible i raras de la som: l'èstre vanega dins lis existéncias que se pòrge. La santat es, dins lo bòn dau jorn, de se sentir despegat de l'onirisme, de pas ne neblar la clartat practica de la vida vidanta. Mai arribave pas totjorn a me despegar. Li mots amorós de Jòrdi, que de ieu èra plus ges gelós e se desvergonhava a parlar, me curavan lo pitre, fasián grellhar d'images. E lis estanças sus lo batèu ne fasián grellhar tant.

Ensage de seguir la veritat d'aqueli jornadas. N'i aguèt pas fòrça, benlèu dètz. D'experiéncias fracassadas d'intromission, benlèu cinc, sièis, pas mai. Tot aquò fai un fornit dins ma memòria. Sabe pas exactament lo jorn qu'arribèt l'auvari. Ni mai aquel auvari, doble, lo pòde pas estacar a una experiéncia precisa. Tant i a que, - pèr o faire cort e mai exacte -, Jòrdi pervenguèt a d'intromissions fugissidas, rapidas, pèr tròç. Avia l'experiéncia d'un èstre pendènt una minuta, doas, puèi la perdiá, i tornava. E contràriament a çò que se passava aperabans, lo remèmbe d'aqueli consciéncias exterioras au *ieu*, dins son *ieu* demoravan. Quand vesia mai un òme, una femna qu'èran estats pèr eu un objècte- subjècte, i fasián totjorn un pauc l'impression de pensar au dintre d'eu, lis endevinhava, se deviá quichar pèr pas dire li paraulas en sa plaça. Se vèi coma lo netejar de l'oblit e la mesa sus fichas èran necessàrias a l'experimentacion psicologica, dau tèmps qu'èra a fonccionar condrechament. E mai benlèu la mesa en novèlas, aquela objectivacion irrecuperabla, podiá passar pèr una condicion de la santat mentala de l'analista. Objècte, subjècte, tu, ieu: siam bastits pèr viure segon aquela dicotomia. L'idèa de la redusir, qu'es una granda idèa (degun me farà pas jamai renegar l'entrepresa scientifica de Jòrdi), deu anar amb lo contraròtle menimós dau tèmps qu'a aquela reduccion es donat. Senon, de fach tombam dins la patologia, la telepatia, la possession, que Jòrdi se n'èra garat d'intrada de metòde.

Victima d'una telepatia inacabada e sèns termina au còp, Jòrdi preniá lo biais d'un possedit. Sofrissiá a lançadas d'una angoissa de quauqu'un mai que podiá plus l'objectivar; de fiús de passions inutilas i penjavan dins la consciéncia e se i envertolhava la sieuna. Pus practicament, a toti lis oras dau jorn, aquela consciéncia sieuna èra subrecargada d'elemènts allogèns. Se capitava tròp nombrós dins se. Patissiá d'aquò qu'arriba dins lis estats que se dison segonds, pèr exèmple quora vos estavanissètz e que sentètz d'un còp que se cavaucan toti li nivèus de vòstre ieu. O

podètz susportar que lo tèmps d'un ulhauç. Comprene la dolor de quauqui foliás qu'an d'aquò amb lo sòmi ò l'estavaniment, que i siatz pas simplificat.

Jamai la paraula d'alienacion mentala poguèt èstre presa dins un sentit tan totau. Jòrdi èra contaminat d'*autre* .

Mai parlave d'auvari doble. Dins lo tèmps qu'aquò arribava a mon amic, e que compreniáu que virariá mau, me n'arribèt una a ieu! Jòrdi aviá vougut encara una experiéncia, la darriera, suplicava. La capitèsse, seriá benlèu lo camin de la remonta. Aviam causit nòstre brave escobilhièr dau matin, lo que de còps nos desrevelhava en cantant l'opera dins la carriera, e lo fasiam montar pèr beure. Sabiam pron de qu'anaviam trobar dins eu, que nos podiá pas faire gaire de paur. I dètz oras, Jòrdi n'èra dins l'estat que crentave, febrós, tremolant, sèns que rèn se passèsse. E ieu, immobil, espaurugat, sèns pèdre de tot la coneissènça de mon ieu, sèns l'ajuda de la Sévigné, vesiaú dins l'òme, partejave son gost dau solèu (lo tastava darrier l'ostalàs, que fasiá la pausa), l'atissament contrà sa femna, tot, tot... Que foguèsse simpatia excepcionala, ò excepcionala disponibilitat d'una ora, cas d'azard ò efiech de l'educacion que Jòrdi m'aviá donada sèns se n'avisar, lo fach es que l'aviáu davançat dins si poders. Me veniá tanbèn l'idèa qu'èra pas cas d'azard, que la disponibilitat èra mieuna, dins un sèns coma dins l'autre, dempuèi totjorn, amb aquel èstre mau nosat que me sabiaú, - e Jòrdi n'aviá agut pronciat lo verdicte.

Aqueste còp, òc-bèn que calia ne finir. Mai Jòrdi se bidorsava sus lo divan, plorava, mossegava lo velós. Ensagère de l'apasimar... Puta de Sévigné! Aquesta, n'èra una de poison. I aviá ges agut d'acostumança amb ela. Au còtra, ara que sa vertut riscava de venir cronica. I aviá una mieja ora qu'auriá degut mermar aquel efiech de sensibletat nècia, e fasiá que crèisser. Qué faire? Quin mètge sonar? Dins la consciéncia de Jòrdi s'amontairavan lis esclapas d'èstres qu'aviá coneguts, lis amava toti, e a degun se podiá mantenir. Quau comprendriá aquò? Quau i auriá lo remèdi?

Faguère una jòga estuerta. La qu'un còp a ieu m'aviá servit. Una rason aritmetica: apondre lo *ieu* e lo *tu* , li replegar l'un sus l'autre. Anèrre querre un vèire d'aiga, i traguèrre un peçuc dau *mens* . Faguèrre beure Jòrdi de marrit voler. E me clinèrre sus eu.

Çò que veguèrre aladonc, m'estime mai de lo pas jamai vèire. Veguèrre Jòrdi s'apasimar lentament, dins un silènci de mai en mai fons. Cresiaú d'aver capitat. Mai subran i aguèt sus sa cara un grand espet de blancor. Lo *tu* e lo *ieu* , toti li *tu* dins un sol *ieu* , aquò se mesclava. Una expression de benaurança terrifica se pastava dins la blancor. L'alèn èra grand, alentit. Era coma se Jòrdi tocava plus ges lo divan amb lis espatlas. L'alèn se fasiá tan rar, e mai fòrt a cada còp que tornava, qu'aviáu paur que l'òme moriguèsse ò dins l'entremieja ò dins lo respir. Mai èra pas question que moriguèsse. Teniá una collectivitát, un pòble, una montanha de *ieu* , en acòrdi. Foguèrre de pensada religiosa, ieu, creiriaú d'aver vist Dieu au viu.

Puèi la benaurança se desfaguèt. Lo blanc èra plus blanc de vida. Dins l'agach s'aprefondissián l'expression, la color, la lutz. Coma una pèira traguda dins un avenc,

que lèu la destriatz a pena, e tanlèu a passat pèr uelh, Jòrdi se semblava plus ges. Aquí, siáu segur d'aver vist la mòrt a la cara. La destruccion tota de l'identitat d'un òme. Es bèn aquò!

Jòrdi barrèt li parpèlas. Se meteguèt a roncar dau fons de la gargamèla. Lo brandiguère. Me respondeguèt pas.

La peur d'un accident fisic me mandèt dins lo corredor. Quau anave sonar? Prenguère l'autò. Mai caliá comptar amb l'espés de la circulacion. La quitère a mitat camin, garada mau. M'encorreguère a l'ostau dau mètge. I èra pas. Ont lo trobar? Just coma sòrte de son ostau, sus lo canau, vèse un grop ont i a Glàudia. Son marit tanbèn. Explique coma pòde, non pas çò que s'èra passat, mai lo biais qu'aviá ara Jòrdi. Chabanís fronzís lis ussas:

- "Seriá una emorragia cerebrala?"

Ditz a sa femna d'anar comandar una ambulància.

Era l'emorragia. Un moment après, l'ambulància partiá pèr Montpelhier, en emportant mon amic e lo marit de Glàudia. Jòrdi tornèt pas a la coneissènça. Tres jorns puèi, dins son nonrèn, aguèt un autre atac e moriguèt.

*

Ere demorat dins l'apartament vuege amb Glàudia. Sis amics, son dròlle èran au Grau. Lis auriá pogut ajónher. Me diguèt qu'èra pus simple d'esperar aici, en çò de Jòrdi, lo retorn de son marit. Era l'ora passada de manjar. Nos fagueriam un pauc de dinnada. Lo marit rintrava pas.

Encara podíáu pas crèire que Jòrdi ne moriguèsse. Era jove pron. Rèn aguèt pas pogut faire prevèire aquel accident. Mai accident qu'incident, me i sentiáu una responsabilitat aclapanta. Era coma un crim pèr bestiesa, a un moment d'amenças tant evidèntas pèr l'equilibri de Jòrdi, que i aguèsse impausat un butassada definitiva a l'èime. Aguèsse pas agat l'emorragia cerebrala, virava baug. E l'emorragia, èra pas la consequéncia, puèi, d'una metjada que ne coneissiáu pas lis efiechs quimics e somatics, e mai n'aguèsse vist lis efiechs psiquics? E aquesti darriers, coma li jutjar? M'ère pas laissat anar a jutjar tròp?

En acabant la manjada, trasiáu de còps d'uelh au divan ont una causa tant extraordinària s'èra passada. Glàudia se n'avisava, de segur. Garir mon pentiment, òc! Un sol mejan: ne faire confidèncial. Glàudia èra aici. A ela diriáu tot. E puèi mon aritmetica nècia, se podí pas revirar autrament qu'aviáu pensat? Lo *plus* e lo *mens*, lo *tu* e lo *ieu* que se còntrabutan, aquò fariá pas lo nonrèn, lo zero, la mòrt?

Trastegère de tèmps. Era pas aisit de la faire dintrar dins l'univers fantastic qu'a ieu m'èra vengut naturau. Pasmens entendeguère ma vòtz qu'aviá passat davant ma decision:

- "Glàudia, que vos diga, me sènte responsable..."

- "Responsable, òc, o crese".

M'esparnhavan la malaisança en me copant, mai l'afirmacion era terribla, que m'afortissiá mon crim. De qué sabíá, ela? Me o explicava:

- "Dins son estat d'ipertension arteriala... Coma? Avètz l'èr estonat ? Sabiàtz pas aquò de l'ipertension de Jòrdi? Avètz pas vist son regim? Dins son estat, i caliá ges d'emòcion. Avètz afavorit una tiralaissa d'emòcions".

- "Glàudia, de qué sabètz?"

- "Sabe que l'avètz mantengut dins si trevanças mausanas".

De segur que Glàudia aviá quauque coneissença de nòstris experiéncias. Jòrdi poguèt pas tot i escòndre. E naturalament de la cerca que foguèt tant objectiva, se ne fasiá de folitges, una quasi malautiá. M'arborèrè pèr anar prene dins un canton dau mèmbe la caisseta dau mens qu'aviá redolat amb l'agitacion de Jòrdi. La sarrère amb la dau *plus* dins l'armari di fichas. Glàudia aviá seguit li gèsts. Quand foguèrè mai assetat, ela me diguèt d'aise:

- "Inutil de m'explicar. O sabe tot. Nòstre amic m'aviá ja un pauc parlat de sis experiéncias abans de venir au Grau. Lo demai, o escudelèt la nuech de julh qu'après nòstre malestar, me tornèt vèire apassionat. Siatz au corrènt? Pas polit de vèire, aquela nuech. Li nèvis..."

- "Eran pas li nèvis! Era..."

Mostrave l'armari.

- "Aquela potité que i veniá de Steiner? Steiner, lo conegueriam a Lion, un còp que i passava. Mon marit foguèt esfraiá de sa sciéncia faussa, a tustas e butas. Perqué lo mètge mon marit, figuratz-vos! ne sap mai que Steiner e mai que Jòrdi".

E sorisiá d'un sorire qu'èra una mena d'escòrna

- "Es extraordinari coma Jòrdi pòt estre enfant! Prene pèr una experiéncia scientifica lo viatge infernau dins sa pròpria persona en dolilhas! Crèire a la vertut magica d'una menèstra que jamai degun n'a contrarotlat la composicion quimica e qu'a benlèu de consequéncias per la santat fisica e morala".

L'indignacion me fusava di bocas:

- "Pòde provar ieu la realitat de l'experiéncia".

E debanèrè d'un vam tota mon istòria de l'estiu, dempuèi lo primier moment fins au darrier,- non pas au darrier -, reservave encara l'avoament de ma responsabilitat definitiva, coma en camin reservave la responsabilitat de Jòrdi dins la mòrt dau jove. Aquò èra la confession que l'aviáu vouguda pèr m'aleugeirir, mai lo sorire de Glàudia aqueu solaç, lo fasiá mai dificil. Contunhava de sorire:

- "Vejam, mon amic! Un psicòlog de grand valor, mai l'idèa enfosquida pèr un crèire d'autòdidacte, rescònta un aventurier alemand de la psiquiatria, qu'es tanbèn coma sabètz un aventurier dau comèrci. Una dobla perversion de la rigor experimental! Lo psicòlog vira la bossòla, un pauc. De fenomèns dempuèi de tèmps coneguts, e que lis ajuda la lassiera dau sistèma nerviós, la telepatia pèr exèmple, mau analizats, se vestisson dins sa teoria d'una importància nòva. La Granda Obra, non? Toti li gènts, dins son especialitat, en aquesta epòca de Magicians, - avètz pas legit *Planète* ? -, an sa

granda òbra de menar. Jòrdi pantaissava de la transmutacion di consciéncias. E vos, sèns formacion especiala que la linguistica, siatz tombat au mitan di magicians coma un aprendís de bon voler. Avètz pas vist aquò d'escrich, l'autre jorn, sus una botiga: "On demande un apprenti sorcier". Era una idèa dau trust Steiner. Lo mond ne risián. Quitatz tot aquò, senon ne vendretz bestiàs".

Podíáu de mens en mens patir aquela ironia. Faguère un darrier esfòrc pèr l'escartar. Contèrre coma lo *mens*, en se mesclant au *tu*....

- "Aquí, avètz agut lo grand tòrt, faguèt Glàudia d'un còp seriosa. Quau vos donava lo drech d'èstre tant imprudent? Pèr quau vos prenètz? Ni quimista, ni mètge!"

- "Ai vist Dieu, ai vist la mòrt!"

- "E que mai? Un pauc de formacion religiosa, e mai sèns fe, vos auriá esparnhat tali vesions! "

I aviá tròp de lutz. Tomberiam li tampats. Dins toti lis escasèncas siáu pas un òme de còntradiccion. Me laisse menar ont l'interlocutor vòu, mai que mai s'eu me pòrge un argumènt de patz interiora pron bèn apilonat de realisme. Sentiáu l'indignacion que mermava e l'apasiment preniá sa plaça. Se Glàudia aviá rason, se i aviá rèn agut de s'esfraiar, de se'n faire rodar lo cap? Gueirave coma lis objèctes dins lo mèmbe pesavan en son luòc, bèn reaus, coma l'atmosphèra magica, òc ! magica, veniá desrisòria. Lo quite divan èra plus qu'un divan, coma n'i a tant, que i aviáu dormit li nuechs.

Glàudia s'avisèt de ma desillusion pasibla, e, brava, me rassegurèt:

- "Se frequentaviatz dins lo Grau aqueli rodelets de joves, artistas ò pas tant artistas, ne trobariatz mai d'experiéncias afolidas, e que son rèn! Me demande se la menèstra de Steiner es pas una mena de L.S.D. Amb aquò, ges de pentiment, vos prègue ! L'accidènt, Jordi l'auriá agut sèns vos. Es verai que la tension arteriala sieuna i deviá menar un jorn ò l'autre. Ara que se serà sarrat de la mòrt, veiretz que pensarà mai de se sonhar que de violar li consciéncias".

Glàudia tanbèn èra reala: d'espaldas coiradas d'una veritat d'estivada, de peus negres, una belòia gròssa au det que quichava la cigareta. E Jòrdi ?

- "L'amatz pas!"

Diguère aquò amb una sabra de ràbia. Benlèu que pensave a ieu, parlant de Jòrdi.

- "Non, l'ame pas. Ame mon marit. Aquò vos estona? Jòrdi es un amic que nos es car, maugrat çò que d'eu se pòt pensar, qu'es folàs, dificil de viure... Pèr ieu, de mai es çò que sabètz. Una femna es una femna coma un òme es un òme .Subretot en vacanças!"

Aguèsse pas apondut aquesta mencion finala, di vacanças, benlèu auriáu acceptat sèns reguinhar si rasons. Mai de parlar di vacanças dau maridatge, aquò nos fasiá caire dins una tala mediocritat! Me ramentava Steiner. Podíáu plus respechar Glàudia, ni sa libertat morala ni son intelligéncia linda. Mandèrre dins un ranfèu:

- "Eu vos ama!"

- "Sabe que m'ama. Es pèr aquò justament que lo tractèrre amb mai d'amistat encara, que tornèrre a eu. Femna, òm n'es pèr lo còr tanbèn. Tant d'amor vos esmòu. Mai ara de

l'amor se cau garir!"

M'ère pres a desirar ferotge lo retorn dau marit, que nos podiá sol tirar d'aquela convèrsa venguda inutila. M'arborère. Anère dins la cambra di banhs. Aviáu un pauc crenhènça de me vèire dins lo mirau au passatge. Ma cara, n'ai parlat; la remire sèns complasènça. Mai aqueste còp, foguère estonat. Era de segur pas venguda polida, mai s'èra enduresida sota la color de coire que li solelhadas i avián mesa. De cada part de la boca, doas regas dins la carn maigra di gautas i balbavan lo seriós, l'estampa. Mon agachada davalèt. M'èran pas venguts de muscles aquí ont n'aviáu pas jamai agut, mai un pauc de graissa a la talha s'èra fondut. Mon pitre aviá l'uniforma encolorat de l'estiu. Li quauqui peus foligauds i pareissián pas tan comicament ros, e pas tan ros èran li de ma clòsca. Tot s'armonizava en coire sus ieu. Riguère de pensar que mi pès me fasián plus patir. Aviáu tengut lo còp, sènsa sabatas. Rason qu'aviáu agut.

Coma risiáu, veguère Glàudia dins lo mirau, darrier ieu. Aneriam sus lo divan. Fagueriam l'amor. Bèn. Benlèu ère vengut desirable. Sabiàm pas que Jòrdi èra pèr morir, aquò excusa.

Un pauc pus tard, sus la lòtja, agachaviam la plaja. D'aquí se podiá pas conèisser li banhaires, ni mai portar sus eli li jutjaments fisics que viran mai ò mens au desfèci. Aquela umanitat de vacances èra rèn qu'una pariera color de bronze dins l'esparpalh dis estòfas rojas, blancas, verdas, jaunas, sus lo daurat de la sòrra. La mar èra bèla, de velas i resquilhavan. Toti semblavan aürós. Lo bruch di votz mesclat au bruch de l'aiga batuda fasiá senhau de jòia. Toti pariers dins l'uniforma de pèu qu'anavan lèu emportar au Nòrd. Toti pariers dins la gaug de la joguina e de la pigresa. Pariers, e cadan, au sieu. Coma ieu dins ieu. E Glàudia dins ela, autonòma e sèns mistèri. N'arribar aquí!

Lo doctor Chabanís venguèt tard. Aviá degat remandar l'ambulància, passar de tèmps a l'espitau, tornar de Montpelhier amb un carri. Aviam pas previst aqueli dificultats practicas. Fasiá la mina de pas aver gaire d'espèr. Jòrdi, i aviáu fin finala una granda afeccion, e me foguèt un còp. Glàudia poguèt pas retenir una lagrema.

L'aventura de Jòrdi s'acaba au cementèri de Montpelhier. Dins aqueu cementèri se clava tanbèn l'estiu de Glàudia e de son marit. Remontèron a Lion tre lo vèspre, sèns passar au Grau. Pèr ieu l'aventura a encara un capítol. O farai cort, mai cau pèr aquò n'arribar au moment que i a plus rèn de contar.

Tre la mòrt saupuda de Jòrdi, anère a la gendarmariá d'Aigasmòrtas. Laissère li claus; pensave que se metrián li sagèus sus l'apartament. Aviáu pres mis affaires. Demorariáu au camping de la riba de senèstra pèr cas qu'aguèsson encara de besonh de ieu. D'èstre professor, aquò lèva la sospecha: degun me demandèt pas se dins li tres jorns qu'aviáu demorat sol dins un apartament qu'èra pas mieu, aviáu rèn pres. Vrai, aviáu pres li doas caissetas. Una enquèsta, se se'n fasiá una, èra pas necessari que revelèsse nòstris experiéncias. I fichas, siáu segur que se i es rèn comprés. Benlèu podián passar pèr un

trabalh preparatòri a de novèlas. N'èran, d'un biais.

A mon premier camping adonc torné. I coneissiáu plus degun E i aviá pas tant de quicha. Setèmbre sonava a la remonta. D'aquela maniera l'èr se fasiá mai leugier, la mar mai larga, la sòrra mai linda. Lo Grau retrobava son nòu de natura. De lòng de l'aiga fasiáu de lòngui passejadas d'a pè. A l'Espigueta, au Grand Travèrs. Calenhave mon tristum. Defugissiáu de pensar, pèr crenhènça d'un vertigi.

Lo batèu de Jòrdi èra laissat a la garda de la gendarmariá maritima. Podiáu pas saber de qué se ne fariá. Ges de parènt s'èra pas declarat encara pèr reculhir aquel aver; deviá quitar tanbèn, mon amic, un polit còmpte en banca. M'èra interdich donc de m'emmarar. Pasmens un jorn, un vesin de tènnda me convidèt sus sa barca. Aviáu après pron de mandòbra pèr tenir la polacra. L'òme, un mèstre d'escola de Nimes, èra brave, parlaire pas mai que cau. Me sentiáu bèn en sa companhiá. Aqueu jorn aneriam vesitar lo pòrt nòu de la Grand Mota que l'avián acabat de cavar. Un còp passada l'endrechiera di doas getadas, eriam dins un bacin magnific e vuege. L'aureta i fronzissiá li plans d'aigas: èran de frejolums sus una pèu. Is entorns bronzissián de camionàs, rajava lo beton di maquinas. Pas un ostau. Un desèrt encara. M'agrada aquela atmosfèra de vilas pèr bastir, coma dins li films sus Brasilia. Lo tèmps, a ras de terra encara, s'aplanta. Tant coma dins li röinas. Tot es possible quand lo tèmps s'es pas mes a bolegar.

Ço qu'èra que non pas possible, mai certan, me fasiá mon companh, es qu'una empresa alemanda se portava compraira dis ostaus futurs. D'aperaicí a Narbona, volián 80.000 liechs. Comptàn ara en liechs lis estanças de vacanças, coma la capacitat dis espitaus. Mai me fasiáu pas d'images d'espitau Lo fonccionalisme de la paraula me menava d'autri tablèus. Vesiáu de trens au fin fons de Germània que rondinavan abans de prene la via dau Miegjorn. De trens comols, mai dins l'òrdre: plaças logadas a la partènça coma l'apartament es logat, ailà sus Miegterrana, coma lo liech es parat davant la mar. 80.000 liechs, quant fai de personas, aquò? Quant de milierats de tonas de carn atissada pèr la languison de repaus e de solèu? Quant de tonas de mangilha que caudrà menar pér que se noiriga la carn nordica? D'immènses afachadors serián de bastir, de quilomètres de bordeirons dins de garas ont s'amolonarián li fruchas e li tartifles. Dison dins "*Midi Libre*" qu'aquò serà la prosperitat de tota l'encontrada. Vòle bèn crèire... Lo companh o crèi pas, ditz que lo comèrci dau Nòrd davala, pèr i èstre quora tombarà la manna di marcs. Question que siáu pas fach pèr la resòuver. Laisse li marcs. Vese passar la frontiera a un pòble brave, disciplinat, compartimentat en familhas. Lo pòble que Steiner, ara me'n remèmbe, vòu deslargar sus nòstra esplanada maritima, e estacar a la satisfaccion d'una mieja desirança de Sud. Passan la frontiera li clòscas blondas, li cabeladuras de palha, li cuèissas grassas ò primas, blancassas ò blanquetas, alestidas tot l'ivèrn pèr la careça que li farà venir brunas. 80.000 liechs: quant pòt faire aquò de tonas de fotre importadas d'Alemanhas? Un flume espermatic rajará dins lo bacin, abandonat sèns vergonha pèr li devers maritaus complits. Tot aquò quicha sus lo Rèn. Li muralhas de l'Empèri dau Solèu van petar. Son li grandis invasions. Levarem lo *labarum*, una vela latina que tindrà rèn qu'una ora dins lo bofe de totis aquelis alenadas. E tombarem nosautres, amb la pelha emportada au vènt, dins lo chauchàs grand de la jòia racionalizada, racionada, deguda a tota Euròpa democratica. Un chauchàs asseptic, clar

e blau. Mai, pensant d'aqueu biais a Steiner, m'avise qu'ai pas son adreça, e ara que l'apartament de Jòrdi es barrat, l'aurai plus jamai. Cau plus pensar a l'aventura de l'estiu. Plus pensar, de ges de biais! O pensar de causas bèn professionalas. Deurai lèu tornar a Montpelhier e me gropar a la preparacion di cors de l'annada.

La linguistica... I a qu'aquò de verai. Mai de la linguistica se cau tanbèn mesfisar. Di reflexions tròp agudas sus lo sistèma personau di lengas classicas. O escriu Ionesco:

- "La philologie mène au pire" .

De qué se caudrà pas mesfisar desenant? Tota pensada es illegala, se vai soleta. Tota pensada passa una rara defenduda. Es asociala . S' abandonar au vènt dins la vela, de l'òng de la còsta, sèns anar tròp luènh de paur de pas poder puèi abordar, prene li dos cènts mètres de libertat que vos balhan la fortuna mejana e la prudéncia, ò se quilhar quauqui minutas, coma aqueste, tè ! sus d'esquís nautics: l'individualisme dins l'òrdre! E beure anuech lo pastís amb Tiston: la part dau desòrdre...

*

Un d'aqueli jorns d'aquí, veguèr au camp mon grand escrivan d'Anglès jove. Amb li sieus aviá corregut Itàlia tota. Ara tornava per dos jorns. Puèi la montada... Li nèblas l'agantarián en camin. Lo quitarián pas d'un an. Foguèr content de lo vèire. Sa preséncia fasiá lo pònt amb la començança de julh. Compreniáu que mon estiu èra pèr eu clavat, au dintre tot çò qu'aviáu viscut e que serviá a rèn que lo pus quite èra de se'n pas sovenir.

Es qu'aviá escrich? Non, pas una rega. De l'afiscacion aviá un jorn picat sus sa maquina tota la primera pagina dau *Corriere della Sera* . Sèns comprene. I anèt d'una fòrça que petèt l'aisina abans qu'aguèsse acabat.

Pèr còtra aviá vist fòrça tips umans, lis aviá agachats, rèn qu'agachats, sèns mai i comprene qu'a l'italian dau diari. Pron pèr conèisser inutila l'ambicion d'escriure.

- "Vos ne podètz pas sortir d'aquí! Un personatge de novèla, se lo volètz verai, espés, reau, indenegable, inanalizable, es plus ges un personatge. Es un òme, una femna en defòra de l'escrich. E pèr lo metre dins l'escrich, i a que dos biais: l'especejar, coma vouguèr pas faire, ò lo vestir de literatura. La literatura es la messòrga. Apondètz una color qu'es pas de natura, enfortissètz li passions. Senon, qué balhatz au public? L'image destenchurat dau quite public".

Es aquò qu'èra anat cercar en Itàlia? Ieu, amb Jòrdi, o aviáu trobat aici. - "E lo viech?", faguèr en sovenir de nòstra primera convèrsa.

- "Au viech i crese plus. Henry Miller a fach fortuna e vira au misticisme ara qu'es tròp vièlh pèr quilhar! D'alhors, sis istòrias de cueu tropicalas, tot comptat, es rèn que la revòuta anecdotica de l'atòm uman. Pèr quau se prèn l'atòm?".

Aviam quitat lo camp. Marchaviam dins la carriera de Miquèu Redarés, ont i aviá encara de quicha. Eu desbarjava en plen:

- "La literatura èra possible en un tèmps ont l'òme èra pas forçadament un atòm. Au

tèmps de Shakespeare, sabètz?”.

Aquelis Anglés, pasmens, amb si mites literaris!

- “Era tèmps d’òmes individualizats, bèn conflats de la solitud absurda de l’èstre. L’escrivan e son personatge se semblavan pèr l’absurd dau desir que fai solesa a sis entorns. Ara, l’absurd, es dins la soma, dins lo sistèma...”

Aqueli veritats corrèntas m’irritavan un pauc. Faguère:

- “Vos trobatz pas aristocrata de tròp?”

- “Aristocrata, non pas! siáu revolucionari!”.

E puèi, en se ragantant:

- “Aristocrata e revolucionari, es çò parier au jorn de uei”.

Eriam au canau pèr beure lo pastís, qu’aquò’ s ni revolucionari ni mai aristocrata. Tiston barrutlava aperiquí. Se lo prengueriam a beure. Entre eu e l’Anglés me donavan lo ritme! L’escrivan bavava d’admiracion davant mon graulenc coma una cagaraula dins la sau:

- “Such a splendid man!”.

Detalhava la corpulència, l’agachada suava, la votz plena. Tiston se mainava pron que se parlava d’eu, mai ni pèr aquò s’atencionava pas; se beviá lo pastís. D’èstre remirat pèr toti aquelis estrangiers dau defòra ò dau dedins, n’a la costuma. Son quauquis uns antau, sus lo canau l’estiu, a se sentir pas estrangiers. Aquò i dona l’assèti d’un monument.

L’Anglés, sa pensada n’anava. De vèire Tiston, excepcion divina au sègle, aquò i fasiá remontar la fisança. Mai segur que Tiston èra pas lo personatge shakespearian. Puslèu un grand mediterraneu, una cara de la faula... L’aigardènt empastava li cervèlas de l’Anglés, li mieunas tanbèn. Eu debanava tornarmai de veritats primieras e faussas benlèu, barjava d’Ulisses; ieu sorisiáu comol de benvolència. Tiston empastava la bevènda a glopets, en remaumiant:

- “Descona, mon òme descona!”.

I a d’oradas antau, qu’amb lo solelhada dau bòn dau jorn, li colors dau mond e lo cinquanta-un, vos sentètz mèstres de l’Univèrs. E fin finala, es aquò que m’aurà après lo Grau! Que siá sus lo batèu de Jòrdi, que siá dins la braçada de Glàudia, que siá ara aici amb Tiston, aviáu conegut l’en-pes dau tèmps ont l’òme s’eterniza. S’alunchavan lis angoissas de la persona e de la despersonalizacion, s’alunchavan lis ambicions de la literatura. Qu’enchau tot aquò? Qu’enchau de conèisser li raras, de sautar ò non, de la consciéncia individuala, e la veritat e la messòrga? L’Anglés parlava de faula... Benlèu bèn! La faula es ni veritat ni messòrga. Jòrdi auriá parlat de mite. Mai non pas si mites explicatius, dessecats... La faula de l’ora, i a qu’aquò de benaurança pèr l’òme!

Contunhant sus la faula, l’Anglés me mostrava dau det la dròlla de Singapor:

- “L’avètz avisada, aquesta?”.

Comprene que l’aviáu avisada! Contunhave de passar davant son reballadís de cauquilhas, dos ò tres còps dau jorn rèn que pèr la vèire.

- “Es Circè!”.

Tè, tè! De Shakespeare a Joyce, la pensada anglesa seguissiá son camin costumier. Es

Joyce que nos aviá menat Ulisses dins la convèrsa. E ara Circè.

- “Sèns bolegar li parpèlas, me veniá mai lo colèga, atropèla son mond”.

D’efiech, maugrat lo pauc de vuege que la sason a l’acabar metiá sus lo barcarés, encara i aviá de gènts davant Singapor.

- “Aicí es lo bordèu de l’exotisme. Seguissètz lo rite dau bordelatge, de l’illusion?”.

Seguisse, mon brave, vai!

- “Cada objècte es l’aisina d’una projeccion di desirs. Lis òmes, en remirant li cauquilhas, nadan dins de mars luenchas. Li femnas, tanbèn. Nadan coma se fai un amor de pigresa, lènt e saborós. Mai l’affaire marchariá pas, i aguèsse pas l’encantarèla, la Circè, qu’ajuda lis èstres a se cambiar en son desir, la puta divina, que la cau bèla, uelhs barrats e muda”.

Clugave pèr agachar la manida. Bolegava pas.

- “Quin efiech vos fai a vos?” demandèt l’Anglés.

Ieu, pèr maniera diguère en òc:

- “Me rënd bèstia”.

De la frasa l’Anglés compenguèt pas la lenga, Tiston lo sèns. Mai li dos riguèron amb ieu. Sus aquò, venguèt la femna de l’Anglés despacientada, dempuèi que cercava son òme. S’enanèron. Demorèrè una orada encara, pastís après pastís, amb lo Tiston. Empegat, o ère. La benaisança e l’espectacle de la Circè èran li dos signes que mo restavan de la realitat dau mond e de la mieuna. Tiston disiá plus rèn.

*

Beguère fòrça aquela passada. Arribave pas a me despegar dau Grau, e mai me diguèsse pron que i aviáu plus rèn a faire. Trevave la plageta, ont un còp ò un autre, quauqu’un me preniá pèr una passejada en batèu. Mai i tornave pas trobar la delícia d’abans. N’aviáu agotat l’emmascament. M’enfectave sus la mar. Preferissiáu la beguda, e de beure, tot rescòntre n’èra l’escasença.

Un jorn d’aqueu setembre, m’avisèrè que mi vacances m’avián pas costat car, còmpte de fonccionari que precedís tota liberacion. Saupèrè que i aviá un lotjament de logar dins l’ostalàs ont lo de Jòrdi demorava tampat. Lo prenguère moblat e me meteguère a la granda, borgés desocupat. Sus aquò vau rescontrar una filha que coneissiáu, la qu’un vèspre a Palavàs aviá ensajat de me raubar la pòrtafuelha. Nos vegueriam sus la plaja, nos ramenteriam la vesprada malastrosa. Nos sentigueriam ligats una idèa pèr l’eveniment. Ela me diguèt qu’èra estudianta, que sabiá mon estat, e aquò la fasiá rire. Estudianta ò non, a la mar i a ges d’escàndol La menèrè au mieu. I demorèt una quinzenada.

Era brava tant coma ieu. Se demandaviam pas çò que podiam pas se donar. Lo vèspre la menave a un balèti, un rescòntre de joves. Ela dançava, l’agachave pas. Esquina virada, sus la banca beviáu. Quand rintraviam, fasiam l’amor. O fasiam tanbèn lo matin, amb mai de gost. Puèi ela desapareissiá pèr la jornada. Rodave dins lo Grau, manjave amb

quau que siá, beviáu amb toti, mai que mai amb Tiston. Nos tornaviam trobar au vèspre. I balhave un pauc de sòus, gaire, que foguèt discrèta e me'n demandèt pas dos còps de la jornada. Çò que preniá dins lo pòrtafuelha quora reballava, aquò èra çò que i aviáu laissat a bèl esprèssi.

Foguèsson pas li jornadas que tiravan pas tant de lòng, li matinadas mai fresquetas, la plaja de mai en mai desèrta, lis odors de biaça mens espessas dins l'endrech, Singapor que se barrava mai d'ora, auriáu cresegut que la vida anava s'esperlongar sènsa fin d'aquela maniera

Mai venguèt una nuech que faguèriam pas l'amor, ni abans ni après de dormir. Loïsa, se sonava Loïsa, me faguèt un poton sus cada gauta, me prenguèt una bilheta de dètz mila, e s'enanèt pèr de bòn. Ne foguère un pauc trist, mai o mostrère pas.

*

Ara, dins lo Grau i aviá plus ges de lengas estrangieras. Çò que demorava d'accènt franchimand, èra lo d'aquela borgesiá de Nimes, d'Avinhon ò de Montpelhier que parla ponchut coma pènsa lésers. Ma locacion s'acabariá amb lo mes de setembre. Era l'ora venguda de la recampa.

Tot recampant mis affaires, m'avisère que trobave plus li caissetas raubadas a Jòrdi. I aviáu plus pensat dempuèi de setmanas. Aquò n'èra un d'auvari! Borrolère l'apartament. Subran foguèt l'evidéncia. Me n'ère pas ocupat en plegant la tènda. Es au camping que lis aviáu laissadas. Mai coma lis anar demandar? Pasmens i anère. Dins lo forfolh de tot çò que li campaires de l'estiu avián doblidat, i èran pas. D'explica, n'i aviá qu'una. M'èran estadas raubadas. Lis aguèsse quitadas en mòstra sus ma lechòla, e quauqu'un me lis aguèsse raubadas, un enfant ò un d'aquelis escanaires coma n'aviáu conegut un, seriá rèn estonant. Se passejava ara, non plus dins lo Grau, mai quau sap ont? - la perilhosa menèstra.

Me'n vouguère: cau bèn èstre oblidós! Comprère pendènt quauqui jorns toti li diaris que podiáu trobar, pèr cas que i aguèsse de senhalat un cas extraordinari de... Mai de qué? Coma seriá identificada la circulacion di *ieu* e di *tu* ? Nòstris intromissions sistematicas, degun jamai se n'èra avisat, que ne faguèsse una informacion. Lis accidènts, donat que n'i aguèsse e que lo *plus* ò lo *mens* foguèsson vertadierament toxics, passarián pèr de fenomèns de neuròsis. Era alestit d'avança pèr recèbre lis anormalitats de la consciéncia personala, lo domèni reservat de la patologia. Vòle dire reservat i mètges que coma Chabanís aculhisson amb un mescreire de principi tot çò que sa sciéncia concèp pas.

Non, caliá pas se faire d'idèas: ère pas responsable de rèn que se veguèsse un jorn. D'autre costat di doas potitès ne demorava gaire, e se quauqu'un lis aviá empassadas d'un glop, amb son afoliment de quauquis oras se seriá acabat lo tot, lo grand espèr de Jordi e ma paur. La granda amenaça èra en quicòm mai: contunhava de s'espessir en Alemanha ont Steiner fabricava totjorn la menèstra e perseguissiá l'experiéncia.

Mai aquí i podiáu rèn. I podiáu pas mai qu'a l'admenistracion di vacanças planificadas, qu'a l'amainatjament dau territori, a la bastison d'Euròpa, au perilh atomic, a la guerra

dau Vietnam Pauc a cha pauc m'apasimave en me dessenhant mon domèni de responsabilitats. Era pichon, especializat. Anère querre a Montpelhier mi quasèrns e de libres. Comencèrè de trabalbar mai la linguistica, segon un plan de paciència e de pedagogia. De qué m'èra arribat? Ere sortit de mon ròtle. M'ère cresegut de vèire un jorn dins l'òme. Coma s'aquò èra possible? M'ère targat de descobrir li raras de l'èstre, de li sautar. Aviaú ganhat un pauc de coneissènça de la mòrt e de Dieu. Mai de qu'es tot aquò? Una sèmblavida, una sèmblaveritat, un peçuc de gruma sus lis ondadas regularas di jornadas. En m'attencionant a de problèmas menuts, que ma capacitat professionala me ne donava una compreson bastanta, l'oposicion en grèc de l'aorista e de l'imperfach, l'emplec dau pronom subjècte en francés dins li lengas germanicas, lo perfach subrecompausat de l'occitan, tocave una realitat bèn descopada en oras d'estudi, que vendrián a l'automne d'oras de cors. Tot lo demai èran d'ermes sauvetós de la coneissènça ont l'òme aborgalit s'avasta pas. Es qu'aquò avia existit? Ere garit de l'angoissa d'èstre, dau sentiment de Dieu, de l'atrivança de la mòrt. Glàudia e Loïsa m'avián garit, caduna en son torn, de l'amor se jamai ère esta capable de me sentir bolegar l'èime d'una pariera bestiesa.

Ere garit tanbèn de la crenhènça di molonadas umanas. Tiston e lo pastís m'avián après a me'n garçar e a chimar lo pau d'èr liure que nos laissavan entre eli, lis autres, pèr lo tèmps qu'encara aquò seriá possible.

Es just a aqueu moment de patz venguda, que m'arribèt l'aventura darriera. Una aventura, se se pòt dire! Rèn se passèt qu'objectivament vauga lo còp d'èstre contat. E pasmens...

Me levèrè d'ora aqueu matin de fin de setembre que me fasiá senhau d'èstre un di darriers pèr ieu au Grau. Marchave sus la plaja desèrta dau Bocanet. Vesiáu is ostalàs fòrça fenèstras barradas.

Pensave a l'ironia de la paraula de vacances. Pèr lo país d'aicí, quora s'acaba l'estiu comença la vacança, lo grand vuege liure. Jogave a m'aplanar, a me quitar enfonsar pèr me sentir la frescor viva de la sabla sus la part encara sensibla di pès. Jogave a recampar de cauquilhas, coma un nenet, mai agachave la lutz d'a travèrs, çò qu'es pas d'un enfant, puslèu d'un intellectuau que vòu pas pèdre rèn de la beutat dau mond. Remirave la mar lusènta, clara, Sant Lop ailà sus l'horizont. Una estatura linja veniá a mon rescòntre. Quauqu'un coma ieu tastava la solesa deliciosa.

Lo còr me diguèt rèn. Aviaú perdut l'intuicion. Era pasmens la filha de Singapor, e la remetèrè soncament a quauquí mèstres. M'arrestèrè. Ela tanbèn. Veguèrè son regard immènse e doç.

D'entenduda e sèns parlar, marcheriam ensèm. Me sovène plus ges s'ela se revirèt pèr m'acompanhar ò se foguèrè ieu que reprenguèrè la caminada d'a rebors. Se doneriam la man, gèst pron ninòi qu'eriam pas d'amics, ni mai d'amaires e qu'èra de fòrabandir l'idèa qu'aquesta manida faguèsse amb ieu coma o faguèt Loïsa.

Sa man avia mai de tira que non pas, la mieuna. Me menèt d'esquina a una montihla pèr s'assetar. Era vertadierament bèla. L'agachave; ela se laissava pron agachar. Mai tornava pas lo desir pèr ela de còps aviaú sentit. De rèn ni de degun aviaú pas lo desir, verai. Ela

parlèt, suava, d'una polida votz, rauca un pauc. Disiá de causas simples, evidèntas, coma:

- “Adonc vòstre amic es mòrt?”.

E me contava coma l'aviá arremarcat, coma lo trobava bèu. Darrier si parpèlas clugadas, aviá pron vist de causas. Ensagère de saber quau èra, ela. A son accènt se compreniá que veniá pas de l'encontrada. Mai èra pas un accènt franchimand, puslèu estrangier. Ma sciéncia linguistica pasmens èra desprovesida d'armas: sabiáu pas s'èra un accènt germanic, ò latin, ò eslava. Adonc questionère. Ela vouguèt pas respòndre.

- “De qué vos fai?” diguèt.

I aguèt un silènci abans que reprenguèsse:

- “Siáu degun, la filha de Singapor, que lèu partirà d'aicí, e qu'un autre estiu serà sus una altra plaja”.

Virère d'autre biais mi questions:

- “E ieu, m'aviàtz arremarcat?”

- “Segur”

- “Quau siáu donc?”

- “Degun. Siatz vengut pèr un estiu, e crese que tornaretz pas”.

- “Perqué tornariáu pas? De qué m'empacha?”

- “Avètz pas la mina de quauqu'un qu'es pèr tornar”.

Era bèn la veritat. Ela m'aviá comprés. Semblava qu'aguèsse comprés fòrça causa, mai. Era pas estada darrier Jòrdi e ieu, a nos escotar, la nuech de la mòrt dau dròlle? E aqueu signe d'entenduda amb Glàudia un jorn? E mai ne diguèsse rèn, la sentiáu mesclada a tota nòstra aventura. Era bèla, o tòrne dire. L'aura la despenchena. Era una aura d'aut que passava sus la montilha, fresqueirosa mai pas fòrta. Fasiá pas bolegar la mar. La mar e la dròlla se semblavan pron.

Mai, dau tèmps que mon agachada èra anada a la mar, sus la sòrra la filha aviá escrich amb lo det. De signes... Legiguère l'equacion que tant me fasiá paur, la de ma responsabilitat, la tanbèn que virava en nonrèn l'Univers: $x - x = 0$.

Me revirère, la cara dins la sabla, e montèt dins ieu una ràbia fòla, una d'aqueli que n'avètz tres ò quatre dins la vida, qu'an ges de motiu, que se noirisson a bèli dènts de la neciesa di causas, de l'inutilitat de la vida. Quand dise ràbia, deuriáu dire revòuta. Disiáu de non pèr lo primier còp, a tot, a l'òrdre sociau, a la destinada barrada d'una mòrt bèstia. Mon non èra lo non de Jòrdi que l'aviá tragut dins una cerca bauja, lo non de totis aqueli que... Sentiáu fraires li grands revòutats, li que se van pèdre en tiera de non i desèrts, dins lo poëma marrit ò dins la foliá flaca. Afortisse pas que la revòuta foguèsse fòrça originala, puèi.

Entrepachat de revòuta, la boca plena de sabla e mai de sabla dins lis uelhs, m'arborère.

La filha aviá ganhat camin devers lo Grau. Sa forma linja s'alunchava.

Naturalamen que l'ai plus ges vista.

Òbras narratives de Robèrt Lafont

- I - Vida de Joan de Larsinhac
- II - Li Camins de la Saba
- III- Li Maires d'Anguilas
- IV - Té tu, té iéu
- V - L'Icòna dins l'Iscla.

Autras òbras

Poësia

- Paraulas au vièlh silènci, I.E.O., 1946.
- Dire, I.E.O., 1957.
- Pausa Cerdana, I.E.O, 1962.
- L'Ora, « Oc », 1963.
- Aire Liure, P.-J. Oswald, 1974.

Teatre

- Lo Pescar de la Sépia, I.E.O., 1958.
- La Loba, Aubanèl, 1959.
- Ramon VII, Lo Libre Occitan, 1967.
- La Nuech dis Enganats, in Cinc Peçòtas, I.E.O., 1967.
- Los Ventres-Negres, I.E.O., 1967.
- Teatre Claus, I.E.O., 1969.
- Dòm Esquichòte, I.E.O., 1973.
- Lei Cascavèus, C.D.O., 1977.

Pròsa

- Lo San Pelau Cap e Cap, 1972.
- Tua Culpa, I.E.O., 1974.
- La Primera Persona, Fédérop, 1978.

Tèste integrau

Còpi interdicho

Reserva pèr aquéli qu'an la licènci d'utilisacioun

C.I.E.L. d'Oc

Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc

Sèti souciau:

3, plaço Joffre - 13130 Berro.

Tóuti dre reserva - Tous droits réservés - All right reserved.

© Centre International de l'Écrit en Langue d'Oc - 1998

© Adoubamen dóu tèste: CIEL d'Oc

Courreicioun: Jan Saubrement

Meso en pajo: Tricìo Dupuy

Maqueto pèr Bernat Giély,

en sa qualita de mèmbe dóu Counsèu d'Amenistracioun dóu CIEL d'Oc.